

Specimen politicum inaugurale de regno Romano

<https://hdl.handle.net/1874/291128>

4

SPECIMEN POLITICUM
INAUGURALE
DE
REGNO ROMANO.

QUOD
FAVENTE SUPREMO RERUM DOMINO

Ex Auctoritate Magnifici Rectoris,

JOANNIS DAVIDIS HAHN,

Philos. & Med. Doct. Philosophiæ, Physices Experimentalis & Astronomiæ Professoris Ordinarii,

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu, atque

Nobilissimæ FACULTATIS JURIDICÆ decreto,

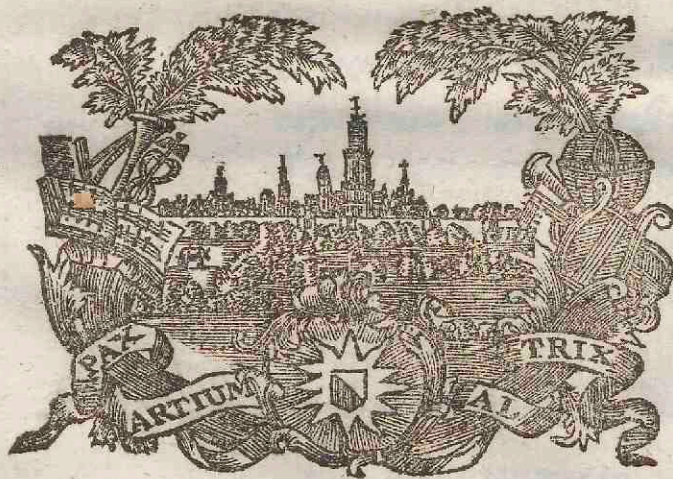
PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in JURISPRUDENTIA Honoribus &
Privilegiis rite ac legitime consequendis,

Publico sistit Examine

JANUS ANTONIUS HELVETIUS, BATAVUS.

A. D. Kal. Maji, H. L. Q. S.

TRAJECTI AD RHENVM,
EX OFFICINA IOANNIS BROEDELLET,
ACADEMIAE TYPOGRAPHI. MDCCLV.

ARTEMISIA

IN AUGUSTO
REUOLVENDO

REAGNO DE PORTUGALIA

DE FORTALEZA DE S. JOAO

DE S. JOAO DE DEL REY

DE S. JOAO DE DEL REY

DE S. JOAO DE DEL REY

DE S. JOAO DE DEL REY

DE S. JOAO DE DEL REY

DE S. JOAO DE DEL REY

DE S. JOAO DE DEL REY

DE S. JOAO DE DEL REY

DE S. JOAO DE DEL REY

DE S. JOAO DE DEL REY

VIRO NOBILISSIMO ATQUE
ERUDITISSIMO
JOHANNI FREDERICO
HELVETIO,

MEDICO EXPERTISSIMO, PATRI OPTIMO,
ATQUE PERPETUA PIETATE AD ROGOS US-
QUE COLENDO, STUDIORUM SUORUM JAM
A TENERIS PRINCIPI, ET MODERATORI.

*Hæc eorundem primordia, præ-
ceptorum, atque institutionis
domesticæ memoriam testa-
bunda mente*

Offert

Obsequentissimus Filius

J. A. HELVETIUS.

SPECIMEN POLITICUM
 INAUGURALE
 DE
 REGNO ROMANO.

CAPUT PRIMUM.

De Origine Regni Romani.

§. I.

Romani, quo vix amplius augustiusve Sol adspexit; Imperii ubi origines attenta mente investigaveris, principi gentis Historico, oportet, adstipulare, a primis quidem, qui ante superbum re pariter atque nomine Principem imperaverunt, Regibus, ita gestam, ita auctam esse Remp., ut parentes eos conditoresque civitatis merito nomines; nec ambigas, quin acer ille pudicitiae & libertatis ultor Brutus, malo id publico fuerit effecturus, si anteriorum aliquem Principum imperio exuendo, ferocium animorum evaganti licentiae nondum adultae civitatis exitium commisisset. Etenim, ut ille ipse verissime addit *in princ. lib. II. Dissipatae res nondum adultae discordia forent, quas fovit tranquilla moderatio imperii, eoque*

A us

2 SPECIMEN POLITICUM INAUGURALE

natriendo perduxit, ut bonam frugem libertatis maturis jam viribus ferre possent. Tranquillam vero istam, quam nominat, Imperii moderationem, quæque ita temperet imperio libertatem, ut & cives, ita demum se liberos esse meminerint, si non nisi legibus rite latis paruerint, non libertatem libidine metiantur; & illi, quorum consiliis summa publicæ rei permittitur, hanc sibi ponendam esse duxerint imperandi rationem, ut neque nimiam in ceteros appetant, neque legitimam contentui reddant obnoxiam potestatem; hanc inquam, frustra est, quod expectes ab iis civium animis, quorum unusquisque sibi tantum licere existimat, quantum libet; ubi tantum libet, quantum vanæ plurimum & inconsultæ cupiditati explendæ sufficere, in pravam versi affectus suggerunt; ubi dum singuli, justæ potestatis impatientes, imperii partem in se trahere & rapere conantur, nihil plane virium in medio relinquitur. Conf. quo nemo melius hæc explicaverit, non genere ac dignitate, quam ingenii, iudicii, & eruditionis honore major & clarior Vir Ill. de Montesquieu in excellenti, & immortalitatem laturo opere, *De l'Esprit des Loix. L. VIII. C. 2.*

§. II. Nec minus frustra hanc imperii moderationem sperare ausis ab his, qui suo sese jure, non toto populo auctore, tenere imperium arbitrentur; qui ideo in supremo honorum culmine repositi esse, & collocati sibi videntur, non, ut eodem amoris, eodem benevolentiae adfectu, quo liberos parens, cives Imperantes prosequantur; non, ut spes, quas in virtute ipsorum atque prudentia repositas habebant cives, turpiter fallere ac destituere, summum censeant esse facinus; non, ut semper aut jungant, aut posthabeant privatas publicis civitatis rationes: sed ut tanto impunius omne genus vitii indulgere valeant, quanto a poena altiori fastigio removen-
tur; sed ut tantum sibi decedere existiment potestatis & imperii, quantum libertatis civibus competit; sed ut tantum sibi sumat licentiæ libidinisque unus, quantum in soluta legitimo magistratuum imperio civitate omnes & singuli sibi vindicant. Atque hæc quidem calamitates eo acrius, eo vehemen-

mentius in civitatem irruere assolent, ubi parum prudenti consilio intemperans ex tribus istis, quas simplices vocare assueverunt, semel circumposita fuerit Reip. forma. *ῥᾶτα γὰρ (ut hic prudentissimi scriptoris, Dionysii Halic. verbis utar) εἰς ὕβρεις ἀποσκήπτει καὶ παρανομίας, τῶν ἑκάστον ἑπιτελευμάτων αὐτὸ κατ' ἑαυτῶ γενόμενον. Ὅταν ἡ ἀνακραθὴ πᾶντος μετρίως, τὸ παρακινῆν μέγ' αἰεὶ, καὶ ἐκβαίνον ἐκ τῆ συνήθους κόσμου ὑπὸ τῆ σωφρονέντος, ἢ μένοντος ἐν τοῖς ἰδίῳις ἔθεσι κατείρηται.* *Antiq. Rom. Lib. VII. pag. 461.*

§. III. Quæ cum ita sint, oportet omnino, hæc in quavis imperandi conditione vitia longe longeque abesse ab illo civitatis genere, quod & pax sic regnetur, ut, cum boni quique cives magis præsentis status amore, quam legum suppliciorumque metu devincti, publicarum fortunatum commodum incrementumque pro virili intendant, tum vel pessimi & profligatissimi quique, non magis præsentis imperii legumque vigore & reverentia, quam bonorum ad utramque defendendum admirabili consensione, ab improbis molitionibus absterreantur; & bello ingruente ita geratur, ut non modo libertatem inter infesta undique hostium arma defendere, sed etiam imperii fines quaquaversum proferre, atque augere valeat. Atque hæc quidem, cum variis in imperiis pro varia imperandi atque parendi ratione, pro variis hominum conditionibus, proque variis eorum causis, varie etiam vulgo volvantur, ego vero, ubi Remp. utraque hac felicitate perpetuam, recta trutina expendo, non possum non opinari, hanc demum civitatem ad illum gloriæ potentiaque apicem eniti posse, quæ in utroque, & constituendæ, & firmandæ Reip; latarum legum genere, & composita ad hanc normam morum innocentia præter alias emineat; in qua, dum virtutis bellicæ robur infestos hostes, vis imperii seditiones, vitæ publicæ privatæque sanctitas harum spem, occasionem, atque incunabula coercet, haud alia de re sit inter cives certamen, tantum quis patriæ majora sit officia præstiturus, quis alterum in omni virtutum genere superet.

§. IV. Quæ quidem omnia, cum Romanam Remp. his fuis-

4 SPECIMEN POLITICUM INAUGURALE

se fundamentis nixam & superstructam; qui varias ejusdem vices ex antiquitate retulere scriptores, nobis enarrent, quæ & futuram ei magnitudinem non vano omine pollicerentur, & per tot sæcula, ne regio quidem nomine jam abolito, apud posteros exolevisse reperiam, quin potius his unice subnixos in illud Majestatis ac potentia culmen, in quo collocatos postea attonitus orbis suspexit, escendisse; juvabit, opinor, dum Academicos in Jurisprudencia honores ambio, principis omnium populi primordia, ad primi illius juris, quo civitates constituuntur, muniuntur, reguntur, sociantur, origines revocata, pura & recenti luce perfundere; juvabit hac in civitate exemplum proponere in pace concordia, in bello potentia virtutisque, & quod caput est, in imperio libertatem, ad posteros illo comitante haud dubie transmittendam, nisi, quæ cuncta miscuit, cuncta perdidit, Tarquiniorum tyrannica libido, civitatem veluti cogendo, ut & jus, quo uti nesciebant, & effrenem illam licentiam ipsis adimerent, una secum regnum in eam calamitatem provolvisset, unde nunquam, nisi per Cæsareum facinus potuit emergere.

§. V. Exponam itaque Romanæ civitatis originem, conditionemque tum locum, tum tempus; deinde brevi conspectu res a Regibus gestas daturus; quæ, cum ex effectis, & operationibus rerum natura omnium certissimam se conspiciendam exhibeat, quo populus, quo reges ingenio fuerint, subindicabunt; quod cum in quamcunque partem fere trahat momentum, etiam, quæ Romanis, eorumque rectoribus, in constituenda, regendaque civitate propositi præcipua ratio constiterit, quibus usi fuerint, ut huc pertingerent, auxiliis mediisque, evidenti indicio coarguent.

§. VI. Et originem quidem regni, in re satis nota exponere copiosus, necessarium vix arbitror; interempto Amulio, Martigenas, ut ferunt, juvenes, de avi materni Numitoris sententia, consilium iniisse condendæ, quibus locis nutriti, quibus educati essent, urbis. Post, sive ad instaurandam, sive ad condendam Romam, comitante non magna manu profectos, (hanc etenim disceptationem, neque in præsens
meam

meam faciam, neque etiam multum, opinor, ad scopum nostrum refert) orta de conditore, de imperio, aucta dubiis auspiciis rixâ, commissoque certamine, cecidisse Remum. ita solum superstitem, & absque controversia victorem jam Romulum, repctitis ex Etruria religionibus auspiciatum (teste *Plutarcho in Romulo* p. 23. testibus aliis) novæ urbi locum, sedemque finivisse, moenibusque firmatam, ædificiis etiam ad præsentem usum, & necessitatem, *Dion. Halicarn. Antiq. lib. 1. p. m. 75. & lib. 11. p. 78.* frequentavisse. Hoc itaque perfecto, cujus ergo ducem cum coloni adsciverant, opere, principatum deposuisse, novisque civibus liberum permisisse suffragium, de quacunque pro ipsorum arbitrio suscipienda Reipublicæ formâ, oratione prudentissimâ de avi materni sententia habita ad id dextre cogitateque perficiendum eos cohortatum, auctore *Dion. Halic. Lib. II. p. 78. seqq.* hos communicatis inter se consiliis responsum reddidisse; alia, quam regia, cui adlueti essent, reipublicæ forma opus non esse; arbitrari etenim se, & majores suos, elibrata prudentia homines, hanc civitatis formam constituisse, & sese præterea, βασιλευμένους τὰ μέγιστα ἢ ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν, ἐλευθερίαντε, ἢ ἀδελφῶν ἀρχῆν, adeptos fuisse. quem quidem supremum, perpetuumque in civitate magistratum, præsentem rerum suarum conditioni longe accommodatissimum arbitratos, ipsi Romulo detulisse, cum quod genere regio esset editus, tum præcipue, quod rebus ipsis essent edocti cum virtute, sapientia, prudentia, quam in deducendâ hac colonia sibi cum satis superque commonstravisse, cæteris omnibus longe longeque antecellere; Romulum autem gratiis actis, isthoc novi populi judicio dignum se fuisse habitum, qui novam civitatem imperio regeret, suscepturum se respondisse, si Dii addixissent; quibus auspicio rem firmantibus, advocata concione omnium consensu in Regem inauguratum fuisse; quemadmodum hæc omnia *Dion. Halic. l. c. p. 80. seqq.* copiose persequitur.

§. VII. Universam hanc fundandæ Reipublicæ Romanæ rationem si attento oculo perlustremus, apparebit exinde,

6 SPECIMEN POLITICUM INAUGURALE

nihil veritati magis esse consentaneum illis, quæ de duobus pactis, & primum subsequente decreto, quod nonnullis etiam pacti nomine designare placet, in constituendis Civitatibus intervenientibus, saniores Politici tradidere. in magnum locum, & cui non tactum? non excurro. Videantur, præter alios, qui ex his ipsis Reipublicæ Romanæ primordiis rem declaravit, demonstravitque *Illustris Heineccius in Elem. Jur. Nat. & Gent. Lib. II. §. 10. & seqq.* & ante eum *Pufendorfius Jur. Nat. & Gent. Lib. VII. cap. 2. §. 7. 12.* ubi Hobbesii sententiam, quam deinceps alii ejusdem furfuris homines sunt secuti, exposuit, solideque refellit. jungi potest nobilis Britannicæ Libertatis Martyr a Carolo II. nascenti jam in Magna Britannia tyrannidi immolatus A. 1683. *Algern. Sidnejus* in aureo Libro de Gubernatione cum passim, tum præcipue Cap. 2. sect. 5, 6, & 7. tum Cap. 3. sect. 32. ubi *Filmeri, Hobbesii, aliorumque* plusquam verniles ineptias egregie confutat, libertatemque humani generis, in constituendis pro arbitrio Rerumpubl. formis, & quibuscunque ad magistratum gerendum habilibus, in id fastigium evehendis, invicte demonstrat: quod ad regnum Romulo delatum attinet, *Dionysius* addit 7. c. causas. 1. quod genere regio esset editus. 11. quod virtutum splendore & copiâ reliquis omnibus antecelleret: atque illud quidem, quod primum adfertur, non erit sic intelligendum, quasi recens coalitus populus nihil hic effecerit aliud, quam ut Romulo, qui suo jam hæreditarioque jure imperium in se inhibere posset, dicis modo causa regnum confirmaret, qualia sunt, quæ Juris Principum, quod ajunt, Divini, Passivæque Obedientiæ nefarii *πρωτοστάται*, impure blaterant; & dudum viri me longe doctiores ad Tarrata abegerunt. contrarium indicat a novis civibus habita liberrima consultatio de constituenda Reipublicæ forma, tum quæ iidem ipsi in sequentibus apud laudatum scriptorem verbis adfirmant, industria ipsius sapientiaque potissimum se fuisse permotos, ut regnum ad ipsum deferrent, cum rationis sit, & moris, digniori illud mandari; quibus cum accederent regia juvenis stirps, & virtus, quarum hæc oppressum a Romulo Amulium, illa

illa commoda ab ejus proavis accepta (quæ proxime memora-
verant) sibi, Albanis præcipue, in memoriam revocarent, non
potuerint non in eandem de ejus imperio spem erigi; tum de-
nique, propter ea, quibus ipse Romulus gratias iis agit, quod
consentientibus & approbantibus cunctis, ipse regno potissi-
mum dignus habitus fuerit, non suum sane jus jactantis, sed
alienum liquidissime agnoscentis verba.

§. VIII. Hæc civitatis incunabula. Cultorum originem quod
attinet, rem densis involutam tenebris, haud æque facile est,
explicare. Græciæ suæ passim favet Dionysius Halicarnassen-
sis, favet laudatus ipsi Antiochus Syracusanus, favent alii; alii
adversam aciem instruunt pro indigenis gentibus, Umbris &c.
videlicet. Rudbeck. in *Atlantica* suæ Scandinaviæ assignat: a-
lii aliter, de quibus, quæ Ryckius, aliique commentati sunt,
possunt evolvi. Si majoris Catonis, si aliorum, qui ab antiquis
memorantur scriptoribus, Romanorum labores de Italarum re-
rum originibus exstarent, certiora forte dari possent, quan-
quam ne hi quidem in rursus proprii sermonis nativis se-
dibus sæpe sagaces harioli. Ego, qui brevi commentatione
diversa miscere non didici, pro hac vel illa sententia, colla-
tis ex antiquitate variarum gentium moribus, ritibusque aut
legibus, non militabo, ubi ipsa præsertim vetustas vix tenuem
lucis stricturam hac parte nobis ostendet. Si quid addendum
tamen, dicam, me quidem suspicari, quæ Latium, Sabinos,
Umbriam, Etruriam &c. tenuere antiquitus gentes, Celtico
de sanguine plurimum trahere, quo ex genere tantum non
omnes, qui Romam conditorem Romulum fuere sequuti,
originem duxere. Favet sacri cultus ratio, favet imperii for-
ma, favent varii ritus, moresque, ultimam, & Arctoam an-
tiquitatem spirantia omnia; quædam subinde tangam. Hic
ne justo sim verbosior, unice tantum videantur, quæ de Mar-
tis passim culto numine, de lacu Cutiliensi, de Tyrrhenorum
nomine, Panis cultu, sacris humanis &c. libro primo tradi-
dit post alios Dionysius, ut & vestigia veteris cultus diu pe-
nes ipsos etiam Romanos manentia, collatis egregiorum vi-
rorum

illis

8 SPECIMEN POLITICUM INAUGURALE

rorum, Pezronii, Pellouterii, Keyzleri, Schedii, aliorumque laboribus, & si non, quod in tantâ caligine vix sperandum, lucem, *ast aliquid luce patente minus* saltem invenisse te fatebere, arbitror.

§. IX. Sedium, quas sibi princeps, nisi unicus post futurus in orbe populus, posuit, locum nemo ignorat, in agro, quem post Romanum vocari moris fuit, angustis finibus circumscripto, quem Tiberis fluvius, Albanus, Fidenas, aliorum populorum agri cingebant, paucis, ut sex forte septemve millibus in ambitum patentem. Dixit *Sigon. de Antiquo jure P. R. lib. 1. cap. 2. pag. 22. seqq.* solum olim haud inter præstantissima, pro parte etiam satis sterile, postmodo satis ferax; coelum ne nunc quidem bene audit, toto illo in tractu, quem hodie Campagna di Roma vocant. *V. Misson. Itin. Tom. II. p. 121. & Illustr. Addison. in Observ. ad varia per Italiam loca, p. 240.* nec non doctum Auctorem *Libri de l'Esprit des Nations Lib. 1. Cap. 5.* non tempero, quin locum *Ciceronis ex Orat. II. in L. Agr. Cap. 35.* egregie huc facientem adscribam: *Roman in montibus positam, & convallibus, coenaculis sublatam, atque suspensam, non optimis viis, angustissimis semitis, præ sua Capua, planissimo in loco explicata, ac præ illis semitis irridebunt, atque contemnent. Agros vero, Vaticanum, & Pupiniam, cum suis optimis atque uberibus campis conferendos scilicet non putabunt.* Sterile, æstuosissimumque Pupiniae (quam Gabinum agrum attigisse, *ex Liv. Lib. 26. Cap. 9.* autumat *Sigon. l. c.*) solum exhibet *Valer. Max. Lib. 6. Cap. 8.* pestilens idem *Fest. h. v. & Colum. de Re Rust. I. 4.* eidem Varro arbores prolixas, vites feraces, stramenta crassa negat; de *Re Rust. Lib. 1. Cap. 9.* pestilens, atque aridum circa urbem solum jactant seditiosæ cohortes *in Liv. Lib. 7. Cap. 38.* jactante in eodem *Lib. 5. Cap. 54.* saluberrimos urbis colles, opportunum comitatibus flumen, opportunum mare, Camillo, quem tamen magis oratorie, quam ex vero, & causæ in servientem hic loqui, ad priorem locum non inepte observat *Cl. Clericus.* Idem tamen *Cap. 53.* nihil Romuli ætate, præter silvas, paludesque, & h. l. fruges ex mediterraneis locis nec

cessario debebendas, & ex vero, admittit. a mari remota Urbs
 XVI. fere millibus. Ostia enim ab Anco rege ad mare stru-
 cta, *Liv. Lib. 1. C. 33.* tantundem ab Urbe aberat, *Entro-
 pio Lib. 1. c. 4.* testante; neque ullus præterea maris illo
 quidem conditæ Urbis tempore usus, post haud ampliissimus,
 fidem firmante *Dion. Halicarn. Lib. 3. p. 183.* ovium rarissi-
 ma, longo quoque tempore, copia; boum &c. præcipua,
 unde nomen Italiam traxisse volunt, auctore *Varrone ap.
 Gell. Lib. 11. Cap. 1.* addi potest idem de *R. Rust. Lib. 2. c.
 1.* quod multa alicui dicenda sic fuit observatum, ut maxi-
 ma duarum ovium esset, triginta boum, qua de re v. quæ
 ad *Dion. L. X. p. m. 674.* depravatam haud dubie locum, ex
Festo in v. Multa, & Peculatus, aliisque, erudite disputavit
Sylburg: ove denis, bove centenis assibus æstimato; & hinc forte
 fluere posset, primis illis temporibus ovem rem nec manci-
 pi fuisse; addubitante, & hærente paullisper Viro Illustri
*Corn. van Bynkershoek de Rebus Mancipi, & nec Mancipi,
 Cap. 7. p. 125. sq.* postea enim, & gregis, opinor, jure, in
 hunc censum devenerunt. Expedires hinc forte discrimen
 furem inter, & abigeum, quod *in l. 3. D. de Abig.* colloca-
 tur, abigeum, qui rem mancipi, furem, qui nec mancipi
 rem subduceret, dicendo; illis, ut notum est, pretiosiori-
 bus, quod & in rusticis, urbanisque prædiis valuit; nota ex
Varr. de R. Rust. Lib. 2. Cap. 1. ratione.

§. X. Tempus constitutæ Reipubl. quod attinet, Tituli,
 quem præscripsi, memor, Chronologicis disceprationibus non
 miscbor. Qui Catonem sequuntur, primo septimæ, qui
 Varronem, tertio sextæ Olympiados anno Urbis originem
 adsignant. Britannix suæ, Philosophixque æternus honos,
 ISAACUS NEWTONUS ad seriora cxxv fere annis tempo-
 ra retrahit. Ego qui hic non tam urbis, quam civitatis ori-
 ginem intendo, magis sollicitus sum de tempore solidatæ no-
 væ imperii formæ. putares equidem, Liviana in *L. I. 13.* le-
 gendo, curiis, in quas xxx. populum diviserat Romulus, a
 raptis Sabinis virginibus data fuisse ab ipso nomina; equitum
 centurias conscriptas, Ramnensium, Titientium, Lucerum
 B nomi

10 SPECIMEN POLITICUM INAUGURALE

nominihus insignes; cum præterea, teste *Lib. 2. p. 85. seqq. Dionysio*, huic divisioni senatus originem debeat, arbitrio Romuli, ante belli istius Sabinam tempestatem, cuncta fuisse administrata. Quid de hac P. R. in Tribus & Curias divisione, ejusque veris ut sic appellem, epochis, sentiam infra dicam *c. 4. post Cl. Boindini* hoc super argumento labores. Hic moneo, ordinis causa, novæ civitati formam jam circumdatam fuisse ante bellum Sabinum, vel ipso Livio teste. *L. 1. c. 8. 7. centum Patrum confessum refert, iudice Dion. l. c. tribuum, curiarumque suffragiis delectorum, quorum de consilio c. 9. missi a Romulo per vicinas gentes legati, connubia novis civibus petitori. Adde disertis verbis pronunciantem hac de re Dionysium L. II. p. 83. sqq. & Plut. in Romulo p. 24. prout etiam in priori Lib. 2. p. 99. raptum, quem virginum meditabatur, non nisi re cum senatu communicata, illoque probante, orditur. Sic it. p. 102. acto triumpho primum omnium ad senatum retulit, captis Caninensium, Antemnatiumque urbibus quid faciendum censeret. Et p. 110. penes eundem Auctorem Sabinæ mulieres senatum ad eunt, veniam petituræ, pacis tentandæ gratia ad suos prodeundi, fitque in eam sententiam scutum; quemadmodum & mox p. 111. centum senatores invenies curiarum suffragiis lectos, in veteremque numerum adscriptos. Hac arbitror, ad declarandam rei veritatem sufficient.*

CAPUT SECUNDUM.

De Regum, Populique Rom. Ingenio.

§. I. **Q**uo tempore ortum Romanum sit Imperium, quo extinctum, inter Chronologos parum convenire præced. cap. monere memini; de posteriori quidem epocha, quam Olymp. 68. assignant, fere convenit. Regii imperii tempora plurimum contrahit, ut initia depressit,

Magnus

Magnus NEWTONUS *Chronol.* p. 128. cxix. annorum spatio illud præfiniens, quod non improbabile; adstipulantur ap. *Liv. Lib. 1. c. 40.* Anci regis filii, in qua civitate post *CENTESIMUM FERE ANNUM*, quam *Romulus* — tenuerit regnum, donec in terris fuerit. adderes, mirum, Anci liberis, quinquagenariis senibus, si xxxviii. annos regnando Priscus expleverit, tum demum tentatam esse parricidio regni spem. Id vegetis, & acris ingenii adolescentibus magis fere, quam exacta jam maturitate viris opportunum; hoc quoque Superbi regis ætati finiendæ aptius; neque hæc, quæ obmoveri possent, sola. qui enim, per Numam XLIII. annorum spatio civitate in otio retenta, bellator ille Romani populi spiritus ne deseruerit, fieri potuit? Contrarium quotidiana fere experientia docet; his & illud addam, quod de Numæ uxore, liberisque *Plut. in Numa p. 61. & p. 73. sqq.* refert, licet ipse addat variare hæc in re veterum sententias. Ancum Marcium ex filia Numæ nepotem ad regnum promotum fuisse tradunt omnes. auctor *Plut. l. c.* Tatii Sabini, post Romani regis Tatiam filiam Numæ enupsisse, postque XIII. in conjugio transactos annos decessisse, communi filia Pompilia relicta, quam deinceps Marcio collocatam, quinquennem moriente avo Ancum, regem postea peperisse; quæ si vera sunt, ut videntur, jam quinquagenaria major fœmina Ancum enixa fuerit; hæc fabulis propiora; ipsum Tulli per duos & triginta annos protractum regnum, nec ipsum variis difficultatibus exemptum; ne jam referam longa pace, convictuque parum coalitos, regnante Romulo, Sabinorum cum primis Romanis animos, auctore *Plut. in Numa p. 60. D. & p. 71. C.* quicquid hujus rei, quamcunque in ætatem reponere volueris Romani regni primordia, rude adhuc incultumque sæculum, vixque aut nondum composita legibus moribusque Græcia, tenuique admodum maris, commerciorumque, nisi solos inter Phœnices usu, suisque latentem finibus quemque populum, aliorum parum gnarum offendes, *ignotas Tarquinio terras, ignotiora maria dante Liv. l. 56.* Atque illud etiam universim verum est, eadem tem-

porum caligine sapius in vetusta hæc inquirentem, ita præpediri, ut quid amplecti, quid rejicere tutius sit, parum appareat. bis capta per Tuscos, & Gallos urbe, pleraque monumenta interierunt, ut indicat de posteriori clade differens Liv. *in princ. Lib. vi.* potuit etiam per priorem insignis facta esse mutatio, quam qui res Romanas postea conscripserunt, in gratiam suæ gentis dissimularunt; quique idcirco sapius ex ingenio, aut partium quoque studio ducti, quam ex vero, sibi que comperto, res enarrarunt. Sic, ut alia taceam, de Romæ sub regibus splendore & amplitudine ea quandoque referuntur a Dion. Liv. aliisque, quæ si ad liberam a regio imperio civitatem exigere volueris, parum congruent.

§. II. Parum humaniorem, etsi acris ingenii principem, reperias Romulum, in quo ferociam, natura educatione & necessitate ingentam, per hanc fuisse temperatam observes. atque, si modo vera sunt, quæ Dion. Lib. ii. p. 89, prodidit, jam tum majorem in modum, per arma tantum, aucta fuit res Romana, cum continuata belli & latrocinii exercitia longe pugnaciores vicinis ut esse deberent, efficerent. Ut sæpe atroces procellæ, sæviendo defessæ requiescunt, paulo post eo majori cum strage terribiles exsurrecturæ, Romanos, consuetudine præliorum jam latrones, & semibarbaros, *Eutropio Lib. i. c. 2.* testante, Numa suscepit. ingenium viri non omnes recte perpendisse videntur. vulgo fanaticum fere impostoremque nunciant, imbellemque, qui nescio quibus superstitionibus tactam mentem, delidiamque in civitatem, a qua in regem adscitus erat, transfundere cuperet. ego re accuratius perpensa, illud haud fuisse præcipuum Numæ consilium arbitror; sed suoapte ingenio temperatum, pacis justitiæque amantem, & huic bellandi generi, quod Romulo duce sectata huc usque civitas fuerat, obliquum, quod illis ipsis ex rationibus, quas teste in ejus *Vita Plutarcho p. 63.* regno depellendo legatis oggessit, perspicitur. Romam tamen delatum, plenam tum turbarum civitatem (vix enim est, ut Vir Maximus, excellentis Libri *des Causes de la Grandeur, & Decadence des Romains* Auctor Cap. 9. p. 66. prudentissime

tissime observat, ut viri bello feroces fortesque, domi quiescant) & bellis efferatam ferme cum offenderet, non suum ad ingenium cogendos, sed deflectendos, nec acrem illam, ardentemque Romanam virtutem, ut libertatem domi servaret, æquabilitatemque, ut in bello hostes propulsare & augere valeret imperium, exstinguendam, & civium ex animis penitus extirpandam, sed ratione, justitia, numinumque cultu temperandam, regendamque judicavisse. Infra, ubi de Principum Rom. prudentia agam, ex instituto plura in hanc sententiam disputabuntur, tota Numæ imperandi ratione fidem firmante. Verbo dicam, cum suam indolem cum bellatore populo communicare se non posse cerneret, temperavit prudenter ingenium, imperandique rationem, idque ex ejus disciplina proficere Romani, ut latrociniis rapinisque, justitiæ religionisque speciem circumponerent, & ubi infestus ingrueret hostis, domi concordem esse addiscerent. Putavere quidem finitimæ gentes, Martios novi populi spiritus resedisse tandem, & religionis ope in perpetuum esse compositos; sed non fuit illa quies, sed vana quietis imago, brevi post, ampliori pabulo suffecta, in tempestatis perpetuos horrores sese expansura. Sic rudes adhuc maris Eoi, ductore Cabralio, Lusitanos, ferocem tempestatis impetum excipiente Malacia, conspectum ignotum sibi Typhonem mutuo cum gratularentur, foeda mox, illo subito detonante, calamitatis indagine involutos fluctus hausere. *Itiner. Lusit. ad Indos Lib. 1. cap. 5. p. 69.*

§. III. Atque hæc uti jam capit principe Tullo, ipso quoque Romulo ferociore, quique, ut est apud Poëtam *Æneid. Lib. vi. v. 812, 13.*

*Otia qui rumpet patria, residesque movebit
Tullus in arma viros &c.*

insurgere, ita tamen (Albanos, & ne hos quidem aperto Marte victos, si excipias) parum cepit incrementi Romana civitas, aucta fere rei militaris scientia, cum antea duces pariter militesque, magis, prout fors tulerat, quam perpetua,

tua, atque stabili ratione in bella ingrederentur, bellandi circa hæc tempora consuetudinem indicante Dion. *Lib. III. p. 178.* regnum cætera prosperum egregiumque, nisi religionibus, aut neglectis, aut prave cultis, ap. Liv. *Lib. I. c. 32.* desidiam, & ex superstitione imbelliam in Numa redarguere solito Tullo, ap. Plut. *in Vita Numa in f.* successorem habuit Ancum, qui medio Romuli, & Numæ ingenio, & religiones, necessarium Romanæ civitatis adminiculum, instauravit, & pace præcipue regnum augere conatus, ad bella adactus fuit, cum vicinos, qui Romuli consilia Tullum Hostilium secutum esse vidissent, idemque sibi periculum ab Anco, aut secuturo rege imminere putarent, infestiores experiretur; nec gesit tamen, nisi pacis gratia, Tullo dissimilis; sicuti peregrinas oras lucri cupidine adeuntes nautæ, alter e portu ipso procellosos jam fluctus invehitur, alterum patulo jam mari tempestas lacescit. Rationes, cur suo tempore pacem præoptaverit Ancus, ne longus sim, dabit Dion. *Lib. III. p. 179.* descedente Prisco Tarquinio, quo principe caput amplius efferre capit Romanâ civitas, Sabinis, Latinis, Etruscisque omnibus prorsus perdomitis, unde eo tempore vix arbitrer fuisse in Italia civitatem, quæ potentia ratione cum ipsa componi posset, neque minus tamen novis legibus habebat opus, quæ crescenti jam magnitudini ut ferendæ par esse posset, efficerent, quæ eandem de integro veluti fundarent.

§. IV. Atque id quidem a Ser. Tullio fuit prorsus egregie præstitum; qui (velut tenuæ æsculeæ arboris semen, quod ab avibus aliquando raptum, atque fertilem in agrum forte demissum, post justa quercus trunco, & frondibus silvâ obumbrat) in infima conditione natus, post regis Prisci Tarquinii cædem in regnum furtim illapsus, ita, & consiliis magis, quam armis (ut de eo prædicat Liv. *Lib. I. c. 25.*) auxit Rempublicam, ut merito pro præstantissimo inter omnes principe sit reputandus. videbat ille, ut tum res erant, sæpius ab infima plebe posse impetrari, quæ vel ipsi reip. essent damnosa, dummodo blanda specie prætexerentur. videbat præterea, Li-
ber-

berratem, qua cuncti cives gaudebant, & simul, non in singulos diffundi, sed obratos a creditoribus in vincula compingi, aut verberibus etiam lacerari; morbi quoque illius, qui postea toties, & tam atrociter civitatem convulsit, semina jam tum adolescere, cum divites & contemptius, quam par erat, plebem haberent, & majorem agri modum, quam Romuli lege concessum erat, ad se traherent. Hæc tantum stringo, pluribus infra dicturus. Addas & hæc, incerta plebis, adversa Patrum voluntate a principio usum fuisse regem, qui cum in discrimine versaretur, haberetque in animo Timocratica, ut sic dicam, forma civitatem componere, consultissimum judicavit nomine popularem agere, quum hæc, quæ in rep. innovare constituisset, facilius per populum quam per Senatum adsequuturus sibi videretur; quo pacto non poterat non, quin varia Patriciis ingratisima fierent, quæ tamen in publicum eorum commodum erant redundatura; hoc enim ingenio fuisse, hoc proposito stetit videtur, ut publice optimatum esset præcipua potestas; caveretur tamen, ne iidem possent tenuioribus pro arbitrio graves esse; atque inde mirum non erat, cum hac parte satis arctis vinculis constringerentur, plerosque ei per totum regni tempus infestiores fuisse; plebe vero, cui multorum in speciem commodorum auctor fuerat, addictissima semper usum. Atque hoc in illo principe præcipue admirere, quod, dum plerique alii reges, de privata tantum utilitate solliciti, publicæ minus sunt memores, hic neque gratiâ, neque odiis etiam & invidia, quorum potentiæ expediendæ plurimum incumbibat, neque etiam amplioris auctoritatis cupidine, cum aliis, tum regibus præcipue veluti ingentâ, deflecti se siverit ab eâ mente, atque sententiâ, quam & Libertati & Magnitudini confirmandæ solam expedire perspexerat, inito etiam, ut *Dion. Lib. IV, p. 243. & Liv. Lib. I. cap. 48.* referunt, ponendi, tollendique e republ. regni consilio, quod in mentem venisse, & Regi quidem, vix credas, nisi reliqua in hoc imperii ratio fidem firmaret.

§. V. Quod, ne fieret, obstitit immane Superbi Tarquinii faci-

facinus, qui pestilentissima simul, & absurdissima, in principalibus familiis, hæreditarii juris opinione in scelestam ambitionem, atque superbiam impulsus, optimum, atque sanctissimum senem cum trucidari curasset, vi regnum invasit, ut hoc ultimum per scelus parto, per scelus retento, eo gratior civibus repetita Libertas accideret. Hoc enim regnante nulla jam justi imperii species, cum civitatis primores fictis criminibus alios opprimeret, alios bonis spoliatos in exilium eiceret, plebem operibus attereret, cuncta pro lubitu mutaret, constitueret, ageret, ferret, dum nullius earum rerum, quas publicam in utilitatem priores reges intenderant, nisi in quantum sibi expediret, curam gereret; tentata servitutis patientia, prope erat, ut quondam futurus ille populorum omnium victor Romanus in angusto, & tenui regno animos demitteret, & aut circumpositis, atque bello fortissimis gentibus aliquando in prædam esset cessurus, aut saltem in adstrictiori unius imperio infeliciori vicinis fortuna inglorius, pressusque degeret. sed, ut breviter, & eleganter Vir summus *de l'Esprit des Loix Lib. XI. cap. 12.* omnem senatus pariter populique potestatem in suam traxisset; at brevi temporis momento memore legislatorie potestatis populo, nullus fuit Tarquinius. Ingenium in tyranno haud sane contemnendum eleganter idem Vir Magnus, quem modo laudavi, in *Libro des causes de la Grandeur, & Decadence des Romains Cap. 1. p. 3. sq.* egregie pinxit, ut plura addere necessum amplius non videatur.

§. VI. An

Mobile mutetur semper cum principe vulgus.

ut *Claudian. de IV. Honorii Consulatu*, Reip. Romanæ exemplo breviter videamus. Cum Romulo statim qui ad condendam urbem adfuere, *Dion. Lib. I. p. 72.* describit; optimates ex Albanis præcipue modico numero; cæteri magna pars plebeiorum, novis ferme rebus studentium, nec a migrandi consilio abhorrentium, permittente Namitore (capitalem

talem enim hunc & primarium finem, qui coloniam aliquor-
 sum mittunt, summi Imperantes intendunt τὸ μακρὸν καὶ ἀνά-
 ραρον φύλον ἐκβαλόντες ἐκ τῆς πόλεως, ἐυπρεπὲς ὄνομα τῷ πραγμᾶτι
 θέντες, ἀποικίαν, teste *Dion. Lib. IV. p. 228.*) delato paullo post
 ad Romulum regno, ipse, *Liv. 1. 8. Dion. Lib. 2. pag. 88.*
Aur. Vict. de Vir. Illustr. c. 2. aliisque testibus, asylum pate-
 fecit, quo sine discrimine omne genus, servi; pastores, obæ-
 rati, & similes alii perfergere possent; quodque prudenter ab
 ipso investum, alii deinceps reges tenuere, & Tullo regi
 a Metio Fufetio exprobratur ap. *Dion. Lib. 3. p. 146.* quo-
 scunque sine discrimine advenas in civitatem recipiendi, victis-
 que etiam hostibus eandem concedendi. hoc itaque in unam
 societatem coadunatum genus, qua vivendi ratione uti fuerit
 solitum, graphice pinxit Poëta ex Numani persona, *Æneid.*
Lib. IX. v. 603. sqq. & simul originis Celticæ reliquias com-
 monstravit; quis recens natos exponendo, rapto vivendo,
 & quæ similia; ubi itaque observandum est, homines collu-
 viam pastorum, servorumque, quique nihil, nisi ut rus co-
 lerent, & prædas agerent, essent edocti, in illam, quam su-
 pra descripsi, regionem delatos, non aliis quoque studiis va-
 care potuisse, quam his, ad vitam sustentandam, quemad-
 modum hæc unica injunxisse illis Romulum auctor est *Dion.*
Lib. 2. p. 98. mercaturæ enim, & quæ hanc sequuntur, opi-
 ficiis parum potuisse vacare, tenui ut plurimum flumine, ex
Liv. Lib. 2. c. 5. nec adito huc dum mari, patet. qui præte-
 rea inter infestos circa populos parvo agri limite confedissent,
 debebant omnino, ut fruges, quibus alerentur, suppeterent,
 multo gravique labore ingratiore rura subigere, & his defici-
 entibus rapto vivere, & latrociniis, quorum ipse in juven-
 tute Romulus exemplum imbuerat; *Eutrop. princ. l. 1.* alii-
 que. conf. quæ *Dion. l. c.* & veterem belli gerendi morem
 his in tractibus ab eodem descriptum *lib. 111. pag. 175.* atque
 hoc in causâ fuit, cur apud Romanos semper tanto in hono-
 re res rustica fuerit, quia a rusticis in pace alerentur, bello
 horum virtute tuti essent, auctore *Varrone de Re Rust. lib. 3.*

c. 1. hocque primævum Romanis ingenium, & natura, & necessitate instillatum, effecit, ut desidiam omnes semper averfarentur, ita, ut urbanæ vitæ ingloria esset ratio, teste iterum eodem *Varrone de R. R. L. 2. C. 1.* originis indicio, *infesta quieti gente, in Tac. de Mor. Germ.* quorsum referas, assiduis venatibus exerceri suetos Romanos *in Virg. d. 1. & Colum. de Re Rust. l. 1. c. 1. p. 389.* cum illis, qui quoties bella non ineunt, multum venatibus tribuunt, eodem *Tac. d. 1. & Cas. de B. Gall. Lib. vi.* auctoribus, ut mirer, unde sua hauserit doctissimus Auctor Libri haud ita pridem in vulgus editi, *de l'Esprit des Nations Lib. 2. c. 6. pag. 117.* cum venationi Romanos indulgisse negat, ingenii quippe sui indoli haud congruenti, gravitatem, quam vocat, ubique præferentis.

§. X. Acre populi Romani ingenium, quodque, ut rex Tullus ipse fatetur in *Dion. Lib. 3. p. 148.* foris quietum, domesticis certaminibus collideretur, ad lubitum fere promptum, paratumque Reges habuere. Necessitate expressim, post ferocia concitavit, ut jam totius orbis imperium, quo post evasit, intendere disceret. Non sane mirandum, si a principe ad bella concitarentur, promptos alacresque convolasse feroces viros, quibus pigrum videretur, quin iners, sudore acquirere, quod sanguine parare possis; in *Tac. de Mor. Germ.* illud præcipuum admirere, qui vix dum compositi imperante Numa pacem, florentes rerum successu Tarquiniam tyrannidem ferre potuere? ad regum, prætenta quidem libertatis imagine, sed arbitrium tamen, causam revocat *Ill. Puffendorf. de Forma Reip. Rom. §. 4.* ego non magis hinc Regum merum imperium evinci posse arbittor, quam consulum, senatusque, liberæ Reip. temporibus. Rem confecit *Vir. Ill. de Montesquieu, des causes de la Grandeur des Romains, & de leur Decadence, Cap. 1. pag. 4. seq. & adde Dion. Halicarn. Lib. XI. pag. 659.* Numæ quod fuerit ingenium, *h. c. §. 3.* indicavi, rem breviter explicante *Aur. Vict. de Vir. Illustr. c. 3.* sacra constituisse Numam, *ut populum ferum religione molliret.* Non mirum, inter barbaros populos plurimum semper sacerdotibus auctoritatis potestatisque competere; olim penes Germanos

nos & Gallos in judiciis, conciliis popularibus, bello quoque gerendo quanta fuerint Druides auctoritate, notum est. Hi cum ab ipsa mutuantur religione, tum a superstitioso mentium tali in gente habitu; id hodieque penes vere barbaros, in America præcipue, observare licet. Ubi Floridiensium mores in *Franc. Corealii Itiner. per Americam. Cap. 2. pag. 33-40.* inspexeris, arbitrere Germanos, quales Tacitus exhibet, te cernere. Majus adhuc accessit momentum, relligionem Numa ad populi ingenium quadantenus attemperante. Illa cœlo lapsa ancilia, Saliorum militaris pompa, ille Vestalis ignis, sacrum imperii pignus, Marti Quirinoque sacri flamines; arbitri pacis bellicque rituum feciales; omnes bello principes in civitate viri, iidem sacri antistites, mollem quieto regno, faventemque inducis, ut ita dicam, populum facile habuere.

§. XI. Alia causa est, tolerata tamdiu sub Tarquinio tyrannide. plebes militesque deliniti, prout hæc princeps ad herile imperium iter semper fuit, eritque; aut bellis, aut operibus publicis distenti, ne consilia sociare possent immanitatis frangendæ gratia cives; satellitibus obseptum tyranni corpus; senatus, magna pars, aut interfectus, aut in exsilium ejectus, fortunis privatus, subjectis, qui assentando unice nefariis imperiis legum, & juris auctoritatem circumponerent: cœtus omnes, a prioribus principibus instituti, libertatis memoria, & signum, a tyranno profus sublatis; delatores, præsentis semper nunciatorum fide, introducti, qui singulorum animos perterrendo, junctos omnium a tyrannorum capite summovent. Liber enim populus metu, vi coactus, oppressus, jugum ad tempus tolerare potest. Servili qui sunt ingenio, lubentes nullo discrimine subeunt, quietique.

§. XII. Atque minus quoque illud est mirum, cum invadere potuisse imperium in libera quidem civitate, sed quæ tamen unius urbis mœnibus contineretur; hic enim minori fere negotio, & majori silentio, quam ampliori in imperio, novarum rerum consilia iniri possunt. at tamen, sicut attonitis Romanis in regnum irruperat, haud perpetuum tamen illud in gen-

tem suam potuisset inferre, cum minori annorum spatio, quam vulgo ejus regno adsignant, res jam ad defectionem spectarent, occasionem tantum maturandæ Libertatis suppeditante indigno Lucretiæ casu, uti testis est Dion. *Lib. IV. p. 261.* cui jungi possunt, quæ disseruit Vir Ill. de Montesquieu *des Causes de la Grandeur des Romains, & de leur Decadence, c. 1. p. 3.*

CAPUT TERTIUM.

De fine civitatis Romanæ.

§. I. **U**t augustum hoc universi orbis theatrum non forte, sed ut sapientissimo fini operam commodaret, a Supremo Moderatore conditum est; ut non optimus modo quisque, sed etiam depravatori indole homines certo alicui constantique proposito actiones suas attemperant; civitatum, quod inter homines est momentosissimum, originem non forti incertæ alicui, sed elibratis prudentibusque consiliis deberi, apud omnes constare, arbitror. Libertatis Naturalis, quæ constituendarum civitatum *causam impulsivam* vulgo adpellant, incommoda hic non exsequar. Qui in societatem rectoriam coeundo, *personam*, quam vocant, *mora-lem* semel efformavere, cum commune cujusque societatis objectum, libertatis, vitæ, fortunarum communium conservationem intendere solent, tum etiam, huic quod ancilletur, quod promoveat, quod adaugeat, privum quiddam, diversumque a reliquis propositum sibi ferme præfinit. alii, ut militari virtute vicinis sint formidandi, ut quoscunque, qui civitatem infestis animis aggredi audeant, a jugulo suo remove possint, viresque eorum perfringere; alii, ut commerciorum frequentia, ut maris usu assiduo, opibus aucti, potentiam, ut ita dicam, mercari queant. alii Libertatem, foecundam horum omnium matrem, unice appetunt; alii, ut
in

in alios circumquaque populos imperium inhibere possint, summa vi adnituntur; alii alia meditantur.

§. II. Romana res, fato quodam coorta, prima insignem rerum vicissitudinem, conversionemque in Europa peperit, dum inter arma nata, ad arma necessitate proventa, armis aucta, nil nisi arma Martemque spirans, latis imperii finibus inhians, magnitudine sua non vicinos modo, sed ad ultimum, & longinquos quosque maxime populos, in quantum tunc perspectu orbis spatia fere parebant, involvit. *Libertatem, & Imperium in alios, præcipua inter homines bona, curæ sibi esse; nihil aliud; in re tenui, erecti tamen animi homines novi Romani, apud Dion. Halic. Lib. 2. p. 80. jactitant. finis erat Libertatis solus atque unus Romano nomini, Imperii Magnitudo; quod hinc speraret commodum, in domestica libertate aliena servitus.*

§. III. Quum autem, quem sibi præcipuum præ reliquis assequendum finem civitas ob oculos ponit, aliquando & regionis, quam sedem sibi semel delegit, natura definiatur; neque hac tantum, sed & cum populi, tum ejusdem rectorum indoli atque ingenio sæpius debeat, in causam ejusdem, rationemque a me descensum esse existimabo, ubi singulorum qualis fuerit conditio, patefecero. quod cum a me superiori præcipue Capite effectum jam esse opiner, illud arbitror esse, quod adjiciatur, quibus præterea rationibus permoti fuerint, hoc perpetua atque stabili contentione ut persequerentur; quibus innixi mediis huc pertingere potuerint. Necessitate adaptos, tum proprio ingeniorum habitu incitatos fuisse Romanos, hunc suæ ut civitati primum finem proponerent, constat. angusto, & ad hanc quæ jam initio confluxerat, multitudinem alendam inhabili solo clausi, rudibus ad commercia, ad artes seculis, rudioribus ingeniis, connubiis destituti, latrociniis plerique adfueti; si non justa, necessaria tamen bella jam inde ab initio cum finitimis contrahere, & suscipere debuere, consuetudinem indicante Dionysio *Lib. III. pag. 175. ἐμβαλόντες εἰς τὴν ἀρχαίων γῆν, ὑπο τὴν αἰκὴν τῶ σίτε, καὶ ἀγοραμένους αὐτοὺς, ἀπῆγον*

ἀπὸ γὰρ ἐπὶ ὅμοιων τὰς δυνάμεις, διαμεμβόμενοι τὰς ἀιχμαλώτας. *raptā sine more Sabina*, ut est apud Poëtam, bella ex bellis statim severe, unde haud immerito apud *Plut. p. 63.* Numa. multa Romanis bella invitum fortasse Romulum reliquisse; ad ea sustinenda duce potius bellatore opus esse, quam rege. Continuo usu assuetum armis populum, & rebus secundis alacrem, ea ipsa de causa ad majora properare, & semel imperii dulcedine captum, alios atque alios sibi subicere conari. Qui Romanum agrum cingebant undique populi, & ipsi ingenio pariter, atque usu ad bella alacres, ut mirum nemini esse debeat, semel bello adstrictis Romanis deinceps bella ex bellis fuisse ferenda.

§. IV. Uti vero Romulo imperante, cum recens condita esset civitas, prorsus hæc instituti ratio erat necessaria, ita prudentiæ fuit, imperante Numa, eandem magis temperari, cum religionibus rite constitutis, tum agrorum ad cultum applicandis civibus, magis quam antea factum fuerat; ut esset, unde se commode alerent; semper enim, & perpetuo ut ex vicinis prædas agerent, non minus regni fini adversabatur, quam perpetua tranquillitas, qua ne marcescerent bellatores animi, effectum fuit a Tullo Hostilio, cujus, eique successoris Anci, eadem ferme in imperando rationes & causæ, ac Romulo, & Numæ fuere; cum ab Anco ea arte regnum fuerit firmatum, atque administratum, Romuli, & Numæ instituta simul temperando, ut ansam daret Prisco Tarquinio, insigni potentiæ accessione civitatem augendi, cum jam magis, magisque continua bella ejus conditio posceret, quæ ut recte possent, & cum successu geri, Servius, suo tempore parta tantum defendisse contentus, effecit, cum civibus in ordines egregio invento distributis, perpetuo, & certum militem, & belli gerendi nervum, pecuniam civitati confirmaret. atque probabile est, propiorem statim legum ejus utilitatem ut sensissent Romani, futurum fuisse, nisi mox mutatus, sæviante Tarquinio, rerum status, & post illum ejectum afflictæ Etrusco bello fortunæ prohibuissent.

§. V. Quæ propria sapientiæ laus, quod indicium est, ubi se.

femel propositum implendum defixeris, apta maxime huic exsequendo legere media, aut omnia me fallunt, aut hoc ipsum egregie præstiterunt Romani, augenda majorem in modum potentia, imperioque. & necessariam hac quidem parte virtutem, armorumque peritiam, tamen si paucorum admodum sint, haud multam, contra prævalidos præsertim, sui usum præstare, numero corroborari; hunc vitandæ confusionis, defigendæ voluntatis causa, ita ordinandum, ita devinciendum esse, ut singuli singulis concordēs, non nisi de amore reipublicæ certent, certi, pro hac dum decertant, pro suis simul se decertare fortunis; has ut perpetuas sese stabilesque tenere persuasi sunt, dum alienam oppugnatam eunt libertatem, sibi domestica opus esse; hanc neque aliter impetrari, nisi variis summi imperii partibus recte mixtis, ac temperatis, quæ ne continuo in se mutuo incurrant; ne dum foris res prospere geritur, domi cuncta jurgiis, & litibus ardeant, præsentī legum vigore, in corrupta morum innocentia, & quod caput est, rectoribus, qui cum exemplo, tum certa atque prudenti imperandi ratione, omnibus & singulis hisce adsint, robur addant, conservent, opus esse, in confesso est. quæ omnia ut ad propositum applicemus, primum omnium columen & fundamentum Romanæ magnitudinis, Libertatem nos collustrare oportet, prout ad perpetuam hanc in Rep. tenendam civitati forma est circumpolitā, quod ipsum alia ratione cum obtineri non posse videatur, quam si variæ potestatis species recte misceantur, temperenturque, hæc autem varios civium, diversosque ordines præsupponant; huic etiam rem Romanam discrimini superstructam fuisse cum referant, & de his quædam præfari visum fuit.

CAPUT QUARTUM.

De Ordinibus Populi Romani.

§. I. **N**on immerito affirmat, qui sæpe mihi ad partes vocandus est, vir summus, *des Causes de la Grandeur des Romains, & de leur Decadence, cap. 111. p. 17.* quos æqua sorte civibus diviserat Romulus, agros fuisse, qui Rom. Imperio vires sufficerent, quibus suffultum statim a primordiis ad majora eniteretur. æquatis fortunis minor stimulat invidia, æquales in patriam omnes amore feruntur; si vis ingruat, jam cives universi, mox milites, quos *privata fortuna, quos communis respublica, quos denique libertas ea, quæ dulcissima est, ad salutem patriæ defendendam excitavit.* ut Cic. *in Catil.* 1 v. 8. agrum, qui Romanus post est vocatus, haud amplis porrectum spatiis, ut supra monere memini, a Romulo in tres partes fuisse divisum, docet Dion. Halic. *Lib. II. p. 82.* docent alii. prima pars in sacros usus fuit servata; altera, ut Dion. loquitur, τῶν κοινῶν, sive construendis publice ædificiis, sive Rex ut reditus inde perciperet, sumtusque in publica curiarum &c. sacra fierent, ut conicere liceat ob Arist. *de Rep.* l. 7. c. 10. (bello partum a Romulo agrum, Numæ transmissum v. ap. eund. *Lib. III. p. 137.*) sive in utrumque usum; tertiam, eamque longe amplissimam, sic dispertitus est, ut hac in xxx æquales partes, populoque in tres Tribus, harumque singulis in decem iterum curias divisas, sortiri juberet, quam quæque partem sibi esset habitura; & deinde, etiam sortis, opinor, ope, curialium singulis bina agri jugera adsignavit; Plin. *Hist. Natur. L. XVIII. c. 2.* Varr. *de Re Rust. Lib. I. C. 10. de L. Lat. L. 4. c. 4* Festo in v. *Centuriatus ager*, aliisque fidem firmantibus, id non prudens magis consilium, quam necessarium, in feroci, atque agresti genere facile rebus novis discordia dissipandis, ut bene Liv. *princ. L. II.* si gratiæ, si ambitioni surgente in Republica fuisset locus.

§. II.

§. II. Jam ego hic, si de Tribubus, de Curiis, de Centuriis agere vellem oratione prolixâ, æmularer pictorem, qui, dum minima quæque anxie exsequendo, nimis liberali penicillo diem spargit, præcipuis officiat. Itaque hic post Sigonios, Panvinius, Boindinos; alios egregiè hic de antiquitate meritos, vela contraham, nec multus hic exsequar Tribus a Romulo, cum recens conditâ civitate; tum post bellum Sabinum constitutas; non easdem a Numâ, inventis artificum collegiis, & sodalitiis, definitis conventibus, communi sacrorum religione firmandis, labefactatas; aut a Ser. Tullio arte e Rep. sublatas, hoc Urbanas iv. Rusticas forte xxvi. aut xxxi. in earum locum succedere jubente; dum Romuleæ γενικῶς ad præsentem magis necessitatem, Servianæ τοπωνυμῶν ad arcendam odiorum, & invidiæ labem fuerint comparatæ; neque Curiarum, publica privatâque sacrorum communione devinctarum, suffragia, consilii publici principium, potestatis legitimæ fontem, legum robur; neque etiam sub populari civitatis imagine centuriatum Optimatum regimen, censumque, reputandis in Rom. civibus ætatis, naturæque, & fortunæ bonis totius orbis opes in se trahentem, exporrecto conspectu pandere aggrediar. Et quantum ad hæc quidem attinet, civitatis naturam plus minusve defigentia, quædam subinde recurrent. Hic illa dicam, quibus fundamenti loco varia hominum genera, in omni civitate semper obvia, apte discreta fuerint.

§. III. In *Patricios*, & *Plebeios* novos cives omnes a Romulo fuisse discretos reperio, discriminis originem ab Atheniensium Republ. repetente Dion. Halic. *Lib. II. p. 83.* frustra opinor, si vera sunt, quæ c. 2. §. 1. dixi. ego magis arbitrer, hanc natale solum spirare, a Græcâ nobilitate longe diversam. Cum autem in omni civitate, qui genere, qui virtute, qui opibus excellent, quibus neutra contigerint, reperiantur, prudenter Romulus τῶν ἐπιφανῶν καὶ γένῳ, καὶ δι' ἀρετὴν ἐπαίνομενοι, καὶ κτήμασιν, ὡς ἐν τοῖς τότε καιροῖς, εὐπόρουσ, οἷς ἤδη παῖδες ἦσαν, διαείζεν ἀπὸ τῶν ἀσήμεων, καὶ ταπεινῶν, καὶ ἀπόρων. Dion. l. c. hos Plebeios vocavit, illos Patricios; εἴτε δὲ τὸ πρεσβεῖον ἡλικίᾳ τῶν ἀλλ-

D

λων,

26 SPECIMEN POLITICUM INAUGURALE

λων, ἔτι δὲ ὅτι παῖδες αὐτοῖς ἦσαν, εἴτε δὲ ἢ ἐπιφάνειαν ἢ γένος, εἴτε
 δὲ πάντα ταῦτα; ut est apud eundem *l. c.* gloriante Tullo Re-
 ge *L. III. p. 148.* Romanum nobilem virtute sola censerī. Isi-
 dorum *Orig. L. IX. c. 4.* Romanos a Romulo in senatores, mi-
 lites, & plebeios descriptos fuisse autumantem ex male intel-
 lecto Plut. *in Rom. p. 24. D.* loco sua hausisse, opinor, nisi ta-
 men ipse, qui Gothos vidit, militem equitemque eosdem
 habuerit. qui diversas v. hujus etymologias avet, præter *Doct.*
Voss. in Etym. h. v. Fests. Aur. Vicē. de Vir. Ill. c. 2. Eutrop. princ.
L. 1. Plut. d. l. Flor. L. 1. c. 1. n. 15. aliosque adeat. *Liv. L. 1.*
c. 8. centum creat senatores — Patres certe ab honore, patricii-
que eorum progenies appellata. in eodem *Lib. 10. cap. 8. En un-*
quam fando audistis, patricios primo esse factos, non de cælo demis-
jos, sed qui patrem ciere possent (h. e. nihil ultra, quam inge-
 nuos) *Consulem jam patrem ciere possum, avumque jam poteris*
filius. P. Decius Mus, Ogulniam pro communicandis cum ple-
 be sacerdotiis suadens. unde consequitur, plebeios, simul ac
 quo patre, qua matre prognati essent, indicare potuerint,
 ingenuos esse, gentemque habere cœpisse. conf. quæ ap. eund.
Lib. 6. c. 40. Ap. Claud. Crassus orat. in Tribunos. quod ad eos at-
 tinet, qui natalium favori dignitatem hanc non debebant, dis-
 ceptatum est inter Viros doctos, aliis affirmantibus a rege, aliis,
 a populo lectos fuisse. mihi, ut quam brevissime possim, litem
 dirimam, distinguenda esse tempora videntur a populo, ro-
 gante Romulo, creatos senatores, planum est, apertumque.
 ejusdem suffragia intervenire debuisse omnino arbitror, reci-
 piendis in senatum Sabinis. post a Regibus senatores pro arbi-
 trio fere fuisse lectos, quod ostendit elegantis ingenii scriptor,
 Abbas d'Auber de Vertot *in Respons. ad Illustrē Stanhopium,*
Hist. Revolut. R. R. Vol. III. ad Calcem subjecta p. 399. sqq. (licet
 forte Populi etiam aut Senatus consensus accedere debuerit)
 Patriciorum in ordinem ut quis cōptaretur, ut senatus po-
 pulusque illud suffragiis sciscerent, quod exemplis Tarquini
 Prisci, Serviique Tullii, & paucis post Reges ejectos annis,
 Ap. Claudii, in *Dion. lib. IV. p. 208. & V. p. 308.* apparet:

v. quæ dixit in adversam tamen fere sententiam Doct. Vertot *l. c.*

§. IV. Patriciorum amplissimos in Rep. antiquiori præsertim, honores, exponit Dion. *lib. II p. 83.* ut nempe sacrorum cura, in quibus præcipuum jus auspiciorum, quod diutissime retinere, magistratum gestio, jurisdictio, reipublicæ administratio (antiquitus enim, nonnisi hoc ex ordine senatores legi poruisse, certum; atque hinc, ut plebejus in senatum admitti posset, necessum primo erat eum inter Patricios cooptari, uti ex adductis exemplis, aliisque, constat.) non tamen idcirco quicumque Patricii erant, eo ipso Senatores erant; sed certus tantummodo, primus C. post B. Sab. ducentarius, post conscriptos in senatum a Prisco rege minorum gentium Patres, ccc. numerus; cessante hæreditaria successione, quemadmodum in Hollanda, in Trajectina civitate, qui nobilitate natalium fulgent, non tamen Equestri, aut Electo Ordini suo jure assident; ut hic merito ap. Dion. Halicarnass. *L. III. p. 148.* Tullus gloriatur, non alia, quam virtute, prudentiaque Romæ ad honores viam patere. Et hæc ante tempora Servii regis, tum enim, ut notum est, censu instituto, & hic in legendis senatoribus postea cæpit spectari, ut tandem etiam, qui censum minuisset, ordine moveretur, quique, patricius licet, nec senatorium, nec equestrem haberet censum, in populo sive plebe reputaretur. V. quæ Sigon. *de Ant. Jure Pop. Rom. L. 1. c. 7.* Vertot. *Diss. cit. in fin.* alii- que de his differuere.

§. V. Alter ordo, quem Romulus definivit, Plebeios complexus est. notæ variæ, differentesque significationes, huic voci conciliatæ. satis dura quidem hi conditione erant (sunt autem cuncti, qui in patricios relati non fuere, post Servium, quibus equester non erat census.) in ipso Regno, quum omnibus omnino honoribus in Patriciorum manus permisis, ipsi ad nullum eminens decus ascendere poterant. Hinc reliqua quæ ad vitam sustentandam, ad civitatem alendam pertinerent, his attributa fuere. γεωργεῖν καὶ κτηνοτροφεῖν, καὶ τοὺς

χρηματοποιῶν ἐργάζεσθαι τέχνας. ap. *Dion. l. II. p. 83.* ubi male interpretres Latinus κτηνοτροφῆν vertit, *pecora pascere*, quorum quærum fuerit inopia c. 1. §. 9. ostendi. κτηνοτροφῆν hic est *armata pascere*, uti discimus ex *Plut. in Poplic. p. 103.* ubi κτηνοτροφῆν φῆσαι προβατείαις opponuntur. Plura de plebeiis, deque jure civitatem, suffragia &c. consequendi (quod senatus fere, populi que ad arbitrium pertinuisse, ex *Dion. præcipue disces*) ne dicam, *Sigonii de Ant. Jure P. R.* duobus prioribus præcipue libris, *Boindini in Memor. Litt. Acad. Reg. Paris. T. V. p. 140. seqq.* *Heinecc. in App. ad l. 1. Antiq. Rom.* aliorumque præclari labores occupavere.

§. VI. Atque hoc quidem civium in Patricios, Plebeiosque discrimen Romuli temporibus fuit apprime necessarium. Rude, & ferox hominum genus, ubi ad rempublicam, ad sacra tractanda accessisset, cuncta erat absque ullo dubio pessumdatum. postmodo, si plebei, si peregrini essent, qui virtute, inque rempublicam meritis excellerent, patebat sane via, Patriciorum in ordinem hos addendo, ut vel Regum ipsis exemplis constat, quo ad profutura publice ministeria, honoresque admoverentur. Patet præterea, cur ex accidenti urbana vitæ ratio primis illis temporibus majori fuerit in honore reputata, quam rustica. cum patriciis, qui divini humanique juris partes omnes obire debebant, non amplissimo adhuc eorum numero, otii haud plurimum ad rusticos labores suppeteret; cum minori etiam præ plebeiis fere necessitate conflictarentur; *Ser. Tullius*, cui diversa erat consilii ratio, eandem tamen viam sequutus est, nobilitate & in genere opulentioribus in Urbanas tribus conjectis, reliquis rus amandatis, ut sic in ditiorum manu omnis versaretur Respublica. Sic magni quandoque fluvii, alius patentibus campis, alius ad tempus oculis subductus, tanquam cursus rationem dissimulante humo, eodem tamen uterque, & in Oceanum invehuntur.

§. VII. Sic varios ordines, in quos Romulus, alique reges, civitatis Rom. participes distribuerunt, recensui. Defungi jam possem, nisi senatus postea seminarium, medium Patrici-

tribus, plebique concordia vinculum, & insigne Reipubl. ornamentum, equester ordo, parumper revocaret, eoque magis, quod ejus origo, quod ratio cum omnibus civitatis partibus arctissime sit, fueritque jam inde ab initio devincta. Romulo deberi originem, singulis e curiis x. sorte ductis, qui Celeres post appellati sunt, tantum non omnes consentiunt; quibus ipse ad belli pacisque ministeria, ut Dion. l. II. p. 86. uteretur. Adde, & de diversis eorum nominibus Plin. *Hist. Nat.* l. 33. c. 2. a Spartanis repetit Dion. l. c. mihi Germanis in Tac. *de Mor. Germ.* c. 13. similiores videntur. a Numa jam dimissos fuisse vult Plut. *in ejus Vita* p. 64. & tamen sub eodem Numa Celerum, eorumque Tribuni, mentionem facit Dion. *Lib.* 2. p. 124. quin sequentibus temporibus, equitum, Celerumque Tribunum, in Liv. l. 1. C. 59. Dion. l. 4. p. 269. invenies. Ita arbitror, quæ ab ipso Plut. adfertur ratio, Numam ideo iis noluisse stipari, ne ullo adstrictioris imperii horrore civibus esset gravis; cujus rei iterum rationem si ex eodem in *Romulo* p. 34. A. & Dion. l. 2. p. 99. repetieris, causa patebit. ego itaque sic dimissos a Numa, & post a regibus eum secutis, Celeres arbitror, ne his in pace amplius stiparentur. a Superbo ad corporis custodiam revocatos fuisse, nemini, qui ingenium ejus, imperandique rationem noverit, mirum videbitur. Id jam a Romulo usque eorum honori forte datum, ut perpetui in Rep. fuerint. Sic enim post veteres, recentiores etiam tantum non omnes; dubia tamen quædam, de quibus hic non disceptabo, relinquunt.

§. VIII. Inaugurato (ut ap. Liv. l. 1. C. 36. Regi Prisco Tarquinio Accius Navius augur occinebat) a Romulo tres erant equitum centuriæ scriptæ; Ramnensibus, Tatiensibus, Luceribus, (quos Lucomedos a Lucomo dictos Fest. h. v. appellat, ubi tamen ex Propert. l. 4. El. 2. v. 52. a Lucomedio dictos legendum arbitror) his nomen, non longâ oratione, quibus hic Eruditi viri difficultatibus sese implicaverint, referam. i. nomina Sabino bello posteriorem originem arguere videntur. Id mihi, qui Celeres istos Romuli cum equitibus legionariis,

de quibus Dion. Plut. & qui non? quique post certum stabilemque in Rep. gradum obtinere, perperam a veteribus misceri arbitrer, probabilius; octingentos jam in proelio contra Sabinum regem equites largiente Dion. *l. 2. p. 105.* ut merito in discriminis hujus causam inquiras, nisi auxilia connumereres. II. Centurias equestres, rationi peditis, quem singulæ tribus suppeditarent in bellum, adtemperatas fuisse certum est. sexcentis tum, ut juxta Liv. *l. 1. c. 30.* Summus Gronov. *Observ. l. 3. c. 25.* ut ex Dion: cui de Albanis a Tullo allectis, nullus sermo, alii, nongentis constitit equitum numerus. His ego accesserim. III. tandem Priscus rex alios adjecit nongentos, ut in universum mille essent & octingenti, negante augendum numerum Accio Navio, ut sic in unaquaque centuria essent sexcenti. Sic post Liv. *l. 1. c. 36.* & Dion. *lib. 3. p. 203.* etiam Florus *l. 1. c. 5. §. 2.* a Ser. Tullio tandem ad priorem numerum sunt redacti; sed tribus illis primis centuriis in senas deductis; & additis duodecim aliis ex primoribus civitatis, ut Liv. *l. 1. c. 43.* id forte argumento fuerit, Ser. Tullium in conscribendo equite censum, priores nihil ferme, præter virtutem bellicam spectavisse, nec minus, cum Celeribus (quos e nobilissimis familiis fuisse descriptos auctor est Dion. Halic. *lib. 2. p. 86.*) eosdem non confundendos.

§. IX. In Liv. *l. 1. c. 13.* Flor. *d. l.* a viris doctis insurrectum, quasi uterque V. Trib. & Cent. promiscue abuterentur, hic etiam falleretur. Florum, quem Intt. non videntur intellexisse, primum defendam. Verba, *aucta centuriis tribus*, nihil aliud signant, quam aucto Tribuum in alterum tantum pedites, equitem simili ratione crevisse. id notum, certumque. cum adeo in Tribubus peditatus ad XVIII. millia esset auctus, adeoque duplo crevisset, debere & equites adaugeri ad MDCCC. & vice versa. conf. quæ Cl. Boindin. *in Mem Litt Acad. Reg. Tom. IV. p. 101. seqq.* quod Livianum locum, simul & alterum in *l. 10. c. 6.* attinet, hoc sentio. equestres centuriæ a Romulo inaugurato creatæ sunt; Tribus, quibus adjunctæ fuerunt, non item. Id vel ex facto regis Tullii apertum, mutatis

tatis Tribubus, non centuriis. Jam Numæ ætate, ut supra §. 2. strinxi, labefactata erat harum Tribuum institutio. Servio deinde Tullio rerum habenas tractante, penitus priores Tribus fuere sublatae, aliis in earum locum introductis. Centuriæ, quas unicuique Tribui Romulus adjunxerat, & primario quidem honore, tolli non potuere; hæc quoque Ramnensium, Titiensium, & Lucerum, quod cum Tribubus commune habebant nomen, cum conservarent, & ex unaquaque præterea centuria augur videatur fuisse lectus, ut infra copiosius exponetur, factum est, Tribuum veterum nomina his uti superessent; hinc omnino, quod in Liv. l. c. occurrit, *inter augures constare, imparium numerum esse debere; ut tres antiquæ Tribus, Ramnes, Titienses, Luceres suam quæque augurem habeant.* sic apertum, planumque apparet, ut non videam, quid unquam eo in loco scrupuli hæserit. renuit Sum. Græv. ad Flor. d. l. quia tum soli equites augures fuerint habituri, sibi non probatum. At vero soli equites augures habuere, si separatim a peditatu Tribuli inspicias, quia soli ex iis fuerunt lecti; non habuere soli, quatenus in armis Tribus partem faciebant (ante Servium nim.) docent hoc, quæ sequuntur. *Aut si pluribus sit opus, pari inter se numero sacerdotes multiplicent.* Par ille numerus est ternarius. id enim iterum docent priora; *quemadmodum ad QUATUOR augurum numerum, nisi MORTE DUORUM id redigi collegium potuerit, non invenio.* Unde hic totius loci sensus sponte fluit ex Livii sententia. i. Sex fuisse augures, aut aliquo casu esse potuisse. ii. Tres centurias primas, quæ Tribuum vicem fungerentur, singulas augurem unum habere debuisse, unde imparitas numeri sponte sequitur. iii. inferas, Liv. existimavisse secundis Ramnensibus &c. aut a Servio, aut quoque post eum augurem fuisse adscriptum. Pari fere in opinione versari arbitrere Festum, in v. *sex Vestæ Sacerd.* ubi senarium numerum Vestalium, in primos secundosque Ramnes &c. divisa civitate, creatum ait, ut una quæque populi pars ministram sacrorum haberet; cujus rei origo e Liv. l. 36. 8. jun-

cto

cto Dion. *Lib. 3. p. 199. seq.* repeti potest. hæc ad Livium, quia varie ibi cespitatum esse video, observanda fuere.

CAPUT QUINTUM.

De Formâ Regni, ejusque Natura.

§. I. **F**undamentum constituendæ, augendæque civitati varios a Regibus in eandem invecos ordines Cap. præc. substravi. quænam his imposita moles exsurrexerit, adspiciendum est. Nullo negotio intelligitur, populam, qualem *Cap. 2. §. 9.* descripsi, summæ potestati insidiantibus minime esse opportunum. Non obstat, in rudi erraticoque hominum genere facilem esse consequendi rationem, facilioribus ad decipiendum rudibus animis, si affirmaris. etenim talia ingenia fere tenaciora esse assolent, & adhærescere semel receptis opinionibus, præsertim ubi acrior accesserit indoles, quam quæ blanditis & incantamentis, quæ composita jam civitatis ratio ubertim adfert, jam delinita sunt. His de robore animi, ut plurimum, vis decessit. adde, quod asperiori præsertim cœlo, soloque, qua naturali frui sunt singuli, libertatem incorruptam in societatem inferre, tantum non semper annitantur. nonne in Arctois gentibus par vivendi ratio, par cultus incuria? & hæc tamen Libertatem suam non tantum animose defenderunt, sed & potentissimum in orbe Romanorum Imperium funditus everterunt. Americæ quidem barbaros populos nulla hucdum Europæorum vis subigere potuit, quos sibi relictos similibus præceptis natura imbuit. Populorum ab orbe condito fata mente relege; semper invenies, & tulit, & ferre potuit impotentis domini imperia, nec imperia, quam libidines, fuerus regibus Oriens, aut si quos ad Austrum Solis æstus emollit; quæ Occidenti gentes, quæ Septentrioni fuere suppositæ LIBERTATEM, *Germanum, Scythicumque bonum,* ut est in illo, qui Cæsareo scelere oppressam deflevit, Poëta
Lib.

Lib. VII. vs. 435. perfidis subsefforibus, ut quis arte, aut audacia princeps, nunquam temere violandam permiserunt.

§. II. Quamobrem neque illud multum mirandum est, qui se in Regio principatu Libertatem, & Imperium tenuisse jactitent; Regem sibi adscivisse, qui *precipua tantum ad suadendum auctoritate esset*, ut est in Tacito de *Moribus Germ. Cap. I.* retenta majestate; neque possum enim non adstipulari viro in literis principi, Jac. Perizonio, *Diff. I. de Republ. Rom. §. 9.* Monarchicam, Aristocraticam, Democraticam Reip. formas in Veterum usu non absoluti imperii, supremæque potestatis jus, quam ejusdem exercendi, administrandique modum signari. huic ulterius demonstrando ut supersedere liceat, *d. Diff.* vir Egregius effecit. Majestatem quidem populo constituisse, argumento sunt, creatus Romuli temporibus jam inde ab initio Senatus, & reliquæ reipubl. partes Curiarum suffragiis constitutæ; dejectus Tarquinii furor: jus supremæ a rege quoque ad populum provocationis, a Romulo, in Dion. Halic. *l. 2. p. 115. lin. 35.* a Tullo rege, ap. eund. *l. III p. 161 & Liv. 1. 26. & VIII. 33. 7.* (& adde ib. *n. 17. potestatem rerum omnium penes populum*) foedera sancta, bellum indictum, non Regis, non Senatus, sed Populi nomine; in eod. Liv. *1. 24. & 32.* plura mitto. conf. quæ præter alios dixit Abbas de Vertor in *Hist. Revolut. Reipubl. Rom. l. 1. p. 13. 19. 32. & 33 & addatur Sidneius de Gubern. C. 2. Sect. 15.* enimvero, licet summum Imperium, sive Majestas, ut vulgo vocant, Realis, tota civitate contineatur; ut possessum tamen, sic exercitum, Titanicos tumultus in Republica ne concitet, & per hos, imperii meri horrores, (neque enim, ubi integrum in unam, eandemque hoc personam confertur, non possunt non hæc suboriri) optimo providoque consilio fuit prospectum civitatis salutis (quodque quacunque in Republ. ubi SALUTEM POPULI SUPREMAM ATQUE UNICAM ESSE LEGEM, obtinet, usu venire solet) hujus exercitum, ne in civitatis detrimentum redundet, varie temperari; neque uni adeo, sed variis diversisque personis, varias, diversasque summæ potestatis partes committi.

§. III. Atque hoc etiam est, quod Regi, Senatui, populari consilio exercenda quæque majestatis, ut vocant, jura mandando, intendit Populus Rom. constituta tali Reip. forma, quæ in unius quidem imperio, hoc est, reliquos privatos omnes honore & potentia antecellentis viri magistratu, sed tamen æquabili civium omnium libertate consisteret; Regiæ potestatis originem & naturam non multis hic exsequar. videantur qui saniora ea de re præcepere, præter alios viri Ill. Sidnejus, & Lockius, editis uterque de Gubernat. Civili tractatibus, nec non, quæ vir Egregius, Jo. Barbeyrac, ad *Pufend. de Jure Nat. & Gent. lib. 6. c. 2. §. 10. & Cumberland. de LL. Nat. c. 9. §. 6.* observavit, & qui ex Græcia præcipue egregia multa contulit, Feith. *Antiq. Homer. l. 11. primis v. Capp. & supra citata Diss. Perizon.* quibus addi possunt, quæ auctor excellentis Libri, patrio nostro sermone editi, *de Vryheit in den Burgerstaet c. 2. p. 19. seqq.* contulit. Jam ab ultima antiquitate Regna in humanam societatem invec̄ta fuisse, nemo, qui Historiam vel delibavit, ignorat, quæ ad fastigium hujus majestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio provehebat, Just. *princ. l. 1.* neque inde mirum, veterum Gallorum, Germanorum &c. regna jam inde ab antiquissimis fuisse temporibus, adeoque progeniem eorum Romanos, primum condita civitate, *ad homines sapientissimos, justissimosque regium imperium detulisse*, ut Cic. *de LL. lib. 3. cap. 2.* hoc monco, ne quis cum Græcis Romanarum rerum scriptoribus ab his desumptam esse arbitretur illam Reipubl. formam. ex iis quæ supra c. 1. & 2. dixi, facile colligitur, varias per orbem, etiam cultiorem, gentes vix magis inter se sociatas circa illa fuisse tempora, quam nostris in Magnâ Scythia Nomades Tartari. Regna Heroica, ut sic dicam, de quibus post veteres egregie disputavit Vir Magnus. *De l'Esprit des Loix. Lib. 11. Cap. 11.* illa tempestate jam erant extincta omnia. unius si quod esset imperium, vi, fraude partum, non superabat, nisi tyrannicum. Non est, quod regeras; communem stirpis originem agnoscere Græcos, Italos agnoscere. Sparta tum temporis conditum jam fuisse regnum, Romano non prorsus

sus dissimile. Etenim, utut ab una eademque stirpe deflexum sit diversum hominum genus, diversum de his iudicium ferre sæpe cæli, sæpe soli natura jubet. cum sæpe, *generosius, in sua quidquid sede gignitur, insitum alienæ terræ, in id, quo alitur, natura vertente se degenerat*; ut apud Liv. *Lib. 38. c. 17.* Cn. Manlius consul in oratione ad milites Gallorum fama terribos Germanicæ, v. c. Scandicæque originis gentes, ut notum est, ab initio feminas liberrime habuerunt, Tacito, Cæsare testibus. ut Hispaniam tetigere quin & Italiam, mutati mores, & cum moribus leges. conf. modo in *LL. Langobard. Luitprandi LL. VI. 68. 72. 82. & legem Wisigothorum l. 11. T. 1. c. 1.* quæque infra c. 9 plura in hanc sententiam afferentur. Turcarum quidem tremendum antea virtutis bellicæ robur integro jam seculo languescit. ipsi, qui ex Septentrione nostro apud Indos agendam vitam intendunt, patriorum morum sæpius obliti, in luxum Asiaticum efformari discunt quod ad alterum, reponemus, non omnium, quæ similia aut sunt, aut esse videntur, eandem esse originem, eandem rationem, eandem causam. rem, quoad leges, exemplis & rationibus declaravit vir Ill. de Montesquieu *de l'Esprit des Loix Lib. 29. c. 8. 12. & 13.* licet enim, ut Plut. in *Comp. Lycurgi, & Numa p. 76.* loquitur, Lacedæmonios Lycurgus, ut Romanos Romulus, *εις τὴν ἀσπίδα, καὶ τὸ δόρυ συνάγων, πολέμους χεῖρας, καὶ θεράποντας ἄριστος* efficeret, observandum tamen est, illos habitu, & consuetudine, hos natura stimulante bellicosos fuisse; illos bella præcipue ut propulsarent, illos etiam ut inferrent, institutos; illorum denique Rempubl. (si recentioribus quadantenus composuisse liceat) Venetæ, hanc Britannicæ fuisse similiorem. sed de his jam plus satis.

§. IV. Atque in hac quidem de Jure Imperii Rom. disquisitione, illa sollicitè sunt tenenda; rarissime aliquo usu aut pondere valere argumenta, a temporibus liberæ Reip. aut ante iudicium Coriolani, aut communicatum cum plebe consulatum, repetita, ut eo exemplo hoc vel illud in regno obtinuisse vincatur: post Reges enim exactos, longe majorem, quam qua hi usi fuerant potestatem, sæpe Coss.

sæpe Senatus in se traxerant; sed hæc demum justum trahere momentum, quæ aut fide dignis scriptorum verbis, ad illa tempora spectantibus, aut analogiâ, aut posteriorum Reip. temporum ratione aliquando nituntur. ut itaque a Rege hic initium faciam, erat ille primarius in libera civitate, perpetuusque, quoad vita sufficeret, magistratus, nullo tamen familiæ regiæ ad regnum hæreditario jure. Romanus etenim populus (ut hic verbis regis ipsius Ser. Tullii in oratione in Tarquinium generum, apud Dion. Halicarn. *Lib. 4. p. 237. sq.* utat) ἠγάθο τα μὲν χρήματα ἢ κτησαμένων εἶναι, τὴν βασιλείαν δὲ ἢ δοκῶντων, καὶ τὰ μὲν, ὅταν τι πάθωσι οἱ κύριοι, τὰς ἢ γένος, ἢ ἢ διαδοῦναι διαδόχους προσήκει λαμβάνειν. ἢ δ', ὅταν ἐπιλείπωσιν οἱ λαβόντες, τὰς δεδωκότας ἔχειν. adde, quæ apud eund. Dion. *Lib. 3. p. 148.* ad Albanum Dictatorem rex Tullus. Quam eandem fere imperii formam inter Celtas obtinuisse, ostendunt obvia in Cæsare exempla, *de B. G. L. 1. C. 3. l. 4. c. 12. l. 5. c. 25.* quod ad Romanam autem creandi regis rationem attinet, hanc fuisse docent Dion. *Lib. 4. p. 242.* aliique, ut facta Senatui a populo potestate, ut dispiceret, num præsens civitatis forma conservanda, an alia mutanda videretur, ab illo proderetur Interrex, qui quem imperio maxime dignum judicavisset, in regem eligeret; hoc Senatus suffragiis approbato, eoque auctore, ad populum de ejus Regno ferebatur; si hic quoque scivisset, res auspiciis confirmari debebat; sin unum ex his omnibus defuisset, irrita erat electio, aliusque legebatur, & sic porro, quousque necessariæ & legitimæ conditiones omnes adessent. addatur apud eund. Dion, *l. 4. p. 272.* Brutus Consul in Orat. in Tarquinium, & qui Numæ regis exemplo rem accurate exsecutus est Plut. *in ejus Vita p. 60. sq.* cum Ser. Tullio mutata tamen hæc fuere, qui imperium tenuit ut *Liv. l. 1. c. 41. iussisse populi, voluntate Patrum,* ut Dion. *L. 4. p. 218.* populi suffragiis, adverso, & auctoritatem negante Senatu. Primo non eam esse Livio mentem, quam vulgo censent, & neutrius suffragiis imperium tenuisse, indicari, censeam, cum & idem *L. 1. c. 42.* addat; *fufis Etruscis, haud dubium regem, seu Patrum,*

scilicet

seu plebis animos periclitaretur, Roman rediisse. Quid enim at-
tinebat, a quibus regnare iustus esset, eorum animos pericli-
tari? quid obnoxiae sibi beneficiis plebis, ut affirmat Dion.
& perpetuus, etiam in Livio, favor ostendit? ne dicam, mi-
nime incredibile esse, Senatores, novo homini, & nullo suo
beneficio ad id potentiae evecto, infestos fuisse; neque igna-
rum hujus Patrum voluntatis Servium, alliciendo ad se po-
pulo, per quem ea, quae in Rep. novare intendebat, facilius
consequi posse videbatur, sibi simul praesidium addidisse. Haec
aliaque, quae latius jam non licet exsequi, movent, ut in re
ipsa magis fere assentiar Livio, in causa Dionysio. conf. etiam
quae disseruere Cl. Boindinus in *Mem. Litt. Acad. Reg. Tom. V.*
p. 123. sq. & Beaufort de *Dub. in Hist. Rom. per. v. priora saecula*
obvii. P. II. c. 5.

§. V. Magistratum, eorumque, qui praesint, descriptione
contineri omnem Reipubl. moderationem egregie Cic. de *Leg.*
l. III. c. 2. h. e. non uni omnia, sed magna in civitate,
ut recte Aristot. *Polit. lib. 3. c. 15.* quaedam tantum singulis
mandando summi imperii jura exercenda. Romani Regis cu-
rae quanam reliquerint, docet Dion. *l. 2. p. 87.* sacrorum,
sacrificiorumque princeps ut esset; legum, consuetudinum-
que & morum patriorum custodem ageret; atque eam ob ra-
tionem ipse quoque exerceret judicia, conjunctus cum sena-
toribus, his leviores, ipso graviores causas judicante, cum
provocatione a senatoribus ad se, a se ad populum; in bello
haberet summum imperium, jusque eo nomine pecuniam
publicam administrandi; jus erat ipsi senatum, populum
ad concionem convocandi; quae agenda erant, primus
ipse proponeret; majoris partis sententia decreta exseque-
retur; tributorum quoque exigendorum jus habuisse appa-
ret e Dion. *Lib. 4. p. 215.* & *Lib. 6. p. 360.* jus praeterea ipsi
fuisse videtur in Senatum Senatores adlegendi; v. Fest. in *v.*
Prateriti Senatores. aetatisque eorum defigendae, qua legi pos-
sent, ut ex Dion. *l. 6. p. 392.* forte colligas. Praefectum Urbi
iple, ubi belli causa abesse cogebatur, qui jus redderet, ac
subi-

subitis mederetur, ut Tac. *Annal.* l. 6. creare, quique vicariam obtineret ab ipso potestatem, Tribunum Celerum; atque quoniam dignissimi sibi viderentur, ad magistratus gerendos (ut ex Interregiæ potestatis jure colligas) senatui, & hoc auctore, populo indicandi. hæc ejus, quæ cognita quidem, præcipua jura, strictim proposui. quem enim in rebus adeo vulgaris moras necere delectet?

§. VI. Moderator appositus principi, tam eximia potestate prædito, ut consulibus postea, senatus, ut M. Valerius apud Dion. *Lib.* 7. p. 461. creatos, præfinito a Romulo Principe, Tribuum, Curiarumque suffragiis, centenos primo, tradit, si vera modo, Dion. l. 2. p. 83. & pari ratione ex Sabinis; id. *lib. cit.* p. 111. (quocum, & secum ipso Plut. in *Romulo* p. 30. & *Numa* p. 60. ex eodem *Lib.* 3. p. 147. in *princ.* in concordiam redigas, ut mihi saltem videtur) post a Tarq. Prisco ad ccc. numerum auctos: quomodo Regum tempore e Patriciis modo ab ipsis Regibus cooptati sint, quâ ætate, &c. superiore Cap. jam dixi, & quos ibi excitavi; qui hoc addam, censum spectari tantum coepisse post Ser. Tullii tempora, quod e Plin. *Hist. Nat.* *Lib.* 14. in *præf.* & regis Tulli apud Dion. *Lib.* 3. p. 148. oratione conficias. neque vero Regum Senatus, sed populi erat summum princepsque consilium, suffragiis populi constitutum, auctumque; contra quam Pufendorffius (cui in *Despotorum*, quos vocant, *Principum* imperio agenti videndum erat, quid scriberet) *de Forma Reip. Rom.* §. 4. qui hæc duo, longe diversa, confundit. πρῶτον ψῆδος viri Egregii, ut semel hoc addam, cum hic tum alibi est, rejectum Majestatis in *Realem*, & *Personalem* discrimen, & quæ inde surgit inexplicabilis de unitate summi imperii, ejusque divisione &c., turba. Munia Senatus maxima erant, auctoritasque, ut non immerito apud Plut. in *Pyrrho* p. 395. Cincas, *Regum eum multorum confessum sibi visum fuisse*, Pyrrho responderit. I. enim; quod ad leges ferendas, jubendasque attinebat, nihil ad populum, cumque eo agebatur, nisi auctore senatu, quo eodem, ut firmarentur, populi scita opus habuere. v. quæ Dion. l. 2. pag.

87. l. 7. p. 447. l. 10. p. 661. *Liv. l. 1. c. 17.* aliique. ipsa etiam SCra per anni interrum spatium vim legis obtinebant, apud eundem *Dion. Lib. 9. p. 595. & Lib. XI. p. 735.* bella, pacis, foederum, societatumque jus quod attinet, summa sane & eximia fuit hic Senatus auctoritate, ut in legislatione, sic & his in causis, ejus auctoritate cum populo communicanda, & ipso Senatu plurima conjunctim cum Rege hoc in genere obeunte. quod ad judicia porro attinet, hac Regem ipsum primo exercuisse supra dixi, ita tamen ut leviora negotia, Senatorum praecipue de consilio dirimerentur, retento tamen, ut ipse curaret, ne quid hic peccaretur; postea Ser. Tullius sponte arbitrium civilium causarum regiae potestati detractum transtulit ad Senatum; eorum, quae Rempubl. spectabant, criminum judicium ipse retinuit. v. *Dion. Lib. 4. p. 228. sqq.* adde quae dixere Ill. de Montesquieu *De l'Esprit des Loix Lib. 11. c. 18.* & Sigon. *de Ant. Jure Civ. Rom. Lib. 2. c. 18. pag. 409.* & qui totum hoc argumentum justis commentariis Zamolc: Manut: aliique tractaverunt.

§. VII. Regem, atque Senatum tertia excepit Popularis concilii auctoritas. de ordine plebejorum supra c. 4. dixi. *Συμφορον πλῆθος* *Dion. Lib. 2. p. 87.* nominat. enimvero hinc exceptae non fuere patriciae familiae, quae in sua quaeque, cui adscriptae erant, Curia aut Centuria ferebant suffragium. & ita *Theoph. ad Inst. Lib. IV. T. II. §. 4.* nota Romulo auctore in Tribus & Curias, Servio in Tribus, & Centurias populi divisio. hoc retento ordine ad Curiata, ad Centuriata comitia populus advocabatur. primis ex generibus hominum, alteris ex censu, & aetate ferebantur suffragia. ita *Lael. ap. Gell. Noct. Att. Lib. 15. c. 27.* suffragii jure gaudebant, quicumque hac cum facultate in Civitatem Romanam erant recepti jam strinxit c. 4. §. 6. quique hac de re egregie sunt commentati, labores, quibus addi possunt, quae dixit egregius *J. C. J. V. Gravina, Opp. T. 1. p. 22. sqq.* Curiata Romulum, Centuriata Ser. Tullium auctorem habuisse Comitiam, notum; his constitutis priora in tantum cessavisse, ut postea, nisi auspiorum gratia, & legis Curiatae de militari magistratuum imperio

rio ferendæ, adhiberentur; illis, conjectis in sortem Curiis, quo ordine exivissent, viritim lata fuisse suffragia; his, quo ordine scriptæ erant, equitum primo, peditem deinde Centuriæ; utrobique, ut major numerus suffragio vinceret, utraque a Rege, & Interrege poterant haberi; Curiata a Tribuno Celerum, Centuriata vero non potuisse haberi testis videtur ipse patriæ vindex Brutus in Dion. Halic. *Lib. 4. p. 266. & 262.* & Liv. *l. 1. c. 58. & 59.* uti neque hæc Præfectus Urbi habere poterat, ob Tac. *Ann. L. 6. c. 11.* Dion. *L. 4. p. 276.* Liv. *d. l. simul junctos.* cætera, quæ loca, tempora, rationem ea habendi spectant, quum Briffon. *de Form. L. II.* Merula, Grucch. uterque justo volumine dixerint, licebit fufius enarrandis supersedisse.

§. VIII. Quæ jura coacto hæc in Concilia Populo a Regibus asserta sint, jam spectandum est. faculam præluce Dion. *L. 2. p. 87.* jubendarum legum potestatem, de bello, & pace disceptationem, Magistratuum creationem Populo commissa fuisse adfirmans. adde *lib. 2. p. 224. l. 6. p. 392.* quæque M. Valerius ad Senatum *l. 7. p. 462.* alios taceo. Legum a populo jubendarum auctor fuit senatus, sic ut Rege aliquas leges, sive se, sive alio quolibet autore, ad Senatum referente, fieret scitum, ut res populi suffragiis permitteretur, lege in senatu digesta in aptum ordinem, ut sic loquar & præparata. hæc apertissima facit ap. eund. Dion. *l. 7. p. 447.* Cos. Minucius ad Tribb. Pl. & Liv. Plut. ipsius Dion. variis in locis, aliorumque testimoniis firmantur. quod actum esset, ad Senatum iterum referebatur, ut ejus auctoritate confirmaretur, sin minus, esset irritum; par pacis, belli foederumque penes populum arbitrium: iisdem legibus, quando ex senatus consulto ad eum a rege iis de rebus esset relatam. (neque enim, quod non quaque occasione populum consultum reperias, in contrarium licebit argumentari) unde etiam, si vera M. Valerius apud Dion. *Lib. 6. p. 385.* triumpho concedendi jus populus habuit (atque hinc Isidorus *Orig. Lib. 18. c. 2.* de triumpho exercitus, senatus populique judicium fuisse; quod ex Liv. *l. 26. c. 21.* lucem foenerari poterit) III. tandem populo fuit

fuit magistratus; ut crearet, concessum qui sibi a Magistratu comitia habente indicabantur competitorum; quo in genere fuisse videntur Quæstores, ob *l. un. D. de Off. Quæst. & Tac. Ann. l. XI. c. 22.* adeoque Duumviri perduellionis causa; Curiones, & forte etiam Tribuum Præfecti. ceteros, Tribunum Celerum, Præfectum urbi (alii num qui fuerint, mihi quidem non constat) a Rege fuisse creatos, notius est, quam ut firmari debeat. quod ad judicia attinet, populi nullæ hac in re propriæ fuere partes, nisi quod gravioribus in causis ego quidem arbitrer provocare licuisse condemnatis ad populum. id non tantum notissimo Horatii Trigeminorum unius, iudicio sedet; in *Liv. Lib. 1. c. 26.* (ubi satis clare indicatur, jam ante Regis Tulli tempora latam legem, quæ Duumviros, quæ provocationis jus supponit) sed & non dubio indicio mihi se commonstrat ex *Dion. Lib. 2. p. 118.* ubi Romulum refert, varios non ignotos cives, qui latrocinia exercuisse a finitimis essent convicti, de rupe præcipites dari iussisse, *τὴν δίκην αὐτὸν μόνον.* utut enim vel ipsa supplicii atrocitas invidiam moverit, & illuc etiam referat ipse Dion, suspicari tamen licet, minus pænæ diritate offensos fuisse Romanos, quippe qui & ipsi satis fera essent indole, quam, quod damnatos ad populum provocantes sprevisse videretur in negotio, quod publicæ esset existimationis; atque huic quidem juri ad populum in causis gravissimis provocandi eventendo neque sufficiunt ea, quæ ex Horatiano perduellionis iudicio obmover *Ill. Pufend. de F. R. R. §. 5.* cum Livius contrarium doceat; neque etiam, si Valerius Leges, arcem libertatis Romanæ (ut vocat apud *Liv. Lib. 3. c. 45.* in Appium Decemvirum invehens Icilius) opponas, quas affectati regni suspicio ad populum, primoresque purganda, teste *Plut. in Quæst. Rom. p. 284. in f.* & per mota, aut imminetia a Tarquiniis bella facili specie delinienda plebes, referendas expressere. conf. quæ ap. *Dion. Lib. 7. p. 457.* Appius.

§. IX. Præter hunc comitorum potestati præfinitum limitem, quem dixi, alterum addit idem *Dion. Lib. 2. p. 87. ὅταν ὁ βασιλεὺς ἐφῆ.* arripuit *Cl. Pufend. l. c. §. 4.* ut regiam potestatem

tem intenderet. erroris causam, & originem supra aperui. nunc observo. i. non accuratissime expensum videri a viro magno locum; neque enim ἐὰν ibi vulgo habetur, sed ὄταν. ii. si vel vulgatam versionem retineas, nihil pro ampliori Regis potestate hinc nasci. nihil enim amplius innuit, quam a senatu decreta curiarum calculis a Rege fuisse commissa, id quod erat necessarium, quo rata essent. iii. aliis compluribus cum aliorum, tum Dionysii quoque testimoniis (v. c. *Lib. 4. p. 224.* quem locum ipse adfert V. C. nulla tamen addita restrictione) passim jam adductis, hoc populi jus ita declarari, ut alium hæc sensum fundere nequeant. tentaveram aliquando εἰτ' ἀν, pro ὄταν; ubi bellum quodcumque Rex aliis intulisset, de patrum nim. sententia; v. formulam senatum consulendi, & bellum indicendi in *Liv. Lib. 1. c. 32.* qui idem e vulgato sensu hauriri potest. bellum quidem dici potest ἐπίσσομαι, ut mors, pernicies, in *Hom. ix. δ. 396.* & alibi, & ut tela &c. in hostem dicuntur. v. quæ *Summ. Græv. ad Hesiodi Ἄσπ. 308.* & sic accipienda sunt, quæ ex persona M. Valerii Dion. *Lib. 7. p. 462.* jura, quæ recenset, senatum μετὰ δὲ δυνάμει τῶν δήμων; concessam semel populo potestatem, suffragiis pro arbitrio sancienti, aut abrogandi leges, quæ in senatu digestæ, & præparatæ essent, in concione propositas; quemadmodum hodieque Venetiis Collegium, quique huic inter alios assident, quos *Savii Grandi* vocant, eodem muneris genere in Magno Reip. Concilio, Senatuque defunguntur. v. quæ *Mr. Amelot de la Houssaie Hist. du Gouvernement de Venise p. 62. seqq. & p. 280. seqq.* neque etiam novi aliquid est, a summo imperante, qualis hic populus, concilium constitui, citra cujus approbationem ipse decreta sua valere nolit. dixit, & additis exemplis, ac rationibus illustravit ipse V. C. *Pufendorfius de jure Nat. & Gent. lib. 7. c. 6. §. 12.* idem in Laconica obtinuisse civitate, senatu, ephorisque constitutis, docet *Plut. in Lycurgo p. 43.* in Attica, post Arcopagum, & ecce. senatum, idem in *Solone p. 88. coll. viro Ill. de Montesquieu de l'Esprit des Loix lib. 6. c. 5.* quoad Venetam Remp. de Senatu Decemvirali, & Reip. quos vocant, Advocatoribus, exempla dabit *Amelot de la Hous-*

Housaie Hist. du Gouv. de Venise p. 306. & p. 349. alia taceo.
 §. X. Itaque, cum & summa Majestas Populo per §. 2. b. c. integra constiterit, & unus tamen summo & perpetuo magistratus honore, & amplitudine Romæ excelluerit, Monarchiam Mixtam, ut vocant, hoc civitatis genus intelligere licebit, quod Herili, Meroque Imperio ex adverso oppositum, liberam Rempubl. quo, ni fallor, sensu *Plato de LL. Lib. 4. p. 542.* Spartanum regnum Aristocratia comparavit, cum perpetui reges imperitaverint; in quantum singulis major honore & potentia magistratus, juxta certas, stabilesque leges, rerum summæ præest, Regnum vocaveris. hæc enim esse, quæ sola Regem a Tyranno distinguant, mascule, ut solet, ostendit *Illustri Sidncius De Gubern. cap. 2. Sect. 30. & cap. 3. Sect. 16. p. 317. sqq. edit. Londin.* de cujus a primis Romanis susceptæ civitatis utilitate me quidem si sententiam roges, non aptius respondebo, quam verbis *Illustri Viri de Montequieu Des Causes de la Grandeur des Romains, & de leur Decadence c. 1x. p. 68.* Fuisse, qui Romanam Reip. formam pro pravâ, vitiisque scatenti interpretarentur, ex *Unius, Optimatum, & Populari imperio mixtam. Perfectam tamen, numerisque omnibus absolutam, non esse eam, quæ quas Rectoria civitatum Scientia magistris, integris libris effingant, hanc vel illam exprimat; eam esse, quæ, quod unicuique, qui legibus civitatem condere paret, defixum, definitumque sedere debeat, proposito allibrata sit; quod vero non aliud aut esse posse, aut debere, quam magnitudinem viresque civitatis, quam felicem & prosperum rerum successum; M. Tullii de LL. Lib. 3. cap. 7. Regale civitatis genus, quondam probatum, postea non tam regni, quam regis vitiis, repudiatum esse.*

§. XI. Quod quidem quam necessarium jam ab initio Romanis fuerit, atque iis animis, quos vitæ, cui afflueverant, genere truces alioquin & asperos, laceravisset discordia, satis apparet, inhabili & ineptâ, quæ per se una Remp. gereret, plebe. Ne composita quidem civitas unicum multitudinis imperium diu tolerare potest. *Hæc enim (ut egregie Liv. Lib. xxiv. c. 25.) natura multitudinis est; aut servit humiliter, aut superbe*

44. SPECIMEN POLITICUM INAUGURALE

superbe dominatur; libertatem, quæ mediis est, nec spernere modice, nec habere sciunt: & non desunt ferme irarum indulgentes ministri, qui avidos, atque intemperantes plebeiorum animos ad sanguinem, & caedes irritent; unde eleganter Plato de Republ. Lib. VIII. p. 452. ὁ δημοκρατία ὀφίλει ἀγαθόν, ἢ τέτε ἀπλησία καὶ ταύτην καταλύει. copiose ipse talis status incommoda illo loco est prosecutus, copiose etiam Arist. de Republ. Lib. 4. c. 4. p. m. 221. sqq. & alibi passim, & qui non post hos? neque tamen is erat populus, qui se rerum omnium actu arceri sineret, & pecorum instar agi, quo rectoribus allubuisset; neque etiam illud multis commemorabo, eo minore sæpe boni publici cura cives sollicitari, eo gravius premere imperium, quo penes pauciores constat, quod cum in unius arbitrium totum quantum fuerit collatum, tum demum solet illud durum plane, & violentum existere, quod Aristoteles designavit, dum belluino furori componit. Atque cum in universum de tribus illis, quas simplices vocant Reip. formis, prædicari possint illa Platonis de LL. Lib. VIII. p. 584. eas ἀρχὴν αἰεί τίνι βία, prudenter profecto sic ad populi indolem hæc fuit composita, sic temperata, ut inde exurgeret, quod ζευχθὲν μὲν ἐν γράμμασι ἀγαθός, ἕως νόμου λέγομεν, ἀριστον πάντων τ' ἔξ, appellat idem ille de Regno p. 134. regale civitatis genus, in qua cum legum sancendarum, magistratuum creandorum, quæ bello & pace gesta essent, confirmandi, aut irritandi jus, populum Reip. participem, imo principem efficeret, & tyrannidis arcebatur periculum, & ea populo peragenda tradebantur, quæ proprie recte ab ipso solo efficientur; quod sapienter jam tum dicit Arist. de Rep. Lib. 3. c. 11. qui multitudinem illam, vagam & ipso discrimine metuendam, dum in unum veluti hominem animo & ratione intelligendum colligi, & conduci jubet, coadunatas singulorum, cum mentis, tum corporis vires, ut omnibus utiles esse possint, efficit. Πάντες μὲν γὰρ (ut addit) ἔχουσι συνελθόντες ἰκανὴν αἰσθησιν, καὶ μινύμενοι τοῖς βελτίστοις, τοῖς πολεῖσι ὠφελεῖσι, καθάπερ ἢ μὴ καθαρὰ τροφή μὴ τ' καθαρῶς τ' πᾶσαν ποιεῖ χρησιμώτερον τ' ὀλίγησ. χωρὶς δ' ἕκαστος ἀτελής περὶ τὸ κρίνειν εἶναι. & conf. quæ dixit Vir æterni nominis, de Montesquieu De l'Esprit

Esprit des Loix Lib. 11. c. 2. p. 17. seqq.

§. XII. Unde & hoc consequitur, ad naturam Rom. Imperii compositam fuisse summæ rerum moderationem, in Senatu, prudentissimis in civitate viris constante, repositam; adversi his mores Græcas civitates pessimæ dedere, dum corruptus a concionatoribus populus, magistratum munia in se trahendo, omnia susque deque vertit. neque etiam non prudenter actum, ut in re civili & militari præcipua munia obirent Patricii, cujus rei ratio repeti potest ex Dion. *Lib. 11. p. 83.* cum primis temporibus plebeii minus ad hæc habiles censerentur; conf. Vir Ill. de Montesquieu, *de l'Esprit des Loix lib. 5. c. 5.* & addatur Arist. *de Rep. l. 111. c. 12.* unde & hoc consequitur, magis connifuros fuisse, ut his, quibus gerenda obtigissent, dextre defungerentur, ut invidiam, in libera civitate primoribus iminentem, eo felicius exirent; quorsum addas, non unâ vice cum contigerit, ut plebeiorum præcipui in Patricios, atque hinc in Senatores allegerentur, acerbis stimulis excitatos fuisse civium animos, ut omnibus viribus allaborarent, quo meritis conspicui, & huc possent evadere. Atque id a Tarquinio Prisco (cui, & post cum Ser. Tullio idem contigit, fuit effectum, teste Dion. *111. p. 199.*, quod ego ambitioni quidem viri adscriptum esse, sed perperam, video. neque enim civitatis Rom. rationi consentaneum erat, plebeios quosvis, quos inter & egregii viri esse possent, ab omni rerum actu arceri; & hæc erat, uti dixi, egregia præterea ratio, plebem excitandi, ut promovendis civitatis commodis pro virili quisque incumberet. atque sic etiam ordinem Romæ introductum discrimen, præterquam quod ad regnum apprime esset compositum, egregie etiam prospiciebat, ne aut populares procellas, aut herilis imperii furias civitas pateretur, cometæ ad instar, quem inter æternas æstus, frigorisque vices nulla reficit temperies. rem declaravit vir Magnus in æterno opere, *de l'Esprit des Loix. l. 11. c. 4. & l. v. c. 11.* tum auctor libri *de l'Esprit des Nations l. 111. c. 9. §. 10.*

§. XIII. Quæri porro & illud solet, præstiteritne in Romana

na civitate in regnum subisse principes liberis populi suffragiis? num vero jure gentis ac familiae in demortuorum locum, nullo postmodo populi, postquam semel in hanc imperium contulisset, deligendi temere jure, successisse? quo in negotio multa praecipit video ab his, qui nostris temporibus de civili prudentia libros evulgaverunt, v. praecipue *Pufend. de jure Nat. & Gent. lib. VII. c. 7. Grot. de jure Belli & pacis lib. II. c. 7. §. 12. seqq. Hutcheson. in Elem. Phil. Mor. Lib. III. cap. 7. Burlamaquius Principes du Droit Politique Part. II. c. 3. §. 14-43.* & alii. non referam quae ab instituto meo aliena sunt, & ob hanc, vel illam causam variis in civitatibus vario in usu versantur. Illa dicam, quae finem nostrum propius tangent, & Arist. quidem *de Republ. Lib. II. c. 10. ἵξε τὸ τὴν αἰεσιν εἶναι οὐκ πᾶσι, μετέχον ὁ δῆμος τῆς μεγίστης ἀρχῆς, θέλει μὲν τὴν πολιτείαν*, Spartam innuens; quae si intelligantur de quocunque civitatis genere, profecto populus in illam Remp. quae unicuique, qui dignus fuerit habitus, viam ad summum imperium pandit, magis animo feretur; ubi eminentissimos honores pro arbitrio tribuendi ipsi facultas sit; ubi si unus parum arriserit, aut populi commodisnaverit, illo deficiente, alium, qui magis in hac facilis sit, legendi sit potestas. adde haec, quae certe vera sunt; quotiescunque, demortuo principe, suffragiorum libertati locus est, eos, qui suffragia sunt initura, providere posse, ac dispicere, ut prudentem, rerumque uti, & tractanda republ. exercitum, ac matura jam aetate virum regno admoveant, quorum omnium saepe nullam, saepe modicam, saepe summam, sed spem tamen unice, haereditaria, quae vocant, imperia spondent. unde neque multum mirandum est, Romanos hanc sibi potestatem, fatente etiam apud Dion. *lib. IV. p. 243. Ser. Tullio, semper retinuisse. etenim i. cum in bellis Regum ductu uterentur, & his uterentur perpetuis, imperium vero late proferre cuperent, iis opus habebant Principibus, qui tota mente, nisi que huc incumberent; quae in haereditaria successione vix ac ne vix quidem fuissent speranda. v. quae V. C. de Montesquieu *des causes de la Grandeur des Romains &c. cap. I. p. 4. & Arist. de Republ. Lib. II. C. II.**

2. cum hoc, nisi liberâ civitate, obtineri non posset, periculum, ne aliquando, si principes amplissimam sibi potestatem appetissent, & sic civitatis finis negligeretur, ne Resp: quidem conservari posset, quin finitimis populis succumbere necessum haberet. atque, cum hic esset populus, qui unius urbis mœnibus contineretur, gravius sine dubio fuisset potestatem, nullo suo beneficio a patre ad filium, nepotemve transmittendam, laturus; propior enim, & acrior in civitate, unius urbis mœnibus circumscripta, in potentiores invidia ingruit; atque præterea principibus hoc pacto minus causæ esse poterat, cur privatarum opum, etiam cum Reip: damno, incrementum intenderent, siquidem perspicerent, si vel quid amplius ipsi possent, nullos tamen hinc fructus in suam gentem, familiamque redundaturos. perpetuum tamen, dum vita sufficeret, hoc cum munere fungi consultissimum erat, propter eandem, quam primam tetigi rationem, tum quia unus, atque perpetuus imperii splendor, non in recente adhuc & plena ferocibus animis civitate, sed in illa quoque, quæ diutina annorum maturitate composita jam confedit, molliores ad iustâ exsequenda civium animos efficit. quæ Ill. de Montesquieu, *des causes de la Grandeur des Romains*, &c. c. xi. p. 73. observavit. quandoquidem autem, uti dixi, libertate præcipue magnitudo Romana innitebatur, atque illam etiam ut augeret, & conservaret, tantum non semper intenderit, qualis, & quantâ specie, ac in Regno floruerit, videbimus.

CAPUT SEXTUM.

De Libertate Romana.

§. I. **N**on multus hic in laudes Libertati (quæ prima cuique Belgæ cura debet esse, quod sacrum pignus) debitas exspatiabor. præstiterunt id satis, superque inter Veteres patiter, ac Recentiores, immortalia ingenia; ac licet

Co.

48 SPECIMEN POLITICUM INAUGURALE.

Comes de Cataneo in horribili & sacro libello *Essai sur l'Origine des Gouvernemens Politiques* C. 15. licet alii ausi sint blaterare; *Libertatem tantopere celebratam, vanum tantum esse sonum, a veteris Græciæ* (Britanniam potuisset addere), *montibus, & tumulis repercussum*; quanto tamen acrior Arfacidum regno Germanica Libertas, ut nervose Tacitus, usus semper ostendit. nihil unquam, nisi ignaviam Sol oriens collustravit; quâ occidit, vigorem, & robur intuitus. Hæc, fecunda virtutum mater, tenues Græcorum Respublicas in imbelles Persas, Medosque erexit; hæc Romanis in armis complures gentes perdomuit; hæc iisdem, semel in Orientis, Austriæque mores delapsis, gentes Arcticas, rudibus licet ad artes & disciplinas animis, per ducentos, & amplius, annos composuit; hæc, potentissimum illud in orbe Imperium ut funditus everterent, excitavit; hæc denique ipsa, ut impotentes Hispanorum, Cætarumque tyranni Batavum nomen non unâ vice exhorrescerent, præstitit, atque effecit. Tanto pulchrius est, sub *imperia legum potentiora quam hominum* ire, quanto florentem Libertatem lætior virtutum seges consequitur, conservat, adauget; regis servituti vitiorum spurca indago, & comes est, & nuncia, & perniciosa. Triste, sed ad posterum salubre exemplum antiquis temporibus præbuere illi ipsi Romani, nostris imbuunt Galli. Conf. qui inter omnes optime hæc & solidissime demonstravit, Sidneus *de Gubern. c. 11. Sect. 11-15.*

§. II. Quapropter neque hoc multum mirandum est, studiosissimos Libertatis semper fuisse Romanos, quæ & ingenio suo congrueret, & augendæ potentiæ necessaria esset; siquidem neque acres, asperique animi, atque ipso vitæ genere contra ignotam etiam voluptatem, capitalem illam, atque unam libertatis, & civitatum pestem, obfirmati, pati potuissent, ut quis imperium in se pro arbitrio inhiheret; neque etiam tali essent indole isti Principes (Tarquinium, & sub regni finem Romulum si exceperis) ut cives suos *metu magis, quam pudore* sibi parere vellent; neque etiam in unius regno civitas stare potuisset, quin brevi a finitimis, atque pugnacissimis populis fuisset elisa, quibus ut resistere posset, libertate
opus

opus erat, siquidem popularibus, atque mixtis imperio rebus-
publ. addicti cives longe magis patriæ, bonique publici a-
more tangantur, eique promovendo incumbant, quam,
quos in absoluto unius imperio ut viverent, mala fors dam-
navit; quos & consentanea regimini vitæ ratio animis ener-
vat; & inscitia Reipubl. ut alienæ, curam ejus, & sollicitu-
dinem eximit; & si vellent etiam, exilium, vincula, mors
denique in præmium ostententur. in hæc ne exspatier, otium
fecit æternus Sidneii labor, *de Gubern. c. 11. Sect. 10-30.* &
præcipue *Sect. 28.* adde, quæ III. de Montesquieu, *de l'Esprit
des Loix lib. 111. c. 10. lib. 17. c. 3. & lib. xviii. c. 1.* & sane,
qui servilibus animis inter liberos circum pugnacesque popu-
los tuta fuissent omnia, quibus liberis cum his adeo gravis,
adeo diuturna lucta fuit subeunda?

§. III. Atque hic, dum de Romanæ civitatis libertate ago,
& illud mihi pro se quisque perpendat; sicut optimi & pul-
cherrimi arborum fructus, nondum æstivo sole maturati,
spe quidem lætâ blandiuntur, iisdem tamen nondum sedati
Aquilonibus crebro imminet; ita neque in Romana civitate
libertatem, quantumvis cupitam, quæsitamque, jam tum a
primis initiis nativas illas Veneres, quas postea æquabili Re-
publicâ idem ille populus, quas hodie una per Europam, &
altera civitas amplectuntur, explicuisse. nequivissent fere ru-
dia, & ferocia ingenia tantum statim libertatis splendorem
perferre, in mala innumerabilia conjecturæ, si his, qui nu-
triendæ fovendæque nondum sunt pares, fruenda traderetur;
ut recte Liv. *princ. lib. 11.* atque hinc etiam varia in Republi-
câ, ritibusque ea occasione receptis, constituta fuerunt, quæ,
ut ad libertatem, unam si spectes, non recte distributa fu-
isse videantur (conf. v. c. quæ Dion. *lib. V. p. 286.* præter alia,
quæ *præc. cap.* jam exhibui) ad temporum tamen, quæ vetè-
res spectanda dant, conditionem composita fuere, quemad-
modum optimæ licet, & saluberrimæ leges, non tamen, nisi
certa plerumque ratione, neque omnibus in universam po-
pulis congruunt, atque mutatis rerum causis sæpe etiam sunt
mutandæ; quemadmodum etiam Romana in civitate sub
prioribus Regibus ea Libertatis erat conditio, ut civium uni-
G
cuique

50 SPECIMEN POLITICUM INAUGURALE.

cuique propria moderato & miti principum imperio tuta satis esset; omnium sua mole stare; utrimque a Servio Tullio ita & firmata fuit, & aucta, ut ad hæc consilia si sequentes Reip. rectores adhaesissent, valido, & in multas ætates duraturo fundamento facile potuisse consistere videatur. neque tamen Regium nomen imperiumque, liberæ civitati intolerabile, quis objecerit. imperaverunt Germanicis, liberrimis semper gentibus, Reges. regnantur hodieque Magna Britannia, & Suecia (ut alias per Europam & nunc, & olim, gentes taceant) sed ita regnantur, ut si non majori, pari saltem, atque in antiquis Græciæ & Italiæ civitatibus, Libertas vigore constet. ipsas inter, quibus Rerumpublicarum nomen vulgo fere tribuitur, Veneta, Genuensisque Duces, Belgica Africanos sibi Principes apposuerunt, neque tamen Libertatem suam tenere, & tueri ideo non potuerunt. imo hæc cum consistat in prudenti diversarum summæ potestatis partium temperie, æque illo in Regno, quod Legibus, atque harum Latoribus & Custodibus in perpetuum fuerit devinctum ac circumscriptum, ac in libera, quam vocant, Republ. florere potest, & sæpe viget.

§. IV. Libertatis itaque non una est, eademque ratio; aut enim refertur ad civitatis genus, cum variæ summi imperii partes ita distribuuntur, & se inter invicem temperantur, ut, si illi, quorum fidei aliquæ fuerint creditæ, aliquid in privatam utilitatem & contra Reip. finem, commodumque perficere aggrediantur, cæterorum gravitate atque auctoritate contineri possint; aut etiam cum singulis civibus comparata exigatur, ubi illa, quæ ad hanc certam atque perpetuam tuendam fuit excogitata, pari ratione singulos, & secretos, atque omnes & junctos respicit. fundamentum autem, principumque libertatis omnis, quæ in societate civili homines fruimur, Naturalis est Libertas. sic enim a sapientissimo numine nobis hæc est concessa, sic indita atque instillata, sic ratione, atque intellectu illa nostri pars nobilior præ brutis animantibus fuit instructa, atque ornata, ut rerum nexum, & in hoc discrimina, veritatis ordinem ac rationem contrectando, perspicere valeremus, atque dijudicare, quamnam

ad

ad has ex voto, atque ex naturæ nostræ ratione ac dignitate implendas, apposita obtineri possent, & præcipua auxilia; hæc autem, quando & honesta, & nobis utilia futura esse cognovissemus, omni mentis acie, atque contentione in hæc ut ferremur, hæc ut amplecteremur, in his dextre advertendis, præcipuam felicitatis nostræ spem, atque cogitationem ut defixam teneremus. atque hæc quidem, uti libertatis nostræ naturam præcipue exserunt, atque exprimunt, ita neque mihi videretur opus esse, ut multa disputatione patefaciam, neque voluisse sapiens illud Numen, cujus hæc cuncta consilio continentur, cujus fini, propositoque cuncta hæc inserviunt, quas ipse tam varias, tam eximias, tam aptas hunc in usum dotes in creatum a se hominem contulisset, ab aliis alio deflecti, ac averti; neque etiam illud voluisse, ut, quoniam a primis, qui in terris fuerunt homines, in cæteros derivata labes, mentes eorum, animosque occupavisset, atque in iis penitus infedisset, atque hæc fuisset causa, cur unico præcipue societatis civilis vinculo coaliti tamen huc omnes dirigerentur, omnium arbitria attemperanda essent ad unius omnino hominis voluntatem, propositumque, quod a recto atque utili sæpe abiret, sæpe parum introspiceret, sæpe subsidia, atque inedia parum apta deligeret; sed, cum hæc ipsos, uti conditione foret necessarium, censuisset, totam hanc animorum compagem legibus esse continendam, confirmandam, conservandam, quæ neque ab illis, quas ipse universo mortalium generi posuisset, quas ipse servaret leges, in diversa abirent, neque etiam temere ab aliis possent perfringi, & labefactari; quod quidem hæc potissimum ratione obtineretur, si ipsæ illæ, cum omnium causa ferantur, omnium quoque consensu sancitæ fuerint, siquidem illi, quibus forte visum fuerit, societatis fini atque utilitati infesta, sibi privatim profutura, moliri, ab his in ordinem cogentur, & coercentur. Atque adeo, cum ex his appareat, & Dei consilio, & hominis naturæ repugnare absolutum imperium; illud nimirum, quod omnes, aut præcipuas potestatis civilis partes in se, & perpetuo, contineat, repugnabit etiam illi fi-

ni universali, quem omnes, quæ rectâ lege, & conditione sunt constitutæ, civitates, propositum sibi habere debent; ad quem cum una quæque ferine sibi proprium privatumque attemperet, huic quoque adversabitur, prout illum, qui cunctis in commune debet esse propositus, propius minusve exprimet.

§. V. Exposui libertatis omnis originem, naturam, & modum. his porro & illud consequens est, cum malorum, in statu naturali sæpe imminentium, averruncandorum causa in societatem rectoriam coierint homines, atque tantum de propriâ existimatione sponte quisque remisit, quantum expediebat, ut commodis omnibus libertatis naturalis fruerentur, unum legum esse in libera civitate imperium, quæ ita omnium libertatem definiunt, ut singulis plenam, atque illibatam conservent; *ad has autem nihil tam aptum est, quam imperium, quam magistratus, qui legis loquentis instar, dum præscribunt recta, & utilia, & conjuncta cum legibus, ut Cic. de LL. lib. III. c. 1.* earum vim, & reverentiam a malorum temeritate sic defendent, ut ipsi etiam sponte sese iis submittant, memores, ut *se populo, ita sibi præesse leges*, ut est ap. eundem. *κἀν εἰ ἕνας ἀρχὴν βέλτων* (ut Arist. de Republ. lib. III. c. 16.) *τέρας καταστάσειον νομοφύλακας, ἢ ὑπερέτας τοῖς νόμοις.* quod quidem aureum plane carmen Principibus omnibus non exemplo tantum, sed & totidem pene verbis præautem, Trajanis & Antoninis æmulum Principem, **FREDERICUM REGEM**, nuper adspexit, & miratus est orbis) etenim, quod brevi post ab eodem scriptum esse video, *ὁ μὲν ἔν τῳ νῦν κελεύων ἀρχεῖν, δοκεῖ κελεύειν ἀρχεῖν τῷ θεῷ, καὶ τὰς νόμους. ὁ δὲ ἀνθρώπων κελεύων, προσέθισσι καὶ θηροῖσι ἢ τε γὰρ ἐπιθυμία τοῖσιν, καὶ ὁ θυμὸς ἀρχόντας διαστέφει, καὶ τὰς ἀρίστους ἀνδράσιν.* id quod eo magis est necessarium, quia ea, quæ publicam civitatis securitatem spectant, multa numerant, quæ rectius ab uno, aut perpauca, quam a compluribus, efficiantur, atque ea de causa amplissimam imperii vim his concedendam, postulent; hæc vero, ubi ad certas causas descripta, atque definita non fuerit, humanæ indolis vitio possit aliquando in ipsius Reip. damnū redundare; addentur etiam, qui

prudentiâ, gravitate, opibusque præter cæteros plurimum excellentes, & summis magistratibus ratione & consilio adierunt, si quidem verum est, plures fere plus uno dispicere; & in id erunt intenti, ne præcipuâ atque excellenti potestate convulsus principis animus, in leges, & jura civitatis, quorum custodia in ipsius manibus fuit reposita, audeat aliquando incurrere (quâ mente Senatum Coss. ut ante Regi, moderatorem fuisse appositum auctor apud *Dion. lib. 7. p. 462. M. Valerius*) & hostilia forte ausum pro sua auctoritate & potentia coërcebunt, neque etiam, dum privata fortunæ cum publicis ipsos conjungunt, venalibus propter egestatem animis (quod Lacedæmone aliquando contigisse de Ephoris memoriæ prodidit, & reprehendit *Arist. de Republ. lib. 11. c. 9.*) ad nutum principis, aut plebis, vel etiam peregrinam munerum spem circumagentur. Atque hic etiam (quod iterum eodem in loco *Dion.*) idem pulchrius obtinebitur, si populi concilium fuerit, quod legum ferendarum, magistratuum creandorum, & rationes rerum ab iis gestarum reposcendi potestate gaudebit; quod quidem, si ejusdem urbis manibus contineatur, per se ipsum hæc poterit exsequi; ubi in larga terrarum spatia diffunditur, per Senatores, qui vices ejus obituri sunt, & ab ipso legentur, hæc ut efficienda curet, necesse est. Quo ipso efficietur, ut a senatu sancte integreque res administrantur, & ea, quæ partium popularium sunt, majori, quam alias, prudentiâ perficiantur; conf. quæ post Harringtonium in Oceanâ dixit *Nob. Hume Disc. Polit. xii. p. 342. sq.*

§. VI. Atque hæc quidem communis libertatis attributa præcipua, ex quibus facili negotio & alia ad eam perpetuam in Rep. tenendam necessaria derivari possunt, in quantum ad Rom. civitatis in Regno statum composita fuerint, videamus. Atque legum quidem ferendarum jus, cum Rex esset, cum Senatorius, cum Popularis ordo constitutus, prudentissime ad libertatem populo erat traditum; cum neque Regi hoc esset mandandum, siquidem ille leges exsequeretur, ut gravanti potentiæ posset resisti; neque etiam Senatui; & propter easdem rationes, & ne Populum hac occasione op-

primendo, aut degenerem redderet, nulliusque ad bella fero-
 cia, aut infensum, reculantemque pro illâ civitate arma ca-
 pere, in quâ ferorum potius, quam civium loco haberetur.
 Quâ tamen eminenti & pereximia potestate ne posset popu-
 lus temere abuti, ut aut Regium Senatusque nomen vellet a-
 liquando e Rep. tollere, aut plane debile, atque enerve-
 reddere (sicuti in libera civitate, qui natalium, aut munerum
 splendore præ aliis excellunt, inferioribus sæpe sunt odio),
 aut ne Rex aliquando in optimates, acrius sæpe addictioribus
 imperiis resistere solitos, incurrat, hisque plebis ope prostra-
 tis (sicuti egenæ plebis aura principem fere viam ad tyranni-
 dem sternit, & eo facilius quidem, illa in civitate, ubi po-
 pulus, aequalibus per capita civium suffragiis, potestate legis-
 latoria gaudet) ipsam suo gladio jugulet, quod Clearchus, si-
 Heracleæ tyrannus, in *Just. lib. xvi. c. 4.* aliique exemplo con-
 stenderunt. adde, quæ dixit Arist. *de Republ. lib. 5. c. 5. sqq.*
 atque hinc prudenter erat prospectum: 1. ut penes solum Re-
 gem jus esset, Senatum, Populumque convocandi, præfinitis
 tisque locis, & temporibus; ne unus, aut alter, illo invito
 atque in seipso, in eum coacti, quæ ipsi plane adversa fore-
 rent, possent moliri, quod ad ea, de quibus agendum es-
 set, spectat; quum nil ad populum proponeretur, nisi auctori-
 re Senatu, atque ne hic quidem privati pro concione de iis
 dicerent, si recte Dion. *lib. v. p. 286.* ut ut haud diffitear cum
 Nobiliss. Hume *Diss. Polit. xii. p. 330. & p. 343.* auctoritatem
 hanc libertati satis infestam esse, per se si spectes, poterit
 tamen in Romana Civitate illa se exceptione tueri, metum
 esse potuisse, ne hoc modo rudia & ad quascunque ar-
 tes exposita ingenia, specie decepta, prava, aut damnosa
 Reip. sæpe sciscerent, quibus adde, quæ *c. v. §. 9.* dicta, in-
 dem tamen non necessarium fuisse vel ex eo & merito ar-
 guas, quod nihil eorum, quæ in Comitibus acta essent, ratum
 posset esse, nisi Senatus suffragiis confirmasset, quod & pru-
 dentissimum erat, & necessarium plane vinculum, ut per
 hæc & Rex, & Plebes contineri possent; præterea quum &
 hoc esset, Scita per annum integrum vim legis ut obtine-
 rent,

rent, tum demum, ut perpetua essent, a populo confirmanda, & hinc non videtur prior illa comitiis senatus auctoritas fuisse necessaria; atque inde, simul & c. Ser. Fullii factis, forte suspicere, honoris potissimum, & prudentiæ gratiâ, ea, de quibus Populus erat disceptaturus, cum Senatu communicata, & a Rege fuisse.

§. VII. Atque legum quidem jus quod attinet, in quo facile momentosissimum est Jus Tributorum, ut recte Vir Magnus de *l'Esprit des Loix* lib. XI. c. 6. Regi concessum, ut videretur, si vera Dion. LL. supra CC. refert, non recte descriptum, distributumque fuisse apparet, atque idem, licet primis, & angustis illis civitatis Rom. temporibus non magni fuerit momenti, quum tamen providendum sit, ut civitates, in quantum humanâ ratione prospici possit, solidis fundamentis perdurent, periculosissimum est, nisi plane absurdum, atque omni civitatis fini infestum, principi hoc facultatis concedi, siquidem ille boni publici, & temporum Reip. specie tantum pecuniarum sibi poterit postulare, quantum velit, & hoc prætexto cives pro arbitrio emungere; cum tamen in conspectu præcipue civitatum libertas consistat, ut unusquisque & de vita, & de potestate propriam in corpus, & de fortunis privatis securus sit; æquissimum sit etiam in eâ Rep. ubi summa rerum penes populum est, adeoque penes singulos, aut præcipuos cives jus suffragii, de communi consensu constitui, quantum velint in publicam securitatem & fortunam privatis, aut communibus erogari, atque inde etiam in vere liberis civitatibus negatur hæc Principibus potestas, delata ad supremum senatum, per annorum vices ab, & ex populo lectum, ut Magnæ Britannix, Suecix, Belgii nostri aliarumque exemplis constat.

§. VIII. Cum vero, quidquid Regis arbitrio non discrete esset relictum ad senatum, Populumque deferendum esset, prudenter etiam constitutum, ut Rex cogeretur & Senatum, & populum hoc casu convocare, quod ubi prorsus ex Regis arbitrio pendet, libertas tenui admodum discrimine pendet, & plerumque eliditur, ut Francicæ Libertati sub Borboniis cala-

calamitas præcedente sæculo illata docuit, & aliæ exemplo civitates admonuere. Conf. Ill. Sidneius *de Gubern. cap. III. Sect. 44.* Burnetius *in Hist. sui Temporis T. 1. passim*; Montesquieu *de l'Esprit des Loix lib. XI. c. 6. p. 314.* & Pufendorf. *de Jure Nat. & Gent. lib. VII. cap. 6. §. 10.* atque hic, ubi de jure suffragii quæras, illud profecto liberæ civitatis conditioni haud prorsus erat adaptatum, in comitiis infimam faciem pari cum locupletioribus jure suffragia tulisse, quod tamen a Ser. Tullio introducto censu, centuriarumque discrimine prorsus fuit atque in Reip. summam utilitatem correctum; rationes repeti possunt ex Viro Ill. de Montesquieu *des causes de la Grandeur des Romains &c. cap. 3. p. 16. & C. 8. p. 60.* cum ubi infima & minus provida plebs potestate gaudeat de maximis rebus sententiam dicendi, summum sit periculum, ne incentores seditionum, & turbulenti homines populari specie eam in suum ipsius detrimentum corrumpent, quæ de re v. quæ idem *V. C. de l'Esprit des Loix lib. VIII. c. 3.* disseruit.

§. IX. Atque non idem modo metuendum foret periculi, si ipse populus ea, quæ ut legibus sua vis, & robur constet, civitati bello atque pace securitatis spes affulgeat, per se ipsum exsequenda, atque efficienda susciperet; cum ipse legislatoris potestatis jam compos, possit exsequendi jus & in magistratus, senatumque, & in singulos etiam cives pro arbitrio exercere; sed & illud, ne tota civitas in nihilum abeat, siquidem per hominum, rerumque naturam ita comparatum est, ut & multi in unum coacti, tot ferme sensus, quot sunt capita fundant; hæc vero ejus sint indolis, ut & in bello subita sæpe consilia in decernendo, celeritatem in exsequendo, & utrobique silentium exigant; administrandæ quoque Reip. hæc sit conditio, ut ad tempora civitatis sapissime dirigenda sit moderatio imperii, quorum nihil prorsus a populari multitudine augurandum unquam est; atque inde prudenter hæc Reip. pars Regi, & Senatui fuit adscripta, cum & summum in bello, & soli Regi esset imperium, naturæ rerum conveniente modo; & reliqua cum Senatu conjunctus obiret, qui
men:

mente & consilio Principi semper adesset, unde, quæ populi hoc in negotio erant partes, actum potissimum legumlatorium spectabant; bellum suscipiendum, pacem instaurandam, fœdera jungenda &c. a Rege & Senatu decreta populi scito confirmando, aut rata non habendo quod diu post adhuc obtinuit. v. quæ post veteres idem *V. III. Lib. XI. c. 17.* Hoc etenim, cum minime sit consultum, illum illosve, qui potestate, quam vulgo vocant, Executivâ gaudent, a legumlatoribus pro arbitrio hic impediri posse; illud est, quod cum est necessarium, ne illi, humanæ naturæ vitio, nimiam aliquando appetant potestatem, tum etiam his omnino delegandum, ut rationes bene, vel secus gestæ Reip. ab iis possint reposcere; absque hoc enim neque stare poterit civitas, neque etiam tuta esse Libertas, siquidem boni publici, & temporum Reip. specie legum & magistratuum munia in se paulatim princeps velit trahere, amplioremque, quam leges concesserant, potestatem sibi arrogare meditetur. exempla in Rom. civitate subministrabunt præcipue Priscus Tarquinius apud *Dion. Lib. IV. p. 203.* & Ser. Tullius apud eundem *d. l. p. 238. seqq.*

§. X. Atque hic ut minor esset periculi metus, creandorum magistratuum jus ad populi arbitrium prudenter erat rejectum. invictis in omni causa rationibus addixit vir summus *De l'Esprit des Loix Lib. 11. Cap. 2. p. m. 17. seqq.* & *des causes de la Grandeur des Romains, & de leur Decadence cap. XIV. p. 100. seqq.* etenim si in Rom. civitate honorum, magistratuumque fons & principium fuisset Regalis potestas, metus sæpe justus esse poterat, ne gratiâ etiam minus cæteroquin digni proveherentur; sæpe etiam, ne beneficio obstricti homines, etiamsi prava plurima Principes molirentur, obviam his ausibus non irent (quemadmodum Prisci Tarquini beneficium Superbo profuisse, *Dion. & Liv. notant*) quodque hac ratione Senatus, qui Regi moderator erat appositus, nullam plane potentiam, & enervem reddidisset; huic porro si illud juris fuisset traditum, gliscentis in immensum inter Senatores ambitus, & factionum privatarum fuisset materies, neque

etiam non, cum odiosum reliquis, liberis quoque hominibus, invecum foret discrimen, magistratibus patriciorum unice curæ mandatis, ita demum populum magis fallere poterat, ubi perspexisset, in sua esse potestate repositum, quentiam potissimum ad honores provehi vellent; qua in causa, primis illis civitatis temporibus, non imprudenti consilio hoc erat constitutum, siquidem & natalium luce civium oculi præstringerentur, & major muneribus reverentia circumponeretur, cum alioquin inter æquales, sed ferocientes adhuc animos, facile cuncta invidia odiisque arfissent, qui, quibus se aut pares, aut potiores esse censebant, præferri tamen vidissent; quod quidem quando contingit, quam atrox oboriatur e vestigio popularis invidia, nemo non novit. porro, cum hoc in negotio Regis, quæ post Coss. partes fuisse videantur; & hac ratione diversa ordinum potestas sic temperabatur, ut neque Regis in arbitrio esset repositum, quos vellet, magistratus constituendi, neque Populi etiam, prorsus ipsi adversos, indignosque creandi; utrisque Senatus auctoritate jungendis, qui, ut rata essent, quæ in Magistratum comitiis essent acta, Scto auctor fieri debebat, prouti Reges ut iisdem crearentur, nullo hæreditario jure, aut una senatus potestate, ob ea, quæ *Cap. V. §. præc. dixi*, & quæ nunc non enarrabo, alia, cautum recte fuerat.

§. XI. Quod inter magistratum munia sanctitate & honore excellit, est jus & tutela judiciorum & legum, atque hic quidem amplissima erat, & prævalida Regis potestas, dum veteri more ipse lites inter cives ortas, ut voluntas constituerat, fere dirimeret, tum etiam in quæcunque crimina, si-ve publica illa, si-ve privata tandem essent, animadverteret; atque hæc quidem a Ser. Tullio in tantum fuerunt immutata, ut ipse publica tantum crimina persequeretur, reliqua judicia aliis relinqueret, juxta certas, atque perpetuas leges exercenda, unde de regia cum potestate dimidium detraxisse pronunciat Dion. *Lib. IV. p. 228.* enim vero, ut recte observavit. V. C. de Montesquieu, *de l'Esprit des Loix Lib. XI. Cap. XI.* nihil fere minus esse poterat cum Libertate compositum,

fitum, quam Rex ut judicia obiret, etenim, cum & juris ferendarum legum esset quodammodo particeps, atque hic etiam Jus haberet Tributorum, & sacris esset praefectus, quorum jam inde ab initio causa civitatis rationi acerrime fuerat innexa, atque illigata; haberetque etiam in bello summum, ac in cives quoque, imperium, aliaque; prospectum quidem fuerat, ne gravis aliquando haec civitati evaderet potestas, cum cauto, ne imperium in liberos ipsius, aut nepotes &c. semel & una lege transferendo, gladium, quo aliquando misere jugulari possent ipsi, porrigerent; tum Rege legibus subiecto, rationibus reddendis obnoxio, atque iis, quae publico nomine gesserat, per populum demum confirmandis; quantum tamen, hoc judiciorum regno, Libertati periculum, furente Tarquinio apparuit. atque, ut pravos taceam, illud omnino verum est, ne optimos quidem, & sapientia, atque virtute eximios Principes providere atque dispicere posse, ne in judiciis exercendis, multa saepe gratiae, saepe ambitioni, saepe causis parum ex vero expositis, etiam praeter animi sui sententiam dent. conf. qui de his egregie plane disseruere Viri Illust. Sidneius *De Gubern. C. III. Sect. 22 & 26.* Montesquieu *De l'Esprit des Loix Lib. VI. c. 5. p. 154-158. & c. 6. lib. XII. c. 8. c. 12. c. 22. & des Causes de la Grandeur des Romains, & c. c. xv. p. 108. sq. & c. xvi. p. 114.* & Pufend. *Diff. de F. R. R. §. 6.* atque haec, cum & bono ac moderato principi difficile admodum sit, nisi rerum indoli repugnans, illam terribilem & severam judiciorum gravitatem legitime moderandi, ubi in improbi, aut socordis arbitrium devenerint, tum demum ultima & miserrima illa in cives calamitas ingruit, ubi metus, ne singuli a Rege arripiantur, in cunctos transfusus, omnia pro arbitrio fere gerendi liberam ipsi praebet facultatem, si quidem insolitae tantum causae, temporumque conditiones prohibere possint, ne hac potestate in belluinam rabiem prorumpant Principes, quod innumera ex veteri pariter, & recenti memoria exempla satis superque, & ad damnum humani generis, & ad prudentiam, monuerunt.

§. XII. Atque sic arbitror, praecipua, quae Romanam sub

Regum imperio libertatem spectant, a me esse exposita. dicendum jam erit de his, quæ porro prudenter in civitate constituta fuerunt ad eam condendam, augendam, conservandam; atque hoc quidem in genere, cum boni mores unicuique sint, & præstantissimum libertatis fundamentum, si quidem perpetua hæc ut vigeat, a populis coli atque amari eam oportet, quod a corruptis penitus animis vix, nisi plane non, obtineri potest; hi vero in barbaris populis sæpe magnam partem in Religionem transeant; neque etiam non Religionum gravissimo pondere Majestas, & Libertas quoque Romana confederint, operæ erit, opinor, de his breviter disseruisse.

CAPUT SEPTIMUM.

De Religione Romana.

§. I. **Q**ualis sit, & quanta Religionis, cum Naturalis, tum illius, quam beneficium Numen cum Judæis primo, mox toto cum orbe communicare dignatum est (quidquid sacrilegum *ἑσποδία* genus hoc præcipue sæculo ineptiat) utilitas in moderandis hominum ingeniis, æternæ quoque felicitatis spem si tantisper ex oculis seponas, in re unicuique, qui vagis opinionibus ante occupatam, & delusam mentem non gerit, satis perspecta, multis dicere necessarium non arbitror, atque auctore quidem Romulo, auctoritas a Numa, atque una mole exstructas religiones in tantum coluere Romani, atque in tantum harum auxilio confidebant, sanctitate devinciebantur, ut præcipuo vel inde etiam columine magnitudo Romana steterit. atque hinc & ipse ca tantum hic de Romana religione disputabo, quæ quatenus ad constituendum, deinde vero etiam quantum ad conservandum, atque augendum civitatis statum effecerit, arguent.

§. II. Et originem quidem ex Græcia, nec Oriente derivan-

vandam esse, qui cum Romana Veteri Celticam composuerit religionem, perspecturum arbitror, cum in utraque eadem viguerit indoles; unde neque multum mirandum est, Græcam fabularum congeriem a Romulo non fuisse receptam, tum quoque iisdem terrarum in tractibus adhuc ignoratam, reliqua, quæ ipse, sequentesque reges aut ab aliis accepta, & deflexa confirmarunt, aut per sese constituerunt, jam exsequar. & primum quidem a Romulo cuncta auspiciato gesta fuere, atque peracta; Urbe condenda, populo in ordines dispescendo, Regno constituendo, tanta quidem religione, ut ab illo constituta sequentes reges movere ausi non fuerint. ac Tribus quidem, Curiasque, post adhibita auspicia ab eo fuisse constitutas, & ex Festo colligas, qui ritum hunc Erruscorum libris explicatum, traditumque refert; tum etiam ex Accii Navii auguris ad regem Tarquinium verbis *ap. Liv. l. 1. 36.* atque inde eundem ritum in æquali per Curias agrorum divisione adhibitum fuisse existimes; id quod prudenter præstitutum, ne feroces homines de his turbas, rixasque moverent, aut in aliena quoque invaderent; quorsum etiam Numæ lex de terminis prædiorum in Dion. Halic. *l. 2. p. 133.* spectavit. præterea in Regis & Magistratum creatione, Comitii convocandis, Senatu habendo, Deorum mens per aves, & exta semper exquirebatur. atque Regem quidem ne populus legere posset, Senatui infestum, adversantemque, hac ratione Senatus providere poterat, cum in ejus, aut Patriciorum aliorum manu essent sacra; atque adeo acerrimum in promptu telum habebat, cum comitiis obnunciari posset, eaque dirimi, ubi augures aves non admittere nunciarent, &c. aut jam creatione peracta, si vitium adfuisse testati postmodo quoque fuissent; quod ipsum quoque Regis, qui sacris omnibus esset præfectus, erat, unde hic eo ipso legislatoris in Rep. potestatis erat particeps, atque auctor; unde apud *Liv. l. 1. c. concilia populi, exercitus vocati* (nim. centuriata comitia) *summa rerum, ubi aves non admittent, dirimuntur.* atque hinc & illud callide, Senatum non nisi in templum, concilium Populi non nisi in forum vocari

potuisse; & ab eo tantum, qui auspicia haberet. templum cum esset locus ab auguribus consecratus, ut ex Varr. Gell. *Noct. Att. Lib. 14. c. 7.* unus erat atque solus, ubi SCtum jure posset fieri; atque hoc præstabat, ne invito principe Senatus convenire, aut aliquid etiam adversus eum jure decernere posset. in foro quod haberentur comitia, auspiciorum etiam causa, ut notum, fuit constitutum; centuriata enim extra Urbem semper haberi debebantur, quod exercitum intra Urbem imperari fas non esset, teste Gell. *Lib. 15. c. 27.* ut arbitrator, Libertatis gratia, ne populi in ferendis suffragiis liberras per armatos aliquando posset coërceri a Rege, Magistratibusque; unde ap. Lucan. *Lib. 1. v. 320.* Pompeius a Cæsare notatus. pari modo, ut in Magna Britannia severa lege est prohibitum, ne circa ea loca, ubi, legendis in Supremum Regni Concilium Senatoribus, quibus suffragii jus est, conveniunt, milites adsint.

§. III. Atqui id etiam usui fuit, Regem, magistratus, Patricios reliquos fuisse, qui civilia munia cum sacris jungerent. supra equidem jam dictum est, consultum fuisse Patriciis magistratus, & honores mandari, ut in ferocium animorum plena civitate essent, quibus parere vellent; atque illa veneratio in civium animis augebatur, ubi vidissent eosdem, qui civitati in bello atque pace præessent, sacris quoque præesse, cum in adulta quoque Republ. nedum surgenti, ut c. 2. dictum, nihil fere majorem verecundiam in hominum mentibus gignat, quam sacrorum, iisque addictorum auctoritas. quam ob rem quoque, simul etiam, perpetuam inter Imperium, & Sacerdotium, ubi sejuncta sunt, contentionem excundam, prudentissimo consilio sacrorum principatum in se suscepisse Romulum, observat Cl. Auctor *Libri de l'Esprit des Nations Lib. 4. cap. 12. p. 69. sqq.* atque, utut a Numa institutum fuisse Pont. Max. doceat *Liv. 1. c. 20.* neque ille regis auctoritati erat subductus, neque etiam Rex ideo supremam sacrorum curam omisit, ut discas ex Bruti oratione ap. Dion. *Lib. 4. p. 269. juncto L. 5. p. 278.* unde & Regi erat in promptu, populum adversantem com-
pesce-

perfcere; & Senatui quoque per augures, fi Rex contra fua commoda forte legem ad populum perferre intendiffet; quibus, ut & hinc varia poteltatis partium cognofcatur temperies, fi jungas, illos ipfos Patricios, qui facrorum curam gerebant, de jure respondere folitos fuiſſe ex Romuli inſtituto, ignaris illius plebeiis, atque hoc fuiſſe quod e facris libris petendum eſſet (v. Dion. *princ. Lib. 10. p. 627.*) hoc quoque vinculum Patricium, Plebejumque ordinem mutuo devinxiffet, apparebit.

§. IV. Jam quid etiam, quantumque in re militari, quo Romanos neceſſitas, & fata vocabant, præſtiterit Religio, videamus. notius eſt, quam ut affirmari debeat, pullos faturos, famelicofve de ſumma rerum in bello agendarum decreviſſe; in conſilium rei gerendæ advocatos fuiſſe augures, ut addicentibus avibus, prælia committerentur, aliaque gererentur, tum, cum adhuc circa Romam bella gerebantur, videre licet in Liv. *Lib. 4. c. 18.* ſacramenti religio (quemadmodum apud barbaros populos jus naturale magna ſui parte Religionem trahere ſuevit. (v. præter alios, quæ vir ſummus, *de l'Esprit des Loix Lib. 24. c. 8.*) militem Romanum arctiſſimis compedibus illigabat, ne ducibus non parerent, ne ex acie fugerent, ne ordine cederent. v. quæ Liv. *l. 22. c. 38* & quæ hunc in uſum diſſeruit idem vir Celeberrimus, quem modo laudavi *Lib. 8. c. 13.* parili ſignorum militarium ſanc-timonia. de utriſque v. quæ cum alibi, tum præcipue *Lib. 6. p. 375. & Lib. 11. p. 723.* Dionyſius diſſeruit: neque vero non talia imperii pignora arte erant introducta, quæ Romanorum animos ad virtutem bellicam incenderent, animis reputantes, hæc eſſe, quæ quamdiu Romæ aſſervarentur, urbem fore invictam, neque invictam tantum, ſed & imperiū in quas-cunque gentes futuram compotem; quo in genere recensentur Veſtæ ſacratuſ ignis, cœlo demiffum Mavortis ancile, Capitolii fundamenta portento æternitatis illuſtria, & cedere renuentes Juventa, & Terminus, Rex idem Deusque poſt fata Romulus; ut loquitur Vir Ill. de Montefquieu *De la Grandeur des Romains, & de leur Decadence Cap. 10. pag. 70.*

70. pari ratione, respectuque, ut Arca Fœderis (sed ex instituto Dei Optimi Maximi) ut שכינה apud Hebræos (quod occupare nolo, qui alios brevi eâ de re copiose & egregie dicaturos esse sciam) ut apud alios alia.

§. IV. Atque huc etiam non belli tantum, sed & pacis tempore cives imbuebantur; quod quidem a Romulo fuit egregie præstitum, & Servio Tullio; teste Dion. *lib. 2. p. 93. & lib. 4. p. 218.* ille, cum in xxx Curias populum divisisset, totidem quoque focos publicos dedicavit, ubi festis diebus curiales adessent, & sacrificiis pro Curia a suo Curione peractis, una epularentur, quo de ritus genere apud Septentrionis, Occidentisque populos recepto, copiose dixit Doctiss. Keyzler *in Antiq. Sept. & Celt. p. 349. sqq.* quemque, cum aliis, tum ea præsertim de causa eum invexisse, tradit Dion. *l. c.* quod hoc ratione in bello pudorem in singulis, & verecundiam gigneret, socium suum, quo cum Diis una libavisset, sacra fecisset, & communium sacrorum factus fuisset particeps, deserendi; conf. quæ dixit Cl. Boindin. *de Tribb. Rom. P. I. p. 108. sq.* alter, diviso Romano agro in varias Tribus, Urbanarum ratione, & in singulis per montana atque suo ingenio munita loca pagis, quo se noctu, quo subito incursu hostium rustici sese reciperent, compositis (quem veterem jam morem in Oriente receptum in sacris paginis (v. Jerem. *IV. 29. & XLIX. 29, 30*) passim, & eundem in Plin. *Hist. Nat. Lib. 16. c. 1.* de Chaucis loquente, observare licet, unde quoque patrio Belgarum sermone v. *Dorp*, a veteri *Terpe*, editum, communitumque natura locum signante, natales arcessere, notum est) Paganaliorum sacrum instituit, parili ratione, uti probabile est; aliam etiam adjiciente Dion. *Lib. 4. p. 218.* adde Fest. *in v. Publica Sacra.* neque, ut mihi quidem videtur, nullo prorsus jure suspicere, sacris paganorum præfectos, qui connumerandis simul varii generis nummis, qui census causa, ut ex eodem notum est, conferebantur, vacabant, eosdem fuisse cum illis, qui singulis pagis erant præfecti, οἷς ἀπιμελὲς ἐγένετο τὰ τε ὀνόματα τῶν γεωργῶν εἰδέναι τῶν συντελεσίων εἰς τὸ αὐτὸν πᾶρον, καὶ τὰς κτήσεις, ἐν αἷς

αἷς ὁ βίος αὐτῶν ἦν. καὶ ὅπασα χρεῖα γένοιτο ἐπὶ τὰ ὄπλα τῆς χωρήτας καλεῖν, ἢ χρημάτων εἰσφορὰς κατ' ἀνδρα ἐκλέγειν, ἕτοι τὰ τε σώματα συνήγον, καὶ τὰ χεῖμαλα εἰσέπραττον, ut idem l. c.

§. VI. Etenim & hoc fuit, ut C. 2. §. 10. Jam tetigi, & h. C. §. 3. a Regibus investum, ut sacra, & militaria munera ab iisdem sæpe obirentur. qua quidem occasione pauca de his delibabo. in his primi fuere Curiones, singulis curiis præpositi, quemadmodum etiam ab iisdem eligebantur, quamque electionem ab Auguribus ratam haberi oportebat. conf. Dion. Lib. 2. p. 93. & Curiatis quoque comitiis præerant; v. quæ M. Scaliger ad Fest. v. Curiales, præpositumque sibi habebant Curionem Maximum, itidem a populo legendum. suspicari quis forte possit, Curiones eisdem fuisse cum his, qui Centuriis præpositi, Centuriones vocantur, Curiones etiam a Dion. l. 2. p. 82. cum respectu ad militarem Tribuum, Curiarumque rationem; cui tamen rei & hoc obstat ap eund. d. l. p. 92. quod immunitatem a militia, annum L. egressis (idem de Druidibus memorante Cæsare de Bell. Gall. Lib. 6. C. 14. & aliis) concessisse Romulus dicatur; enimvero quicquid tandem hujus rei sit, errorem tamen oportet esse; neque enim quinquagenarios, sed sexagenarios ab urbanis bellicisque muneribus exceptos fuisse, tritum est. ego, ut nihil hic temere pronuntiabo, neque plane abnuerim, ex militaris, & civilis curiarum rationis confusione & hanc potuisse oriri, ita tamen, si eisdem ab origine gemino munere functos fuisse tetenderis, haud plurimum repugnabo; sic etiam consequentem his Tribunum Celerum, cui & ipsi solennia sacra erant peragenda, recenset Dion. Lib. 2. pag. 124. quæ qualia fuerint, ego quidem ignoro.

§. VII. Omnium vero principes, & præcipui hunc in censum Augures veniunt, quorumque, ut egregie Latine facundia parens de LL. lib. 2. c. 12. Maximum & præstantissimum in Republ. jus est, & cum auctoritate conjunctum; prout ipse id illo in loco facunde est exsecutus. Ego jam c. 4. §. 10. quod sufficeret, ut arbitror, ostendi, favente Livio, equestres fu-

isse centurias, quæ pro Tribu præberent augurem. a Romulo terni primum sunt instituti; atque hinc etiam negabat Accius Navius augur, augeri posse numerum, nisi addicentibus avibus. de numero post non accuratissime constat. an sex fuerint usque ad L. Ogulniam, ex Livio non definite colligas, ipso tamen, ut videtur, existimante. ego, uti nondum vidi, qui hoc explicaverit, ita post alios probabilius esse censuerim fuisse quatuor, atque quartum a Ser. Tullio additum; non una potest afferri ratio; aut, quod auctus sit in honorem Accii Navii numerus; ille enim cum maximo in honore esset apud Romanos, forte hinc a Prisco, aut Tullio regibus, & ejus, & prodigiorum favore additus quartus fuit. neque enim unus e collegio erat, & tamen ad omnia publica Augurum munia semper adhibebatur, teste Dion. *Lib. 3. p. 203.* aut etiam arbitrè, unumquemque Tribunum pro Tribu sua datum fuisse Augurem; Servium autem Tullium, qui vellet plurima novare in Republ. proscriptisque Romuleis Tribubus, ut notum, Urbanas alias unâ plures instituisset, atque præpositum unicuique Tribunum præstituisset, & veteres Centurias, ut probavi, & Tribunos etiam reliquisse, & cum novam adjiceret Tribum, Tribunumque, & hunc in Augurum coöptavisse collegium. neque id solum fuit, in quo populum religionis prætextu lusit hic Princeps, ut alio loco videbimus. Atque hæc si vera fuerint (neque enim undecunque difficultatibus libera esse, ipse agnosco) expediretur utique major, ampliorque per hos Regia auctoritas, quæ hos sibi adeo haberet addictos; tum etiam quoad rem bellicam re multi momenti, si iidem militibus forent præfecti, qui sacerdotes.

§. VIII. De his autem, nec de Virgg. Vestalibus, cæterisque sacrorum ministris, plura, ne nimis in longum hæc extrahantur, non dicam. Feciales verbo tangam, Juris Gentium proprie magis, quam sacri antistites. eorum originem, & auctorem Numam exhibet Dion. *Lib. 1. p. 17. & l. 2. p. 131.* jus feciale in bello indicendo (nam foederis sancienti gratia jam formulam invenias in Liv. *Lib. 1. cap. 24.*) auctore eodem *D. C. 32.* Ancus Marcius ab antiquâ gente

gente Æquicolis descriptum, & repetitum, condidit. collegium corundem, xx. numero, ex Patriciis constabat, & senatoribus, licet alia sentire sciam insignem geminâ Pallade virum, Joh. Zamoscium *de Senatu Rom. lib. 1. c. 15.* sed revincit dedendis Caudinæ pacis sponsoribus fecialis A. Cornelius Arvina ap. Liv. 9. c. 10. idem, ut puto, qui anno ante Dictator fuerat; atque hoc quidem prudenter; etenim varii Italiæ populi, Romanis sub Romulo pene similes erant, ut exempla docent, subito irruere, & vastare agros sueti; eratque adeo, quod Romanos milites in victoriam erigeret, si arbitrantur, justum esse, & legitimum, quod susciperetur, bellum; etenim, ut Propert. *Lib. 4. Eleg. 6.*

*Frangit, & attollit vires in milite caussa,
Quæ nisi justa subest, excutit arma pudor.*

§. IX. Atque sic, quæ in Romanâ in regno religione ad scopam nostrum facerent, præcipua retulisse me arbitror. adjicere varia alia potuissim, nisi brevitatis rationem habere stetit, & hæc etiam alio pertinerent. Cum autem notum sit, ad mores hominum componendos eximiam esse vim religionis (quod quidem, ut nullius inter falsas, vel unius veræ Christianæ, exemplo staret) & ab horum sanctitate, & elibrata rectitudine civitatum felicitas, atque ipsa libertas pendeat, atque legum reverentia; atque etiam, ut supra strinxi, penes barbaros populos & in Religionem magnam partem transeat Jus Naturæ, atque legum, morumque formam induat, uti alii exemplis, rationibusque dudum evicerunt, non inutile quoque futurum arbitror, si de moribus, institutisque, ipsam præcipue civitatem spectantibus, nonnulla disseruerim.

CAPUT OCTAVUM.

De Legibus Publicis & Moribus Civitatis.

§. I. **Q**ui publice in civitate recepti constitutique semel sunt mores, aut constituendæ, aut conservandæ, aut augendæ inserviunt. priora duo ad Orientis penetralia submoti præstitere Sinæ; quid Romani valeant, videamus. Nemo miretur publicos civitatis mores me nominasse, quibus partim se unus quisque tenetur componere, partim vir bonus componit; cum etiam cæteroquin Naturales Leges sæpe a Civilibus sancendas esse contra improbitatem hominum videamus; neque etiam adeo cognita erant in universum illis temporibus solida Juris Gentium principia, & fundamenta, & tritum etiam est, ea, quæ veteribus legibus introducta sunt, moribus quoque adscribi. vide sis, quæ Viri nostra in arte principes, Pithœus, & Schultingius, ad Coll. *LL. Mos. & Rom. T. iv. 8. p. 749. sqq.*

§. II. Atque hæc quidem inter primum & antiquissimum institutum, mutuam illud Patronos inter clientesque vinculum, sese offert, de quo Dion. *lib. 2. p. 84. sqq.* Plut. *in Romulo p. 30.* atque in ea civitate, quam vicini castris in medio positis, apud Liv. *lib. 1. c. 21.* haud immerito compararent, obtinere debebat, ut, quantum per naturam regiminis effici poterat, foris tantum & in hostem cives essent feroces, nec iis, quibus in foro tantum, interque rixas & seditiones promptissima esset lingua, in pugnam haud æque vigerent manus; quod ap. Liv. *lib. 22. c. 44.* Paullus consul; atque hinc, ut a Patriciis invidiæ, odiorumque; a Plebeiis superbiæ, injuriarumque metus abesset, mutua illa inter utrosque jura, de quibus alii affatim dixere, a Romulo constituta fuerunt. quibus quidem omnibus acrius adhuc vinculum ab eodem injectum, lata, aut repetita ex veteri memoria (v. Cæs. *de Bello Gall. l. 6.*
lata

l. 13. & 23.) lege, de proditoribus & desertoribus satis atroci; eos, qui violati his in rebus officii convicti essent, ut Diis inferis sacros, impune occidendi, ut Dion. l. 2. p. 84. atque hæc mirum in modum Patricium, Plebeiumque ordinem colligabant, ut quum, si quid alicubi in divisione summorum imperii iurium minus esset prudenter temperatum, hac ratione repararetur, cum necessitas quoque adigeret utrosque ad mutua officia; atque hinc magna plebis pars in Patriciorum manu fere erat, ac potestate; hi ne auctoritate abuterentur, & lege erat prospectum, & aliis, quæ memoravi, cum præsertim tradat Dion. l. c. p. 85. hanc summam fuisse nobilium laudem, si quam plurimos haberent clientes, quod geminum plane de Gallis (hic etenim, ut ego arbitror, instituti fons, & origo) *hac una gratia, potentiaque notis, Cæsar. de B. G. l. 6. c. 11. & 15. de Germanis Tacitus de Mor. Germ. referunt.*

§. III. Atque & huc Numa postmodo intendit; cum in ternas Tribus divisas, seu gentes potius, civibus, cuncta arderent discordiâ, litibusque, re civitatis fini summe adversâ, neque dum longâ pace seorsim habitantes gentes in unam veluti coiissent. v. quæ Dion. lib. 2. p. 123. & Plut. in Numâ p. 64. sq. ille, ut horum certaminum semina quoque e Republ. tolleret, palmario invento, teste *ib. Plut. p. 71.* opificum collegia instituit, in quæ omnes, qui eidem arti addicti essent, describerentur; ut tibicines, sutores, figuli &c. quique cum definitis cæribus, communibusque sacris, nulla habita gentium ratione, conciliarentur, non poterant non hanc gentilium discriminum memoriam sensim sensimque ex animis hominum, & mentibus eximere; prout hoc etiam fuisse, quod Ser. Tullio consilium, animumque addiderit, ut penitus hæc susciperet eradicanda, atque extirpanda, arbitrer. v. quæ de his disputavit Sigon. *de Antiquo Jure Civ. Rom. Lib. 2. c. 12. p. 335. sqq.* auctorem Florus lib. 1. c. 6. divisionis hujus Ser. Tullium fuisse censet; refellente, præter Plut. & Plinio l. 34. c. 1. & l. 35. c. 12. ubi disertis verbis Numæ hæc assignantur; ne jam dicam longe aliam constituisse Numæ, aliam Servio propositi rationem, vituperat equidem Numam Plut. ubi cum Ly-

cargo eum componit, p. 76. propter plebeias, confusasque descriptionis sordes; sed male vituperat, neque enim totius ea Reip. fuit descriptio, sed infimæ plebis, sæpe turbas in civitate miscere suetæ, quæ ut arceantur, consopianturque, cum omnium interest, tum hujus præsertim principis, qui pacem suo regno utilem esse, & necessariam arbitraretur. addantur, quæ de hoc collegiorum, & sodalitorum in Rep. usu (quod & ad Romuli institutum, de quo c. 7. §. 5. dixi, applicari potest) egregie disseruit Arist. *de Republ. lib. 3. c. 9.* Serviana autem Tribuum descriptio, quæ heic loci præcipue est commemoranda, ad censum, & rationem comitiorum centuriatorum, quibus ille omnem Reipubl. potestatem tradere meditabatur, pertinuit; atque inde (ut hoc obiter addam), vexatissimus, nec intellectus, in quantum mihi quidem videtur, Livii locus est explicandus, *l. 1. c. 43. 12. 13.* certe, cum centuriæ essent ratione facultatum descriptæ, cum eadem ratione in suffragium vocarentur, cum tributa non in capita amplius, sed pro censu conferrentur, & inexplicabilis futura erat in colligendis pecuniis confusio, & quod præcipue Servii regis adversum proposito, intellectum nimis fuisset plebeis, pauperibusque grave illud, & quo gravius, eo ingratus discrimen inter sese, locupletesque. atque præterea eo magis hæc Tribuum nominis, & rei quodammodo conservatio, Servio Tullio erat necessaria, ne a Romulo religionis auctoritate constituta, temere movendo, & Senatum, & populum in se concitaret. Sane, prudentiæ sæpe esse, legislatores obliqua magis via ad pravas, aut inutiles consuetudines in Rep. abrogandas, melioribus mutandas incedere, egregie monet Vir Maximus, *de l'Esprit des Loix lib. 5. cap. 5. p. m. 87. sgg.*

§. IV. Atque hac occasione, cum h. c. §. 1. quoque dixerim, esse, quæ civitati augendæ præcipue inserviant, instituta; atque illud per civium copiam, multitudinem, atque robur, apprime obtineatur, (quod pro me hic dirimet ille inter principes sapientissimus, *Prov. XIV. 28.* amplissimum numero, viribusque populum regiam majestatem firmare, atque

que extollere, testis) dicendum etiam breviter erit de duplici Romuli, & Servii Tullii instituto, civitatem & numero civium, & robore aucturis. itaque reperio Romulum, teste Dion. *Lib. 2. p. 88. seqq.* hac ratione illud exsecutum fuisse (ne jam de luco asylo, profugis omnibus aperto, hic dicam) ut severissima lege cunctis injungeret necessitatem, omnem masculam, & filias inter primam genitam sobolem educandi, neque ullam triennio minorem necandi, aut exponendi facultatem concederet, nisi quæ jam principio mutila, aut monstro propior non patri tantum, sed & proximis quinque vicinis apparuisset. atque hic ego ut haud improbabilem censeam Viri Ampl. Corn. van Bynkershoek, sententiam, quam proposuit in *Præf. ad Opusc. de Jure Vend. Occid. & Exp. Liberos*, p. 143. ita tamen etiam alia ratione discrimen hoc expediri posse arbitrer, si statuerimus priorem legem de parvulis infantibus fuisse locutam, ne scilicet feroces homines, ubi egestate premerentur, liberos, quos vix alere possent, temere necarent, aut exponerent; posteriorem adultos spectavisse; neque enim teneros in infantes aut exercentur, aut unquam excreta fuere ista supplicia, ut sequentia etiam approbant. illud itaque Romuli institutum absque dubio eo tendit, ut eo majori civium numero urbs augetur, atque frequens esset. bellatrix etenim civitas, quæ cotis instar sese ipsam atterit, neque tamen præ inopia mercenario milite uti potest, neque etiam propter alias status conditiones velit, ampliori quotidie renascentium militum seminario, quam quidem aliæ, indiget.

§. V. Atque huc etiam collimavit alteram, quo vetuit, captis in bello urbibus puberes necari, aut sub hastâ venire; agrumque earum *μηλόβατον*, ut Dion. *Lib. 2. p. 89.* relinqui (de quo post quædam dicentur) sed colonos Romanos mitti in agri partem, quæ sorte inter ipsos distribuenda esset, & sic hostium loco socios fieri; aliquas etiam inter has esse urbes, quæ in jus civitatis adsciscerentur. hæc utilissima, nisi plane necessaria. I. uti dixi, magna civium frequentia Romanis erat opus. II. in tenui hominum numero civitate, si in communem

munem civitatis ruinam provoluti fuissent cives devictarum urbium, 1. periculum, iustusque erat metus, ne undique coadunatae reliquae civitates, quae circa Romanam erant posita, eâ vi in hanc inferrentur, cui resisti non posset. deinde 11. cum aridum, & vix aptum alendis civibus solum Romani colerent, si cuncta late vastassent, cultoribusque fecissent vacua, unde vitam sustentavissent, infestis reliquis, non fuisset; ne dicam, iis, qui magnum sibi Imperium parare atque acquirere studeant, a vastandis regionibus abstinendum esse, prudentiam civilem docere. docuit Alexander, docere alii exemplo. v. quae Vir Ill. de Montesquieu *de l'Esprit des Loix Lib. 10. c. 9. 111.* denique, quod ad servos, par erat ratio, cum servis ad bellum nunquam usi fuerint, nisi ultima cogente, in secundo contra Poenos bello, necessitate, Romani. itaque consultissimum erat, Imperium prolaturis, colonias partem in devicta loca emitti, quae & ipsae infimam faciem exhaurirent, & victos in civitatem acciri, & hanc eorum viribus augeri; quod unicum fuisse facile quis perspiciet, qui simul intellexerit, adversum fuisse futurum & indoli, & fini Romanae Reip. victis locis imposita praesidia si fuissent. & quam recte haec Romulo consilia cesserint, ipse rerum eventus edocuit, quum, qui urbem condens tantum 111 M. peditum, ccc. equites sub lignis habere potuisset, moriens XLVIM. peditum, M. equites armis tractandis aptos reliquerit, si vera referat Dionysius; sicuti etiam id consilium prudenter exsequendo reliqui reges ad illam, quo post enisa est, magnitudinem, Romanae rei viam straverunt.

§. VI. Quorum quidem ultimus, sed praestantissimus, Ser. Tullius, cum censendis, inque varias classes distribuendis civibus, tum horum in numerum adsciscendis libertis, idem praestitit, & ita praestitit, ut hoc a tempore Romanae magnitudinis incrementa vere computes. ut dictum jam fuit, varia, quae in scriptoribus, qui res ab eo gestas tradiderunt, opposita, & pugnancia apparent, ita possunt conciliari, si recte ad propositum ejus attenderis, quale c. 2. §. 4. aperui. Instituti vero ratio prorsus erat necessaria, cum minor esset Romana res, nul-

nullum fere esse poterat aut oriri damnum, si cives æquali ratione omnes, in sua quisque curia, ferrent suffragium; hoc ipsa paucitate & tenuitate arcebatur; sed mutatis temporum conditionibus, aut legum conditiones fuerunt immutandæ, aut illa patiendæ, quæ post bellum Marficum contigerunt, quæque pro solita facundia vivis depinxit coloribus vir Summus, *des Causes de la Grandeur des Romains, & de leur Decadence, cap. 9. p. 65. seqq.* cuncta si spectes, jam potentissima tunc temporis per Italiam fere erat Romana civitas. Sabinos subegerant, Etruscos domuerant, quorum in imperium Tarq. Priscus subierat. Latini sæpius victi; hinc civium mole laboraturæ Reipubl. subveniendum erat, id quod sic obtineri commodissime posse videbatur, si computatis singulorum bonis, hac proportione suffragii jus definiretur. huc illa accedebant, prout usus semper edocuit, locupletiores, qui modicis & lautis fortunis utuntur, longe magis sollicitos esse de defendenda Reipubl. cui addicti sunt, cum qua fortunæ privatæ ipsos connectunt, iis, qui, cum extrema premantur egestate, nihil fere, quod amittere possint, habent, quod cum vel hodie ita se habeat, longe potiori jure valuisse credas iis temporibus, ubi victis omnia erant metuenda. porro crescentibus Reip. viribus, & bellis bella serentibus, majori opus erat quotidie fere pecuniæ summa. hæc æqualiter in capita persolvebatur usque ad Servii Regis tempora. si conferre perrexissent omnes tributum pari ratione, pauperiores non oppressi tantum, sed perditæ, sed spoliati, sed eversi fuissent penitus; at vero liberos populos hæc in furorem, servo qui sunt ingenio, in desperationem, in rerum omnium incuriam, & sui, & civitatis quoque vertunt. quomodocunque igitur, damnosissimo certe Romano nomini excitu cecidisset.

§. VII. Itaque summa prudentia, cum mentes hominum; ut §. 3. dixi, novis Tribubus, & conferendi hoc ordine tributi ratione, institutis, præparavisset, invexit censum; neque in Tribus & Curias, sed Centurias divisit populum, habita facultatum ratione, atque per hanc, quod ad bellum, ar-

morum genera per classes descripsit. artes, quibus ad ineun-
 dum civium numerum fuit usus, rettulit Dion. *Lib. 4. p. 220.*
 census institutus singulorum jurejurando (quod tum maximæ
 penes Romanos religionis) æstimatus, & gravi in incensos
 pœna firmatus, teste eodem Dion. *l. c.* Cicer. *pro Cæcina c.*
24. Ulpian. *Fragm. Tit. 11. §. 11.* & adde, quæ dixit de ne-
 cessitate cives centuriatos censendi V. C. de Montesquieu li-
 bro mox Cit. *c. 8. p. 60.* atque inde, cum singuli pro facul-
 tatum ratione forent in classes, & centurias distributi, mutan-
 da fuit tributorum quoque ratio, ut in eosdem, qui pluri-
 mum in suffragiis possent, hæc inclinarentur, atque in hos
 præcipue etiam defendendæ in bello Reipubl. onus incumberet,
 quod ex armorum quoque ipso genere, quod singulis classibus
 fuit attributum, perspicitur, ut ditiores gravius, tenuiores
 levius essent armati; atque hæc omnia si attendantur, sum-
 mo hæc usui Reip. erant, cum unusquisque excitaretur, ut
 industria sua fortunas augendo, illos, qui ditiorum erant,
 honores assequeretur. v. quæ dixit idem Vir Ill. *De l'Esprit*
des Loix Lib. 11. c. 19. plura jam non addo, cum ex his fe-
 re possit jam perspicui, quænam alterius instituti, quod Dion.
Lib. 4. p. 226. sq. recenset, fuerit ratio.

§. VIII. Ipse causam adfert, civitatis utilitatem, Serv. Tul-
 lius, *d. 1.* illi enim, ad imperium adspiranti, & bellicosæ
 quam plurimis opus esse civibus, ut domestico milite posset
 uti, atque hoc habituros, si in civitatem admitterentur liber-
 ti, enim vero quærere hic liceat, cum arma caperentur cen-
 turiam, liberti, principio haud dubie inter pauperes habiti,
 quid in armis civitatem juvare potuerint; cum ex Servii in-
 stituto, quo locupletiores, eo potiores essent milites; pau-
 perrimi, ut notum, a militia, tributisque essent immunes,
 & libertini etiam, nunquam, nisi gravissimis Reipubl. tem-
 poribus in militiam fuerint conscripti; ut ex professo osten-
 dit Sigon. *de Ant. Jure Civ. Rom. l. 2. c. 14.* itaque possunt
 hæc intelligi, cum notum sit, filios eorum meliori fuisse
 conditione, quam patres, illos intendisse, qui seminarium
 militum civitati præstituri forent; aut etiam hæc potest afferri

ratio; noluisse Tullium civitati obturbari ab hoc hominum genere, quod sine dubio excludi se in totam a Republ ægre ferre posset, & ferret, quemadmodum aliis in civitatibus non semel hoc in nervum erupit; atque cum hos, tum aliam quoque plebem, concessio suffragii jure, delinire conatum, sibi-que faventem habere; ut hoc ei de eo ipso hominum genere exprobrabat Tarquinius ap. Liv. l. I. C. 47. conf. Virum Ill. de Montesquieu *de l'Esprit des Loix lib. 15. C. 17.*

C A P U T N O N U M.

De Institutis, Mores Civium temperantibus.

§. I. **S**uperiori capite monui, in civitate Romanâ necessariam fuisse civium præ aliis frequentiam; atque hoc impetrari legibus moribusque, quæ civitatem, aliis, quæ cives intendant. De prioribus C. præc. de his nunc agam. ad hoc itaque obtinendum opus est omnino, modum illum maxime naturalem augendi civium numerum, legum ratione definiri, tum etiam caveri, ut civitatis naturales incolæ in eum maxime modum effingantur, ut sibi, patriæque utiles possint evadere. de matrimonio me loqui quivis intelligit. Hujus enim rationem definiendi primam esse, in quod recenti civitate legum latori sit incumbendum, haud immerito adserit Plato *de LL. lib. 4. p. 545.* & primum quidem omnium providebitur, ne ferarum instar, incertâ Venere cives miscantur, si quidem nihil magis cum omnis civitatis, tum etiam ejus, quæ bello studeat, fini adversum potest esse, quam hoc, ut ostendere egregie Pufend. *de J. N. & G. lib. 6. c. 1. §. 5.* præcipue, & de Montesquieu *de l'Esprit de Loix lib. 23. C. 2. & 6.* atque hac in caussa cum non illud tantum in censum venire debeat, quas inter personas matrimonia contrahantur, sed etiam ut eadem sancte, casteque servantur, *quia demum ii penates, ea civitas, id regnum aeterno in gradu facile steterit, ubi*

minimum virium Veneris, pecuniaque cupido sibi vindicaverit. Cum, quo ista generis humani certissima pestes penetraverint, ibi injuria dominetur, infamia flagret, ut egregie Val. Max. lib. 4. c. 3. in princ. neque minus cavendum sit, ut suscepta soboles civitati evadat utilis, atque hac ratione & sibi privatim; hæc vero omnia ut obtineantur in liberâ civitate, morum rigido, & adstricto imperio sit opus, & quâ ratione in his versati sint Romanæ civitatis legislatores, videndum est, præcipuis hoc in genere delibandis.

§. II. Plurima passim sparsa invenies apud Veteres & Recentiores justis locis redacta, unde capita, sed paucis, tangemus. confarreationem, coëmptionem, & usum tres fuisse modos uxorem sibi nuptiis jungendi tritum est. priorem, maximô semper sanctimonix honore habitum, censet Dion. lib. 2. p. 95. a Romulo introductum suffecisse unicum ad castitatem, concordiamque conjugiorum conservandam; de ritu post alios egit egregie Cl. Heinecc. in *Antiq. ad T. Inst. de Nupt. §. 1-9.* & prærogativas hujus connubii five ampliora commoda enumeravit. prolixè etiam Cl. Schulting. *ad Ulpian. Fragm. Tit. 1x. §. un.* & Pithoeus *ad Coll. LL. Mos. & Rom. T. XVI. §. 2.* atque hinc in manu quoque erat mariti uxor, filix instar; & ut Dion. l. c. testis, intestato & ἀτένω morienti, ex asse; liberi si essent, æquâ lege cum his erat heres; sacrorum cum marito domestica communio, unde etiam reverentia connubii plurima, præsertim cum hoc, ut ii, quos excitavi, ostenderunt, non nisi Sacerdotum auctoritate aut sociari posset, aut dirimi; unde *nuptiarum auspices*, apud Cic. *de Divinat. lib. 1. cap. 16.* atque in conjugio maxima erat in uxorem potestas mariti. poterat ille eam, ex lege Romuli, repudiare (quod uxori non licebat) teste Plut. in *Romulo p. 31.* si veneficio liberos sustulisset, si claves subjecisset (κλειδων in παίδων emendat Xyland. & ita vertit) si adulterium commisisset, imo forte ob temulentiam, vel si vinum tantum gustasset; addita tamen restrictio, ut aliis casibus pars bonorum repudiatæ uxori cederet, pars Cereri foret sacra; *d. l.*

§. III. Atque in universum grave fuit mulierum Romanarum

rum fatum; (nostrates saltem existimarent) quæ utut honorifice ab omnibus haberentur, ut liquet ex Plut. in *Rom. p.* 30. causam addente; quum nunquam sui juris essent, siue patriæ, siue maritali, siue tutoriæ potestati, atque auctoritati subiectæ; unde recte Major Cato pro L. Oppiâ dicens, apud Liv. lib. 34. c. 2. *Majores nostri nullam ne privatam quidem rem agere feminas sine auctore voluerunt: in manu esse parentum, fratrum, virorum.* rari, aut nulli, nisi sacrorum causâ, exitus, ut ex iisdem Catonis Consulis, & Valerii Tribuni orationibus satis perspicitur; vini abstinentia, ut dictum; si denique quid deliquissent, in levioribus causis maritali, gravioribus etiam cognatorum subiectas fuisse iudicio, Dion. l. 2. p. 97. testis; quod etiam tum ad adulterium porrectum fuisse existimem. innuptæ quæ essent similem in modum animadversioni siue patris, siue tutorum fuisse obnoxias certum. conf. quæ vir summus de *l'Esprit des Loix lib. 7. c. 10-12.* a quo eodem etiam observatum, apud Germanos veteres pari fuisse in propinquorum tutelâ feminas, sic, ut his deficientibus, etiam in regiam tutelam venire cogerentur. v. etiam in *LL. Langob. Rotharis LL. c. 182. 183. 186. 195. 196. 205.*

§. IV. Neque minor etiam Potestas Patria in liberos, cum per totum vitæ tempus perduraret, cum patri liberum esset jus eos necandi, verberandi, ter vendendi, exponendi (ut v. *ἐγγειν* vertit Vir Ampl. Corn. van Bynkershoek de *Jure Occid. liberos c. 1. p. 147.*) vinctum ad rusticum opus ablegandi, siquidem cum liberi essent mancipi, atque adeo amplissimum Patris in illos dominii jus esset, quod in servos, & in liberos licere debebat. v. quæ Vett. loca V. A. l. c. adduxit (quemadmodum & apud Gallos, teste Cæs. de *B. G. lib. 6. c. 19. viri in uxores, sicut in liberos, vita, necisque habent potestatem.* atque patris iudicium per se suffecisse ut appareat, sæpius etiam tamen propinqui adhibebantur in gravioribus præsertim causis, ut nihil temere aliquando statueretur. Exempla diutissime, etiam sub ipsorum Imperatorum tempora, exerciti juris, Ill. Bynkershoek c. 3. & 4. & quos ille excitavit, accumulavit; quod Dion. lib. 2. p. 97. memorat, claros viros fena-

tum ad populum criminantes, e Rostris a parentibus abdu-
ctos, poenâ pro arbitrio adficiendos; in animo habuisse vide-
tur exemplum C. Flamini Tribuni, de quo Val. Max. *lib. 5. c. 4.* quod tamen, me si audias, P. P. acceptum non referes,
sed passum se detrahi Tribunum, nec impediens popula-
rem concionem, pietati potius in patrem, & facti admirati-
oni attribues, quam juri; siquidem hoc cessisse Magistratus
potestati notum est; & multo etiam magis Tribuni sacrosan-
ctum corpus nemini lædendi jus erat. v. quæ ex Phil. Jud.
Gell. & Valer. Max. dixit Ampl. van Bynkershoek *in Observ.*
J. R. lib. 1. cap. 18. idem Fabii exemplum referente Liv.
lib. 22. cap. 44. unde, qui apud Dion. *lib. 8. pag. 546.* Liv.
lib. 2. cap. 41. Sp. Cassium a patre damnatum necatumque
arbitrantur, post depositum consulatum tamen omnes faten-
tur. ut vero cessabat per gestæ dignitatis tempus Patria hæc
Potestas, ita subtractum, Numæ lege, quam *in ejus Vita p. 71.*
Plut. rettulit, jus promiscue vendendi, his exceptis,
qui patre approbante & jubente uxores duxissent. emancipa-
tionem denique, qua patrum potestas solvebatur, cum e Nu-
mæ lege, tum noti ritus, quinque testes efflagitantis, argu-
mento ductus, saltem ante Ser. Tullii tempora vix obtinuisse
arbitrere, etenim quinque illi testes, qui requirebantur, quin-
que primarum ex hac Servii divisione Classium vicem funge-
bantur, ut acute conjicit Ill. de Montesquieu *de l'Esprit des*
Loix lib. 27. p. 126. v. Felt. in v. Classici testes; & quæ in ali-
am tamen fere sententiam, Cl. Schulting. ad *Caji Inst. l. 1. T. vi. §. 3.* quid, si tamen obtinuerit? in Liv. *lib. 1. c. 32.*
reperias, facialem bellum indicere debuisse tribus puberibus
præsentibus, quos ego Tribus Rom. retulisse conjecerim.
quid itaque, si ut post, qui classes referrent, adhibiti, ita tam
in emancipationibus, atque etiam in familia veteri ritu, ut
notum, emenda, tres adfuisse, qui Tribus, tum ternas, re-
præsentarent, dicas? totum tamen hoc non nisi mera suspi-
cione, hucdum quidem, stare posse, quivis videt.

§. V. Atque, utut alii aliter aliquando in his sentiant, ar-
bitrer tamen ego, & justa hæc, & necessaria instituta fuisse,
ad

ad ordinem, ad continentiam conservandam, tenendamque; atque, licet noverim, leges quascunque minime omnibus gentibus easdem posse, aut debere ferri, pluribus tamen in Rebuspubl. utilissima futura esse mihi quidem persuaserim. etenim nulla fere alia re, quam Patria Potestate, deque Moribus Judicio, mores, & per hos civitas Romana steterit. quod si non alio, vel eo solo constaret argumento, quod oppressa libertate, Imp. utrumque accidere sint aggressi, animadversione in servos quoque adempta, omnique illa in magistratum translata potestate. Conf. quæ Viri Ampl. van Bynkershoek *de Jure Occid. Lib. C. 4.* & Montesquieu *de l'Esprit des Loix L. 5. C. 7.* liberis enim perpetua hæc majestas reverentiam parentis insignem, & ipsis rerum experimentis, longoque temporum usu approbatam instillabant; si quid etiam delinqueretur, cum *plerumque pietas paterni nominis consilium pro liberis capiat*, ut est in *l. 22. D. ad L. Jul. de Adult.* arbitrari est, non nimis atroci pœna, sed ratione potius, quam impetu, in liberos animadversuros esse patres; cum etiam illud in potestate liberorum esset, qui scirent absque alterius auxilio patrem de se posse decernere, ut vita recto exemplo componenda nullam, graviolem saltem pœnam mererentur. circa servos idem procedet, ac liberos; quod quidem quam mite fuerit, & moderatum imperium, vel ex eo patet, quod cum servilibus procellis complures antiquitus civitates atrocem in modum exagitatae fuerint, Romæ tamen hæc nunquam contigerint, nisi postquam lapsis in luxuriam moribus Romanis, nec imperiorum modus esset, nec pœnarum etiam, quod antiquissimis temporibus contrarium obtinebat.

§. VI. Neque vero minori prudentia circa mulieres cautum fuit a Romanis Legislatoribus, cum Legibus quidem, liberas esse, moribus autem, consuetudinibusque summopere coerceri, ex usu sit omnis bene constituta Reip. etenim utut Orientis populorum temerarium in leges divinas, & naturales ausum omnes cordati, & merito quidem damnent, ita tamen legibus & moribus, ut salva possit esse Respublica, providendum erit, ut in pudorem, modestiam, continentiam,

80 SPECIMEN POLITICUM INAUGURALE

am, luxuriæ odium, mulieres imbuantur, ac

Ne vaga profiliat frenis natura remotis

etiam legum, atque suppliciorum metu ad hæc adigantur, modum licentiæ non facturæ, nisi publica fecerit auctoritas, ut recte Cato in citata Orat. ap. Liv. l. 34. c. 2. conf. quæ de Laconicæ Reip. hac in parte usu differuit Arist. *de Republ. lib. 2. c. 9.* in quod eo magis est incumbendum, ut hi animi, quibus teneros quasi cives educandi momentanea incumbet cura, & ipsi sic præceptis, rectisque exemplis imbuantur, ut illa deinceps in liberorum animos quasi transfundant, in quæ ipsæ teneræ adhuc mentes fuerint effictæ, quæque deinceps sancte ut colant, adigantur, atque hac ratione, *si in sua quisque matrefamilia jus & majestatem viri retinere instituit, minus cum universis feminis erit negotii; nec domi victa libertas impotentia muliebri, publice quoque obteretur, & calcabitur;* ut iterum egregie Cato, in ejusdem orationis princ. atque huic rei egregie cavebatur, ubi absolutum jus erat maritis in uxores, patribus in filias, propinquis tutoria potestate in reliquas. a vino abstinencia lex erat localis, frigidioribus in terris, ubi sensus magis fere hebet, minus necessaria; v. quæ Plin. l. 14. c. 13. non ejusdem generis reliqua; adulterii quidem, quod apud Dion. L. II. p. 96. recte omnino Romulus, *απο-ρρολας ἀρχὴν ἐπέμπε*, judicium tum quoque, ut inde colligas, fuit penes maritos, necessariis in consilium adhibitis, cum hujus ut publice postularentur, diutissime post invaluerit.

§. VII. Dicendum nunc esset de ratione liberos educandi; in quo paucissimis defungi licebit, cum notissimum sit, quanta olim hic Romanorum severitas; & duram omnino, asperamque fuisse oporteat in hoc hominum genere, quod aut bello vacare erat solitum, aut hoc defunctum, rusticis atterebatur laboribus, venationibus, armorum exercitiis &c. de quibus omnibus copiose Viri Docti dixerunt, cum artes seculariæ, Græcis quoque contemptæ, nec minus Germanis, Gallis, apud Romanos quoque spernerentur, neque nisi ab
infi-

infima plebis face exercerentur, testante Dion. Halic. l. 2. p. 98. aliisque. reprehendit equidem Plut. in Comp. Numa & Lycurgi in f. illum, qui non pari fere ratione, atque hic, juventutem efformare in bonos mores fuerit aggressus; sed male, puto, reprehendit, quum diverso fini diversa media sint attemperanda; atque præterea, satis erat hac de re cautum illâ Romanæ civitatis primis accolis naturali vivendi ratione, a Romulo ad Remp. transducta, neque minus per Potestatem Patrum, eamque perpetuam; qui & exemplo præirent, & jure coercere possent, cum id præsertim longo sit usu receptum, exploratumque, ubi leges scriptæ paucæ admodum, aut nullæ etiam sint, consuetudinumque memoriâ pleraque notantur, senum maximam esse, atque præcipuam auctoritatem, quod vel ipsi Lacones arguerint.

CAPUT DECIMUM.

De Re Agrariâ Romanorum.

§. I. **C**um Romulus, ut supra dictum, rei militaris, & huic succenturiatis Rei Rusticæ studiis cives imbuisset, atque illud plerique reges perpetuum deinde in Rep. tenuerint, eo consilio, ut & hac ratione ad belli labores indurarent corpora, & unde se alerent, habere possent, siquidem hæc honestissima esse videbatur vitam per otium sustentandi ratio, atque hoc etiam primarium legum esse poterit in novâ civitate objectum, quæ illa, quam cap. 1. §. 9. dixi, conditione frueretur; neque etiam non hac ex parte incolarum frequentia spectari possit, & debeat; illa erunt hoc jam loco, nec nisi breviter tamen, pertractanda.

§. II. Supra C. IV. §. 1. commonui, Romulum bina agri jugera in civium singulos, & sorte distribuisse quem colerent; quod quidem prudentissimum fuit consilium. etenim in illa Republicâ, ubi insigne variorum ordinum fuit intro-

L

ductum

ductum discrimen, ut civilia, & sacra munia nonnisi unum aliquem in ordinem adscriptis pateant, æquandæ tamen sunt, in quantum commode fieri potest (atque id in recens conditâ civitate fere semper perfici potest) civium fortunæ v. Livii *lib. 21. c. 63.* sic Veneti Patricii a mercatura severa lege arcentur. v. Amelot de la Honssaie *Hist. du Gouvernement de Venise part. 1. p. 38.* præterea, ut V. C. de Montesquieu de *l'Esprit des Loix l. 23. c. 15.* eleganter observat, regio incolis frequens admodum esse potest, ubi distributis æqualiter agris, licet parum floreat opificia, necessitas civibus incumbit sui se prædii fructibus alendi; atque etiam illâ frequentior, quæ pecoribus pascendis sit aptior. id nullo negotio intelligitur, cum ampliora spatia terrarum minores colonis ex pecoribus fructus ferant, quam eadem confita. Itaque, qui exiguum, & tenuem agrum colerent, ut ea, quæ naturali necessitati explendæ sufficiant, sibi comparare possent, ante omnia debent intendere, unde etiam ea, quæ his usibus maxime ancillantur, majori erunt in honore, quam quidem alia, ut *quadrupedes quæ dorso, colloque domantur*, Ulpian. *Fragm. T. XIX. §. 1.* nim. boves, equi &c. qui & ruri colendo & oneribus subvectandis præcipue utiles sunt. atque hinc eæ videntur mancipi, aliæ nec mancipi ab initio fuisse, ut supra quoque submonui, cum id discrimen a necessariis rerum pretiis fuerit introductum. v. V. A. van Bynkershoek de *Reb. Manc. & nec Manc. c. 2.* majori, ut notum, rei rusticæ, quam urbanæ (certo tamen respectu, ut supra dictum) semper honore. sic, ut hoc obiter addam, in Paulli *Sent. L. 3. T. 6. §. 71.* differentiæ ratio inter venatores, aucupesque, & urbana ministeria in legato ita collocatur, si quotidianarum epularum gratia in urbano habeantur prædio, h. e. voluptatis præcipue causa, tunc deberi, alias rusticis accenseri. *conf. l. 99. ff. de leg. III.*

§. III. Huc & illa possunt addi. Romanis ex mediterraneis locis fruges fuisse adferendas, ut *c. 1. §. 9.* ex Livio dictum; atque hinc institutæ a Ser. Tullio feriæ Latinæ apud Dion. *Lib. IV. p. 230.* si sese ipsi non in totum alere possent, ex
suis

fuis agris, (erat omnino primis illis temporibus in illud unice incumbendum, ut quantum possent, pararent,) cum omnibus mercibus jam destituerentur, quibus permutare necessaria alimenta possent, quibus cum primigenius Civitatis finis accederet; recte Varro *de Re Rust. Lib. 3. c. 1. non sine causa majores nostri ex urbe in agris redigebant cives suos, quia in pace a rusticis alebantur, & in bello horum opera tuti erant;* ubi v. quæ dixit Celeb. Gesnerus. cum hoc in vitæ genere, ut Plut. *Numa. p. 71. ἡ τῆς πολεμικῆς ἐπιτομίας τὸ μὲν ὑπερμαχτικὸν ἔστιν εἰς διαμένει, καὶ πάρεστι, τὸ δ' εἰς ἀδικίαν, καὶ πλεονεξίαν ἀνεμιέρον ἐκτέλειται.* atque hinc etiam alia ratio elucescit rei rusticæ, urbis artibus, opificiisque prælatæ, & ejus quidem in specie, quæ in colendis agris versatur. nim. si pascendo pecori præcipue invigilavissent Romani, fructus etiam inde præcipui in lanâ versabantur; quod iterum supponit ingentem artificum, sartorum, & quorum non? numerum, qui dum in otio laborant, quietisque artibus, desidia, viriumque penuria torpent, & ab omnibus veteris pariter, & recentioris memoriæ prudentiæ civilis doctoribus, quibus belli munia committerentur, inhabiles reputati sunt. adde omnino, quæ Ill. de Montesquieu *des Causes de la Grandeur des Romains, & de leur Decadence. cap. 3. p. 16. sq.* atque etiam vera ratio fuisse videtur, cur Romulus (ut c. 8. §. 5. dixi) vetuerit agrum ex hostibus captum relinqui *μηλόβοτον*, quod alii per *vastum, & desertum*, vertunt, ego, *pecoribus pascendis*, interpretarer, quemadmodum & hæc naturalis voci potest accidere notio.

§. IV. Quum itaque tanti fuerit usus res rustica, agrorumque cura Romanis, neque illud est mirum, a regibus plurimum, ut hanc augerent, & promoverent, laboratum fuisse; quorsum jam a principio spectavit, non illa tantum agri Romani, auctore Romulo, divisio, sed & quod supra dixi, institutum, ejusdem, quo ex hostibus captis ager viritim divideretur, atque coloni in loca capta emitterentur, qui & ipsi Romanæ civitati hac ratione prodesse possent. atque porro ut persequar, hæc quomodo sequentes reges pressio pede secuti sint, præter varias divisiones agrorum, captorum ex hostibus,

84 SPECIMEN POLITICUM INAUGURALE

bus, quæ a Vetr. recensentur, (quodque non fuisse partium regiarum, ex infesto in Romulum Senatu apud *Dion. Lib. 2. p. 118.* aliisque colligas) duæ fuere, quantum quidem succurrunt; prima Tullo Hostilio, apud *Dion. Lib. 3. p. 137.* altera Servio Tullio auctore, *ap. eund. Lib. 4. p. 215. seq. & Liv. Lib. 1. c. 46.* illa enim, quam Numæ memorat *Lib. 2. p. 145.* minus forte versata est circa distribuendos agros, quam hortamen atque stimulum civibus addidit ad colendos. & Ser. Tullius quidem apud *Dion. l. c.* rectissime, *placere sibi agrum publicum, qui plebeiorum virtute partus sit, non, ut jam fiat, ab impudentissimo quoque occupari, nec gratis, nec quoque pretio comparatum; sed plebeiorum esse, qui agri adhuc exfortes sint, ut unusquisque non mercede serviat, sed proprium fundum colere possit; prius quippe liberis hominibus esse indignum, quum generosam indolem nemo queat ostendere, qui quotidie de victu periclitetur; quæ si vera sunt, prout ex reliqua hujus Regis vitæ ratione videntur, jam tum oportet infedisse illum in civitate Romana morbum, qui postea, cum Tribunicis stimulis leges Agrariæ excitarentur, maximis eam sæpe motibus agitaverunt. Itaque, quod ad hæc attinet, cum quotidie Roma accolis augetur, facile apparet, non potuisse non plurimos esse, qui agri publici essent exfortes, ubi præsertim locupletiores plura, quam legibus esset concessum, in sese traherent; hæc ut aleretur multitudo, erat etiam necessarium, quod non aliâ ratione allequi poterat, quam si bello militaret, quod non perpetuum, aut artibus manuariis, incumberet, ex quo genere neque illis temporibus lectos fuisse milites arbitror, ob ea, quæ sæpius jam dixi, neque alios fere, quam qui agros haberent; quod & illud fuisse, quod Ser. Tullio, ut supra dixi, animum addiderit cives censendi, centuriandique; atque huc & illud addere possis, quod L. Æmilius ap. *Dion. lib. 9. p. 607. utilitatis publicæ esse, ut juvenus educaretur in domesticis & sorte propriis prædiis, ut recte educata eo majores gereret spiritus. inopes enim, quique ex alienis possessionibus, quæ mercede colant, nutriantur, aut nullo suscipienda sobolis amore duci; aut si ducantur, malos, & inf-**

infelices provenire fructus ex tenui conjugio, quique mendicam vitam protrahere cogantur.

§. V. Itaque & Agrariæ leges in Civitate Romana cum opportuna erant, tum quoque necessaria; neque pravos effectus sortiri poterant, quos temporum conditiones aliquando libera Republica iis apposuerunt. quot cæteroquin jugera post primam illam Romuli divisionem singulis tribuerentur, ignoro equidem; eundem tamen fuisse numerum conjecerim, cum quod æqualis hæc divisio fundamentum esset totius per Curias, & suffragiorum æqualitatem constitutæ civitatis, tum quod ne lege quidem Licinia amplius plebi sit postulatum, ap. Liv. lib. 6. c. 36. atque hinc etiam minime mirum est, Rei Rusticæ studio Reges tantum non omnes imbucere cives suos esse conatos, Numam præcipue, Ancum Marcium, & Servium Tullium, quorum hic LL. Romuli & Numæ, quæ huc sine dubio facerent, in usum revocavit, teste Dion. l. 4. p. 216. alter eandem incudem tundens ad agros colendos majori cura, quam sub bellicosissimò principe Tullo, qui etiam crederet, *militiæ, quam domi salubriora esse juvenum corpora*, ut est in Liv. lib. 1. C. 31. fuerat factum, primus egregie propositum exsequutus est, eo modo, quem exhibent Dion. Lib. 2. pag. 135. & Plut. in ejus vita p. 71. cum omnem agrum in pagos distribuisset, præfecit singulis inspectorem, qui agros obeundo, qui bene, qui male culti essent, quum inspexisset, ad regem, & ipsum has obeuntem partes, deferebat. is industrii qui essent, multis laudibus excipiebat; ut Plut. addit, & ad honores provehere solitus, malos, & ignavos castigando, atque etiam multa dicta plectebat. parili etiam ratione Sinarum Imperator, eum, qui ruri colendo præ cæteris omnibus excelluit, in octavum ordinem Mandarinorum cõoptat, atque ipse etiam quotannis solenni ritu agrorum cultum auspicator, uti hæc proluxe edisseruntur in *Geographia Historica, Tom. IX. in Chorogr. Sinarum Imperii lib. 3. c. 2. §. 2. p. 82. sqq. vers. Belg.* addantur, quæ dixit Vir immortalis famæ, de Montesquieu, *de l'Esprit des Loix l. 14. C. 8 & 9.* his & hæc addidit, ne rogi vino respergerentur, neque diis libare-

tur ex imputata vite, ut Plin. *Hist. Nat. Lib. 14. C. 12.* prodidit, cujus rei erat ratio, ut putare cogerentur, alias aratores, & pigri circa pericula arbusi. v. Mascov. ad *Gravin. Orig. Jur. Civ. lib. 2. C. 22. p. 167.* & aliam majoris adhuc momenti rationem expiscari licet ex his, quæ dixit, quem modo laudabam, V. C. de *l'Esprit des Loix lib. 22. C. 14.* atque idem, ne inter feroces viros de possessionibus rixæ forte gliscerent, lege lata de terminis prædiorum, impedivit, admitta religione; siquidem lapides, quibus singula definirentur, Jovi Termino sacros esse voluit, quos si quis ausus fuisset exarare, ipsum, bovesque ejus devovit, concessa sacrilegum contrucidandi impunitate, ap. Dion. *lib. II. p. 133.* & Plut. in *Numa p. 70.* atque, ubi his incidisset de terminis, hujus judices esse voluit, & finitores Fratres Arvales; agrorum etiam descriptionem egit, ut supra dixi, Ser. Tullius, sed alio plane proposito.

§. VI. Ex his autem omnibus probe consideratis, & hoc elicias, Romanos primis illis temporibus horridos, nihilque nisi ferrum, & arma meditantes, ad quietam, & domi laboriosam vitam vix potuisse adduci, siquidem in Tulli Hostilii regno in tantum jam ab ista Numæ pace fuerat degeneratum, ut Ancus rex vix istos posset ad rura subigenda adigere, ut illis certe verum esset temporibus, quod Plin. *Hist. Nat. l. 19. c. 4.* judicatum a præscis, nequam esse in domo matrem familias (etenim hanc curam femina dicari fuisse solitam) ubi indiligens esset hortus; quibus adde Colum. de *R. R. Lib. XII. in princ.* & iis hominibus, quibus, non arare terram, aut expectare annum tam facile persuaseris, quam vocare hostes, & vulnera mereri - - delegata domus, & penatam & agrorum cura feminis, senibusque, & infirmissimo cuique e familia, in Tac. de *Mor. Germ. conf. quæ jam dixi c. 2. §. 9.* unde neque mirum est, tantum contemptum artium manuariorum, quas vocant, & auctoris existimatione, & natura iis insedisce, ut longo tempore illis vacare noluerint, sed servis, atque exteris exercendas hæc tradiderint, teste Dion. *Lib. II. p. 98.* quo de loco multa Sigon. de *Ant. jure P. R. Lib. 2. c. 12.*

p. 339. seqq. de Numæ instituto, quo opifices omnes in collegia divisit, supra, quod satis esset dictum.

CAPUT UNDECIMUM.

De Legibus Romanorum, & Jure Regio.

§. I. **Q**uam in omni civitate id sanctum, constitutumque sit, aut esse debeat, ut certa sit & constans ratio, quâ moderante de singulorum fortunis judicium fieri possit; atque illud etiam, uti, quo vitam, fortunas, libertatem, existimationem, salva se & perpetua tenere posse in societate civili cives sint persuasi, id ipsum in Romana civitate qua consisterit, jam investigabimus, quam quidem potest brevissime, cum Merula, Gravina, Ant. Augustinus, Rævardus, & qui non alii? hic otium fecerint, atque complura passim jam hac in Diss. sim exsecutus. præterquam quod omnia, quæ hic adferri possent, misera diligentia persequi jam minime lubeat, & tanta hoc in negotio caligo plerumque oculis se offundat, ut quo te veritas, quid teneas, persæpe nescias. Itaque, ut per rerum capita tantum eamus, considerandum hic erit, non amplissimam esse potuisse LL. Civilium materiam, quum pleraque aut arbitrio regis dijudicarentur, aut etiam, si quæ essent, fere omnes jus publicum, jus sacrum, moresque spectarent; quum litibus ingens materia foret præcisa, nulla commerciorum frequentia, atque tot perplexis de acquirendi jure nondum explicatis disceptationibus, illæ etiam, quæ in delictorum, criminumque causis versandis occupantur, atroces plurimum, & feræ, utpote tali etiam moribus populo, latæ fuerint. Sic parum est probabile, v. c. an testamenta condita fuerint, ubi plana & facilis in hæredium (v. Varr. *de Re Rust.* l. 1. c. 10.) succedendi via erat, & lege præterea firmatas sicut de Germanis Tac. *de Mor. Germ.* Cap. 20. memoriæ prodidit. Unum enim cuique, hoc in civita-

tis genere, ut agri æquis partibus starent, res poscebat; quibus tamen jam mature fraudem fieri cæpisse, Ser. Tullii oratio apud Dion. Lib. iv. p. 217. nec non relatæ Romuli & Numæ leges, agerque denuo eo carentibus plebejis divisus, ostendunt.

§. II. Ab eodem, cum plebeji fœnoris nodis a patriciis premerentur, prospectum est, legibus quinquaginta de contractibus, & injuriis, Curiatis Comitibus perlatis, quas recensuisset, vellem, qui tangit, Dion. *eod. Lib. p. 218.* abrogatis una cum reliquis ejusdem legibus per Superbum Tarquinium, apud eundem, *D. L. p. 245.* hæ autem a principe libertatis & æqui amantissimo profectæ, erant egregiæ, cum publice propositis legibus caveretur, ne temere plebeji possent in contractibus circumveniri, neque corpora libera a fœeneratoribus superbis, & crudelibus coërceri vinculis possent, aut flagris, providit. in judiciis etiam, quæ arbitrio Regum, aut eorum, quibus hoc potestatis delegabant, ferme peragebantur, ut supra dixi, a se rejectis, nisi publicis in causis, leges imposuit, quibus non tantum judices, sed & ipsi Reges, ut Tac. *Ann. l. 3. c. 26.* cogentur obtemperare. atque hac demum ratione Civium Libertati accessit apex, ubi non arbitriis, sed legibus causæ dirimerentur, neque superbis sæpe creditoribus corpora essent obnoxia, sed bona tantum. etenim, quum magnus esset civis honos Romani, majestatis quandam quasi particulam in se derivantis, contra omnem rei naturam erat, eum ab his, qui pares tantummodo ipsi essent, posse pro arbitrio coërceri, & suffragii jure ut destitueretur, effici. hæ præterea injuriæ eo tendebant tandem, ut nemo vellet pro superbis, crudelibusque hominibus arma capere, aut ea urbe, in qua nihil, quod proprium sibi commonstrare possent, relinqueretur, ut plenæ sunt harum plebis querelarum Liviani sex priores, & septem posteriores, Dionysii Libri.

§. III. Enimvero objicias hic, non esse, quod in tantum Servii regis prudentia & æquitas celebrentur, siquidem, ut ut latæ ab eo leges a Tarquinio fuerint abrogatæ, a Coss. ta-
men

men restauratas memoret ipse Dion. *l. 5. p. 278.* postea idem scenebre malum, idem judiciorum regnum in plebem incubuerint. parum his ego quidem moveor, quum id appareat, Patres in hac tantum annis fuisse, ut populum, in quo plurimi Tullium regem vidissent, & gratam beneficiorum memoriam mente retinerent, hac specie delinirent, sibi-que conciliarent. non ausim negare, quum id diserte affirmet Dionysius, fuisse quasdam relatas leges, sed potiores omittas fuisse ausim contendere, eo magis, quod ipsi Coss. judicia civilia in se iterum traxerint, eademque post scævicit foeneratorum licentia, ut alia taceam, v. Liv. *Lib. 2. C. 27.* & Dion. *Lib. 10. p. 645.* & res apparebit. atque (ut hoc obiter addam) qui Tribuni Legi Terentiaæ adeo incubuere, opponas, cur non revocari Tullias leges jussierint, potius quam, ut longo terrarum tractu repetituri irent legati, & Patricii quidem. enimvero id ego arbitror astruissimo a Senatu consilio fuisse effectum, quod & inde spectes, quum leges daturum neminem, nisi ex Patribus dicerent, ap. Liv. *Lib. 3. c. 31.* sic enim leges dari poterant, quæ suum ad arbitrium magis essent attemperatæ, quibus, quum e longinquo adferrentur, major esse honos, major circumfundi ad populum posset reverentia. conf. quæ C. 5. §. 16. jam dixi.

§. V. Atque in judiciis quidem, cum antea Regum arbitrio, ut post Coss. de sententia dirimerentur, ferocibusque etiam animis homines uterentur, delictorum poenas severas admodum esse oportuit; prouti etiam capitis supplicia quamplurimis in causis fuisse representata invenias. sic Romulus, qui ap. Tac. *d. l. ut libitum imperitaverat, τὰς ἐπιπέρας τὰς ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ut est ap. Dion. l. 2. p. 99.* & commissa delicta e vestigio & severe vindicabat. add. Plut. *in ejus vita p. 34.* Numa capitis poenam dolo homicidii irrogavit, quâ lege reus post fuit Horatius; idem terminos qui violassent, idem subire jussit supplicium, permittâ hos occidendi impunitate, ut supra dictum; prout idem juris jam ante concesserat Romulus in eos, qui Patroni, vel Clientis officia violavissent, ap. Dion. *lib. 2. p. 84.* ipse quia etiam sub regni initium Ser. Tullius in propria

90 SPECIMEN POLITICUM INAUGURALE

Anci Marci filios iudex damnavit, teste eodem *l. 4. p. 211.* atque, utut postea sine dubio hæc ab ipso videantur fuisse correctæ, ut §§. præced. dictum, omnia tamen turbavit iterum, rejectis frugibus, ad glandes reversus latro Tarquinius, qui & anteriorum regum more (cum magis fere necessarium esset, aspera ingenia asperius coërceri, sed dein, mutatis his, mutandum esset & illud) iudicia exercuit, & etiam gravius adhuc populum presit, novis quoque pœnarum modis inventis, ut prodidit Isid. *Orig. l. 5. c. 27.* imo ingeniosa in hac immanitate, cum populo ad cloacarum labores adacto, multi præsentium rerum radio vitam sponte finirent, mortuos crucibus suffigi iussisse, ut infamiae metu colla tamen tyranno subderent, Cass. Hemina, laudante *Festo in v. Carnifex*, memoriae prodidit. enimvero his, aliisque rebus effectum est, ut ipse tandem regno dejiceretur, simulque cum eo regium imperium in civitate occideret; quod quibus de causis, quoque jure fuerit perpetratum, sequenti capite ut excutiam, superest.

CAPUT DUODECIMUM.

De Regni Romani Occasu, ejusque Causis.

§. I. **R**egale civitatis genus, quondam probatum, postea non tam regni, quam regis vitis repudiatum, ex Cic. *de LL. Lib. 3. c. 7.* supra attuli. id quum jam sit expedien- dum, primum monco, non unam esse causam interitus civitatum, earumdemque mutationis, de quibus egregie pro more disseruit Ill. Pufend. *de F. N. & G. L. ult. v. ult.* aut enim illud evenit, si vitiosæ civitatis forma sua natura ad mutationem, interitumque feratur; aut etiam, si recte quidem fuerit ordinata atque descripta, sed tamen indoles corrumpatur, atque ita in perniciem ruat; id quod denique sic contingit, si, aut vis desit sua legibus, ut quantumvis recte atque

atque bonæ, tamen ab hominibus temerarie perfringantur; aut si subita quædam vis, ac calamitas illata totam civitatem evertat. itaque hæc ad principia si Romanam civitatem expendas, verum esse & illud reperies, quod ex Cicerone mox dixi, atque ad posteriorem speciem causam occasi regni pertinere; itaque breviter inspiciemus, quænam in civitatis constitutione, atque administratione resederint vitia, deinde an illa apta fuerint, hanc rerum conversionem ut gignerent, an vero alia potior fuerit causa.

§. II. Atque hic quidem legum ferendarum potestatem, exsequendarumque quod attinet, non fuit certe recte descriptum, distributumque jus tributorum, nec majori prudentia relicta judicia &c. quæ supra dixi; quæ reliquis regis juribus accensita, ut hæc quidem per se modica erant nec nimia, ita illa addita, nimium per se, gravemque liberæ civitati Principem efformare poterant. Quum tamen Romani per illud temporis spatium tyrannidis jugum non subierint, breviter hujus rei in causam inquirendum. & primo quidem, qui ad Tarquinium usque imperavere, modesti, compositique principes omnes fuere, neque civibus graves, quique insuper ob oculos haberent exemplum ipsius Regni auctoris, Romuli, dum herile affectat imperium, truculentâ morte discerpti. non videbatur præterea ferox populus, & origine liber, passurus, ut in se servorum, aut pecudum ritu, inhiheretur imperium; atque hæc quotidianis bellis dum alebantur, etiam regi vix fuisset orium ad cogitata, si quæ secus intenderet, perficienda; quibus & hoc addas, cum electitium foret istud regnum, & unâquaque vice, defuncto rege, in consilium statim, iretur non de novo aliquo rege eligendo, designandoque; sed an consultum esset, aptumque temporibus Reipublicæ manere Imperii formam, an vero aliam esse inducendam; & tum, nulla prorsus habitâ generis, regiæve stirpis ratione, Rex libere designaretur, poterant omnino cives, si forte priori in regno minus bene se acceptos putarent, huic incommodo obviam ire, quod præcipuum electitii principatus præ hæreditariis bonum est, commodumque, quodque illi scripto-

92 SPECIMEN POLITICUM INAUGURALE

res (qui ut electitiorum regnorum crearent humano generi odium, Poloniam, puto, in exemplum selegerunt) detorquere, aut exire semper conantur; ne addam, quæ supra dicta, quâ ratione Regis, Senatus, Populique mutuis fuerit devincta & connexa vinculis potestas, ut haud facile alter in alterum aliquid infestum moliri potuerit; & post Ser. Tullii regnum solidior adhuc, arctiusque constricta fuerit.

§. III. Itaque unice repetendæ sunt causæ a Tarquinii scelere mutatae Reipubl. convulsique regni, quemadmodum sapius Deo Opt. Max. pro sua erga humanum genus benevolentia placuit artium tyrannicarum successum in nefanda capita retorquere. atque verissimum est, commotos per efferam ejus rabiem omnium animos spectavisse ad seditionem, si dux tantum adesset, movendam; id quod opportune factum, compressa turpiter Lucretiâ a Sexto ejus filio, dum ipse tyrannus aberat, regni evertendi consilium & occasionem arripuere, ut notum est, Brutus, proceresque alii. Atque hoc minime mirum, siquidem ea ab illo toto sui imperii tempore perpetrata essent, quæ ne patientissimi quidem servitutis homines pene possent perferre, nedum ii, qui Auream Humani Nominis Libertatem cum ipso quasi lacte combiberant. Exteris ille, qui & civibus se credere non auderet, & illos tyrannis promptissimos esse perspiceret, stipabatur; quoscunque non odisset modo, sed tyrannidi adversos timeret, aut suspicaretur, aut quibus unum crimen essent opes, interficiebat, aut in exilium eiciebat, cum ipse, ut Liv. Lib. 1. c. 49. judicium, etiam in capitis causis per se solus, & domi exerceret (hæc enim iis temporibus tyrannidem exercendi erat ratio; hodie, mutatis moribus, alia est) nec Senatum unquam, nec Populum convocabat, quæ prima est, atque princeps in absolutam potestatem intendentibus cura, quod in Franciâ consummata, in Britanniâ sæpe tentata, sed & cum sæpe antea, tum præcipue memorabili Anno 1688. ductu, auspiciisque Incomparabilis Principis WILHELMI III. penitus, & fortissime repressa calamitas, ut tot alia præteream, exemplo docuerunt. Atque, cum ille præterea servili laborum

genere populum obterere esset aggressus, minime etiam mirum est, rem ad defectionem spectavisse, primâ quaque occasione in nervum erupturam, auctore Dion. lib. iv. p. 261. conf. quæ dixit Vir Ill. de Montesquieu, *des Causes de la Grandeur &c. c. 1. p. 3.*

§. IV. Atque hic illud quærendum superest, jurene, an injuria Reges fuerint exacti? disquirente præter alios, atque etiam negante Celeb. Pufendorfio *de F. R. R. §. 7.* enimvero omnia Imperia, cum in absoluta, & legibus adscripta distinguant prudentes, atque in illis sine dubio liceat solio deturbare tyrannum, multo magis in his licebit; præsertim ubi Princeps nulla juris specie, sed aperta plane vi, qualis Tarquinius, in imperium irruperit, atque hoc quidem ubi universum, & pro arbitrio exercendum Regi fuit delatum, semper intelligenda est lex commissoria generalis, ut si talia, quæ civitatis commodis plane adversari appareat, & privatæ tantum utilitatis gratia perficere instituerit, & hostilem in cives animum induat, jure possit imperio exui; sin Remp. etfi suo plane arbitrio, recte tamen gerat, subditi obedientiam præstare teneantur. cum vero, si in hominis naturam inspicias, raro admodum possit contingere, ut is, qui absoluta potestate gaudet, cuncta tamen ad publicam utilitatem dirigat; longe prudentius hi quidem populi, qui imperium arctis legum nodis adstrinxere, atque illis conditionibus, ut quamdiu harum ad normam, arbitriumque Principes imperent, cives etiam iis pareant, eosque contra omnes hostium pariter impetus atque perniciosorum civium molimina omni ope defendere annitantur; sin illas spernant, sin evertant, atque quacunque ratione se supra illas efferre conentur, nemo amplius morem iis gerere teneatur, cum hoc ipso ad privati civis conditionem redacti intelligantur, quos etiam, si ex usu fuerit Reip. ab ejus administratione removendi jus populo erit. Neque vero hæc præcepta, quod nonnulli dictitant, seditionibus viam pandunt, cum certum sit, in justo imperio cives, nisi gravissime pressos, ad vim non convolare, certum sit, hos longe majori amore Imperantes

prosequi, quam illi, qui in Despoticis, sive Tyrannicis Imperiis vitam degunt, quorum nemo Regis, aut Regni, sed suum tantum intendit commodum; certum etiam sit, his de rebus suffragia ferre non infimam, turbulentamque plebem, sed florem plerumque virorum, quibus toto e populo delictis jus legum ferendarum, earumque tutela committitur. Tot profectio & tanta Imperantium monstra, nefandasque libidines tam diu, tam saepe perpeffus orbis satis ostendit, ne pessimis quidem principibus saepe multum esse periculi, nedum bonis: atque si quod in illos ingruat, habent, sibi quae damna imputent, quae in propriam perniciem maleficiis ipsi arcessunt. Ista, quae tam saepe jaectata est, Regum sanctitas, putidum est, & insulsum adulatorum somnium & commentum (ut egregie Hutchefon. *Elem. Phil. Mor. Lib. III. c. .*) quod ignavia peperit, superbia educavit, vis auxit, & conservavit; imo, si quae est, ea unis tantum populis, & quamdiu his placet, debetur. Sed pudet fere hac in re plura congerere, post ea, quae Sidneji, Buchanani, Barbeyracii, Hotomani, atque alia aeterna civilis scientiae decora plena manu huc attulerunt, cum & hinc satis possit superque perspicere, eum, qui per se unum, atque oppressa per vim civium suorum libertate, ad imperium evasit, non ultra, quam donec adfuerit excutiendi jugi occasio, esse ferendum; uti & illud; nullius esse momenti, quae Cl. Pufend. adfert, ultionem stupri nondum fuisse a Tarquinio postulatam, neque exploratum compertumque habuisse Romanos, quid ea de re ipse sentiret; hic scilicet, qui incestis nuptiis, qui soceri parricidio, qui Gabiorum ruinis, qui tot egregiorum virorum caedibus, aut exiliis exemplum sceleris imbuisset? qui regno haud alia ratione parvo, firmato, gesto, ipse aequae diris, aut atrocioribus flagitiis esset obrutus? merito generosi Libertatis Romanae vindices, qui iis erant temporibus nati, quibus haec portenta adhuc ignorabantur, non commisere, ne suo sibi jumento graviora etiam prioribus mala arcesserent, aut ille scilicet in melius mutaretur; sicuti neque Batavis meis fuit.

exspectandum, ut Hispanæ belluæ mansuefacta rabies, jura pristina Reipublicæ restitueret.

§. V. Quam quidem inter infesta circum plurimorum arma & odia, per PRIMUM, TERTIUMQUE WILHELMOS, Brutos Patriæ, Camillosque; BARNEVELDIOS, WITTIADAS, & tot alios per revoluta sæcula Libertati sacros Heroas, magnis animis recuperatam, firmatam, auctam, defensam, ut fortiter prudenterque tueatur Augustorum Septem Civitatum Procerum auspiciis WILHELMUS QUINTUS, auspiciatum Belgis nomen, per illos, quique ante tres hos annos instauratæ, quam Fæx BATONIS turpiter convellerat, Reipublicæ maturata fati calamitate ereptus est, Parentem; utque Majestati Publicæ comitem Sacrum LIBERTATIS Ignem, per infestos hostium, & civium gladios toties ereptum, ille, qui toties præsentis auxilio hanc florentissimam nostrum omnium Patriam afflictam recreavit, jacentem erexit, crescentem prospero rerum successu adjuvit & adauxit, supremus hujus Universi Auctor, & Moderator, ad seram sæculorum memoriam, & hujus orbis suprema fata perennare sinat, & ego, & mecum omnes Patriæ, & Libertatis amantes in votorum summa reponunt!

T A N T U M.

T H E

T H E S E S.

- I. *Recta ratio est infallibilis.*
- II. *Nullum potest Jus Naturæ concipi, nisi detur Deus.*
- III. *Non dantur leges positivæ universales.*
- IV. *Ἄνομορπία non est licita.*
- V. *Polygamia neque Juri Naturæ, neque Societatum fini est consentanea.*
- VI. *Succedendi in propinquorum bona causa, & ratio mere civilis est.*
- VII. *I. Sam. VIII. 8. sqq. non verum Regum jus, sed magis dominatio, qualem semper perpeffus fuit Oriens, proponitur.*
- VIII. *Principes legibus non sunt soluti.*
- IX. *Neque etiam fuere apud Romanos.*
- X. *C. Julius Cæsar summo jure fuit interemptus.*
- XI. *Regna patrimonialia jure non dantur.*
- XII. *Formula Renunciatoriae, a Principibus cum suo, tum posterorum etiam nomine conceptæ, omnino validæ sunt, & esse debent.*
- XIII. *Jus Præcedentiæ nulli Principi præ altero per se competit.*
- XIV. *Ad Legis Civilis essentiam non pertinent præmia, ad earum se normam componentibus, spondenda.*
- XV. *Jus Aggratiandi, quod vocant, non videtur summis Imperantibus temere denegandum.*
- XVI. *Ut bellum juste, pieque geratur, non prorsus est necessaria solemnis clarigatio.*
- XVII. *Victoria neque occidendi victos, neque in servitutem eos redigendi jus victori concedit.*

XVIII.

- XVIII. *Ostracismus, a Græcis quibusdam civitatibus quondam receptus, a nonnullis temere reprehenditur.*
- XIX. *Dictatorem Romanum provocationi ad populum non fuisse obnoxium, etiam post Legem Horatiam, arbitror.*
- XX. *Verba Legis XII. Tabb. quæ de Sectione Debitorum agunt, non de corporum lanienda, sed de distrahendo inter creditores venditi debitoris pretio accipienda esse, longe probabilius, nisi plane certum, est.*
- XXI. *Pœna gravior, per LL. Rom. manifestis, quam non manifestis furibus inflicta, a Spartanis originem forte duxit.*
- XXII. *Jam sub prioribus Impp. præcipue Trajano, haud licuit patribus pro arbitrio in liberos animadvertere.*
- XXIII. *Merum Imperium specialis, & ex lege, est mandati.*
- XXIV. *Transactiones in causis testamentariis valent, etiamsi ineantur ante inspectum testamentum.*
- XXV. *In testamentis, per as & libram conditis, vera, non imaginaria venditio videtur olim obtinuisse.*
- XXVI. *Pœnæ nomine legari fuisse solitum, cum hæredi injungeretur rei illicitæ, probrosæque præstatio, probabile est.*
- XXVII. *Causæ liberales jam ante L. 2. C. de pedan. jud. fuerunt ordinarii juris.*
- XXVIII. *Pœna adulterii non videtur fuisse capitalis ante l. 16. C. de Poenis.*
- XXIX. *Peculii quasi castrensis origo non videtur a Justiniano demum repetenda esse.*
- XXX. *L. quisquis Cod. ad L. Jul. Majestatis ne temporum quidem ratio prætendi potest.*

NOBILISSIMO ET ERUDITISSIMO
VIRO JUVENI
JANO ANTONIO HELVETIO,
VATI TERSISSIMO,

J. U. D. creato.

Lis fuit orta Deas inter. Permittite Divæ
Hanc mihi carminibus commemorare novis.
Confedere simul Themis & doctissima Pallas
Et Dea Pegaseis culta Thalia viris.
Astræ genetrix Helveti scripta sagacis
Contemplata sui talibus orsa fuit:
O Dea de cerebro summi prognata Tonantis,
Tuque Poetarum deveneranda choro.
In Trajectinis meus est Helvetius oris,
Pandit & ingenii plurima signa sui,
Hic mihi præ reliquis est spes columenque Deabus,
Justaque legitimi crescit ad arma fori.
Hunc juvenem merito dulcem mihi grator alumnum,
Nec parili vestrum Numen honore colit.
Ast mage (respondet mox Musa) Poeta sorores
Candidus hic mecum diligit usque meas.
Qui didicit cytharæ tremulas impellere chordas,
Quum dedit incultos non nisi lingua sonos:
Quamque tuum placuit studium perquirere, totum
Se prius Aonio dedidit ipse choro.
Non opus est verbis; teneri quæ suada Properti
Carmina commendat pignera certa dabunt.

Pro-

Protinus his dictis soboles Jovis excipit illam:
Credite vos tangit gloria falsa Deæ.
Est meus ille; meum decus hic prægrande manebit,
Illius & soli cura gerenda mihi est.
Integer hic vitæ, sceleris nec labe notatus,
Nam mihi cum precibus pingua thura tulit.
Volvere quid prodest confusa volumina Juris?
Pieriis prodest quid cecinisse modis?
Addita ni fuerit nostrum sapientia munus,
Quam lubuit juveni conciliare mihi.
Arbiter eligitur divinæ litis Apollo,
Dirimat ut causam, judiciumque ferat.
Dixit &: Hic pariter Themidi pariterque Minervæ
Serviit, & nostro cara Thalia choro.
Viribus hinc illum junctis adamate benignæ,
Ipse etiam juveni semper amicus ero.
Sic sapiet vere, cunctisque canetur in oris,
Optatam viduis tutor & addet opem.
Carminibus teneras poterit mulcere puellas,
Garrula sic cytharæ fila movere suæ.
Nescius ille mori vivet post fata superstes,
Ridebit structos in sua fata rogos.
*Helveti accipias placida mea carmina fronte,
Fatidici voveo sint rata verba Dei.*

HERM. GER. OOSTERDYK.

Med. Doct.

AMICO SUAVISSIMO
JANO ANTONIO HELVETIO,

Poëtæ facundissimo

Cum Hæc is solemniter adscriberetur.

Et si me Latii tenebrofa ænigmata juris
Pegaseis nolint invigilare choris,
Et mihi, dum variis mens æstuat anxia curis,
Vix libeat lætis necere verba modis.
Te tamen exiguo, doctæ lux clara juventæ,
Excipiet Festo munere Musa die,
Nec prius hic paries olim dilecta tenebit
Quam fuerint laudes pleetra locuta Tuas,
Quam fuerint sero raras testata nepoti
Ingenii dotes, dulcis amice, Tui.
Hoc meruit primo qui nos bene junxit in avo
Vix etiam Batavo candor in orbe super,
Hoc Pandionæ cultus Latæque Camoenæ,
Hoc meruit Themidos nobilioris amor.
Felix, JANE, dies, quo primum foedere certo
Purior adstrinxit mutua corda Deus!
Quæque solet castos virtus sine felle Poetas
Jungere, perpetua junxit utrumque fide,
Priscaque simplicitas, & mens ignara lupati,
Atque animi quales plebs male novit opes,
Et citharæ commune decus, frondosaque junctis
Gressibus Aönii culmina trita jugi.
O quoties numeris hæsit stupefacta canoris
Et genio plausit nostra Thalia Tuo!
O quoties fusi mollem, dilecte, per herbam
Hauimus aure Tuos depereunte sonos.

Seu

Seu facili caneres testudine ruris amores
 Tityre sive tuos, seu Meliboeæ, tuos.
 Aut pede Mæonio felix ad sidera ferres
 Conspicuos miti Palladis arte viros;
 Lumina vel placidæ laudares blanda puellæ,
 Festivus qua te compede vincit amor;
 Purpureasque genas, & lætos frontis honores,
 Quæque sibi vellet lactea colla Venus
 Illam etiam silvæ, etiam nemora alta loquantur,
 Illa Tuo magnum munere nomen habet.
 Audit æthereos imo sub gurgite cantus
 Vechta pater, cursus sustinuitque suos,
 Naides & viridi circumdata tempora musco
 Ad tersos medio sustulere amne modos,
 Et merito: infantem cum te Pataræus Apollo
 Jufferit Orphææ fila movere lyræ,
 Calliope tenerum cum sedula foverit ulnis,
 Sederis & gremio sarcina blanda Deæ.
 Aönidas testor; nunquam, si mentior, adsit
 Aönidum votis turba vocata meis;
 Non Tibi, tot Juvenes, tot doctos inter amicos,
 Facundo vidi pectine, JANE, parem.
 Nullus Apollinea caput altius extulit arte,
 Aut valuit meritis proximus esse Tuis.
 Quos Tibi Corycio Phœbus dictasse sub antro
 Creditur, & sacri turba novena chori,
 Illos, nec falsum est, fertur tinnire lepores
 Idalius cupidæ matris in aure puer.
 Elysi veteres quod si de litore vates
 Ad superas redeant turba beata domos,
 Et facili tractent scriptos tot Apolline versus,
 Pigneraque ingenii prodigiosa Tui,
 Protinus illa sui monumenta insignia sæcli
 Agnoscent, dominas injicientque manus.
 Hos videat lusus Nemesis formosa, putabit
 Carmina se vatis nota videre sui;
 Jurabit numeros se cari audire Properti,
 Audiat ut numeros Cynthia docta Tuos.

Par Tibi legitimā mox laus surrexit ab arte,
Et studiis crevit par decus inde Tuis.
Obsequio gavisā pio Themis æqua precanti
Adfuit, & facilem se Tibi sponte dedit,
Qualis Romuleo priscis de sanguine mystis
Pectora monstravit casta videnda suis;
Qualis in amplexus depulsis lata tenebris
CUJACII quondam creditur esse sui.
Ignoto hæc aliis Te tramite currere jussit,
Atque adjutricem præbuit ipsa manum,
Ausonii & docuit veneranda oracula juris
Volvere solerti nocte dieque manu.
Arida coenoso plebs gurgite pectora inundet,
Glandibus & spreta fruge fruatur iners,
Te Dea Te meliore cibo replevit, alumnum
Ambrosio & pavit nectare amica suum;
Atque ut promerito te tandem exornet honore,
Et studii prodat splendida signa sui,
Innexo viridi Juvenilia tempora ramo
Herōas inter dat tenuisse locum.
Nobile JANE decus prudentibus addite salve,
Salve legiferæ mactus amore Deæ,
Thespiacisque simul certissima gloria lymphis,
Famaque Pimplæo non moritura choro.
Quam bene conveniunt bifidi de culmine Pindi
Lectaque Cecropiis laurea ferta jugis!
Quam bene conveniunt cultis quæ Musa Poëtis
Quæque solet mystis præmia ferre Themis!
O Felix tot cura Deum, tot cura Dearum!
Cui gemina splendor multus ab arte venit!
In Te nil Stygiæ, livor licet audiat, undæ,
In Te nil Lachesis ferrea juris habet!
Quot bona non parit hæc Tibi lux! ut fausta juventæ
Omina Palladii tecta per alta sonant!
Ut genitor natum gratantibus induit ulnis,
Lætitia lacrymas eliciente pias!
Talem se meminit quondam florente juventa,
Ornaret dignas cum Panacea comas.

Nec

Nec tamen & pietas quondam Tibi cognita nunc est
 OOSTERDYKIADÆ displicitura Tui.
 Nec tanto occurret mea Musa inhonora Poëtæ,
 Illa patrocínio Musa superba Tuo,
 Quæ meritis se plura Tuis debere fatetur,
 Quæ toties plausus, Te tribuente, tulit.
 Adspice ut ætherco venas incensa calore
 Gestiat in titulos ire animosa Tuos.
 Adspice sinceros animi testantia cultus
 Obferat ut grata tenuia dona manu.
 Dum tamen exultat, dum missis integra curis
 Percipere ex omni gaudia parte parat,
 Discessus invisa Tui succurrit imago,
 Et premit hic tacitus nubila corda dolor.
 Ergo Thesea junctum mihi lege sodalem
 Abstrahit amplexu fors inimica meo!
 Nec lateri vatis mecum crescentis adhærens
 Illius adloquiis utar, & ille meis!
 Non lusus velut ante meos, & seria noscet,
 Nec tereti faciles exiget aure modos.
 Amstela, qui fidum rursus mihi tollis amicum,
 Quis dedit in socios jus tibi, dure, meos?
 Quæ, precor, invidia est, vicini lumina Vechtæ
 In Tua furtiva sublegere arva manu?
 Sunt Tibi (& o longum superent!) qui pectine scito
 Castalias valeant demeruisse Deas.
 Sed Trajectino Musas quis limine listet?
 Quis feret ad cives Orgia casta meos?
 Quo sacros præeunte modos, solennia thura
 Injiciet Clariis culta juvena focis?
 Quid queror? invitus caris avulsus amicis
 Amstelii tendis limina ad ampla fori.
 Nec mihi, quod nobis ex æquo triste pararunt
 Numina, fas festo commemorare die.
 I Felix! votis melius comitabor euntem,
 Quo te fata vocant, quo Tuus ardor agit!
 Nec Tibi, quæ primis tot vates abstulit annis,
 Atropos ante diem stamina curta secet!

Sed

Sed potius fausto dum navus tramite pergis,
De niveo ducat vellere Parca colum!
I Felix! mox te numerosa caterva clientum
Obtineant causas vindice tuta suas!
Te pignus coeleste diu pater Amstela servet!
Efferat & tanto nobile civis caput!
Quique Tuas urit sine fine Cupido medullas,
Mox Tibi conjugii vincula blanda pareat!
Et posito tandem pulcherrima DELIA fastu
Tendat amatori brachia victa suo!
At Tibi non unquam, quacunque agiteris ab aura,
Exciderint animo foedera nostra pio!
Alite sed dextro qui coepit, persistet utrimque,
Persistet in aeternum nec solvendus amor!
Plurimaque absentem caræ me litera dextræ
Litera Cecropio tincta lepore beet!
Et tetricos inter si quæ Tibi lusa labores
Fac recreent animum carmina missa meum!
Nos quoque, si viles non averseris honores,
Incultæ dabimus munera parva lyræ.
Hæc Themidem, Phœbumque patrem, castamque Minervam,
Hæc mecum Aoniâs crede rogare Deas.

HERMANNUS OOSTERDYK;

JOANNIS FILIUS.

EGREGIO JUVENI
JANO ANTONIO HELVETIO,

quum J. V. D. publice renunciaretur.

Gloria Castalidum, decus immortale sororum.

JANE, cerebrigenæ plurima cura Deæ,
Te, sibi dicatum primis quem noverat annis,

Quemque fovet studio turba novena suo,
Tene adeo Astrææ profugæ nova cura tenebit,
Et rapient streperi jurgia mille fori?

Otia Phœbus amat; Phœbo contraria miscet
Horrida continuæ prælia litis amor.

Num tandem HELVETICÆ relinquent gaudia villæ,
Quæ dudum doctæ deperiere Deæ?

Et tamen imbelles metuunt convitia linguæ,
Atque venenata spicula torta manu.

Num Tibi vilescit Phœbeæ gloria laurûs?
Et dudum fronti parta corona Tuæ?

Te Latio ostentat bene culta Batavia vatem,
Hunc quondam vellet Roma fuisse suum:

Sæpe sui oblitæ volucres modulaminis aures,
Atque avidas sylvæ sæpe dedere Tuo;

Nympharum genus & genialia Numina glaucis
Protinus ex antris exseruere caput:

O

Vech-

Vechtā patez, patriam qui circumvolvitur oram,
 Adstitit, ad numeros subsiliitque Tuos:
 Ars ubi pulera manet, quum plurima turba clientura
 Hæsura est lateri supplice voce Tuo?
 Nos quondam socio Regina scientia vidit
 Consilio sacris invigilare suis;
 Hanc eadem jactura premit, sibi conscia damni
 Hæc visa est querulo fundere verba sono:
 „ Quæ Tibi mutarunt tandem nimis invida mentem
 „ Numina, quid pactam destituisque fidem?
 „ Ergone nequicquam Tibi brachia blanda tetendi,
 „ Te duxi certa per mea regna manu?
 „ Impune exemplo num facta ferocior isto
 „ Jactabit nomen postera turba Tuum?”
 Fallor, an hæc questæ Dea lance & pondere nota
 Adstitit, & lacrimas jussit abesse genis?
 „ Nulla Tibi, dixit, Musisve pericula finge
 „ Non sunt a vestris nostra aliena sacris:
 „ Nobile, & ad summos adspirans pectus honores
 „ Non una (hoc vulgi est) gaudet ab arte coli;
 „ Denegat angusto vastæ vis ignea mentis
 „ Carcere compesci, fræna remissa jubet:
 „ Ardua contemnit vulgaria nomina virtus,
 „ Surgit & a titulis altior usque suis.
 „ Num mage GROTIADÆ toto celebratius orbe
 „ Nomen ab immensa cognitione datur?
 „ Sit meus, Ausonio sit gloria plurima juri,
 „ Sic tamen & multo nomine vester erat:
 „ Has imitata faces aliis Ductoribus uti
 „ HELVETII haud didicit mens generosa mei;
 „ Ultima felices consummatura triumphos
 „ A titulis veniet gloria nata meis:

„ Ipsa

„ Ipsa ego victuris victicia tempora lauris,
 „ Er nomen fastis infero læta meis.”
 Inferit, & molli demulcens pollice pectus,
 Oscula dat caris, mox abitura, genis.
 Ast simul ac cultas, monumenta insignia, chartas
 Adspicit, ignorant qualia sola mori,
 Hinc, ait, hinc genitrix agnosce Batavia civem
 Ingenuum; haud *Regni* pulcrius instar habes.
 Non nisi temperie perstat moderanda potestas;
 Succumbit moli vis truculenta suæ.
 Non, ubi grassatur tumido percussa furore,
 Sævitur & in cives ebria turba suos,
 Non, ubi vincla parat magis exitiosa tyrannis,
 Publica res certa conditione viget:
 Nulla ibi vis legum, nulla est reverentia juris,
 Est pro lege favor, pro pietate dolus:
 Venalis iudex, auro venalia jura,
 Fraus secura sui, jus scelerique datur:
 Dulcia crudelis solvit connubia nutus,
 Tuta nec est patria casta puella domo.
 Non aliter fusus Tuus, ô *Lucretia*, sanguis,
 Scilicet hoc solo sanguine tutus honos.
 O nimium felix, funeri quæ proxima *Bruti*
 Salva es ultrici *Martia* Roma manu!
 Degeneres, longa fractæque libidine vires
 Servitii impositum perpetiantur onus;
 Immemores animas cœlestis originis ultro
 Flectere ad arbitrium purpura sola queat;
 Ast, quæ magnanimis caluerunt pectora flammis,
 Quæ patriæ norunt commoda vera suæ,
 Unica fortunæ flectit præsentis imago,
 Non metus, aut cœco poena furore comes.

Sic decet antiquum Batavorum nomen, & ausus,
Sic decet, excusso libera colla jugo.
Non alios foveat communis patria sensus,
Non alio ditcat degener ore loqui!
Rumpere livor iners, Libertas Publica curis,
HELVETI, addubitat plaudere nulla Tuis,
Quin Tua venturo commendat scripta nepoti,
Ac tutelarem Te vocat usque Deum.
Vos vero, Amstelix, jam tollite culmina, turres,
Altius, & civem jactitet Ya novum.
Ut Tua marmoreis stet Curia fulta columnis,
Ut celsa æternum spondeat artis opus,
His tamen, his humeris melius suffulta perennet,
Quum premat hos multa publica mole salus.
Vive perennis honos patriæ, sed vive sodalis,
Et memor obsequii, candide JANE, mei.

S. H. MANGER:

CULTISSIMO MUSARUM

ALUMNO

JANO ANTONIO HELVETIO,

Cum solemniter lauream Doctoralem consequeretur.

Digna licet nequeam te scribere carmina, Vates,
Plectra tamen digitis increpitanda meis.

Sæpe licet dicam, Pindi juga celsa valete,
Et sibi res habeat Calliope tuas.

Attamen abjectam cytharam me sumere cogit
HELVETIUS, Proavis non minor ipse suis.

Tinnula sed quis erit, qui plectra movere docebit,
Pocla quis Aonio nectare plena dabit?

Nullus? an antra tenet triplex nunc triga fororum?
Stricta riger duro Castalis unda gelu?

Et rigeat; præeunte tamen Te carmina fundam,
Tu mihi Calliope, Tu mihi Phœbus eris.

Fundere quem versus doctæ docuere sorores,
Et docuit Phœbus tangere fila lyræ.

Nec, scio, despicias viles, Gratissime, cantus:
In magnis rebus sit voluisse satis!

Deficeret pinguis cum victima, sæpius ipsis
Grata fuit superis agna tenella Deis.

Ast uti vix cymbam committit navita vasto
Oceano, quamvis vix mare ventus agat:

Cingere sic dubito doctos Tibi fronde capillos,
Lætaque festivis nectere verba modis:

Aequora cum laudum pateant tam lata Tuarum,

Ut vix, quid laudet mens stupefacta sciat.
Miratur cultos, hedera dignissime Vates,
Quæ ipsæ Aônides obstupuere, modos.
Quos Phœbus, quoties versus recitantis ab ore
Penderet, cupida combibit aure modos.
Quos si vidissent antiquæ mœnia Romæ,
Dixissent, „ Naso hos protulit ore modos:
„ Carmina vel potius sunt hæc Divina Maronis,
„ HELVETII sed sunt carmina scripta manu.”
Obstupet egregium solertis mentis acumen,
Scriptaque, quæ mentis sunt monumenta Tuæ.
Qualia vix juvenem scripsisse sequentia credent
Secula, sed senio iudicioque gravem.
Obstupet ipsa Themis, tandemque his vocibus usa est:
„ BYNKERSHOEKIADÆ sunt ea scripta mei:
„ Vel GROTI pietas nec vincia nec arma timentis
„ Hæc scripsit: Juvenis non ea scripta manu.”
Volvite degeneres Romani hæc scripta nepotes,
Disciteque hinc Proavum facta probanda sequi!
Non toties ideo moverunt prælia patres,
Emtaque Libertas sanguine sæpe fuit.
Non ideo Reges BRUTI labor expulit urbe,
Inque suos natos sæviit ipse parens.
Curia non ideo duros exosa Tyrannos,
Cæsaris occisi sanguine foeda fuit.
Ut graviora suos premerent post vincula nepotes,
Pontificumve jugo subdita, Roma, fores.
Obstupet hoc docto deperdita Roma libello?
Seque dolet Proavos degenerasse suos?
Fallor: Et hoc nunquam jam lumine cassâ videbit,
Sub tot Pontificum vivere sueta jugo.
Obstupet ast doctis gaudens his BELGICA chartis,
Impressasque animo Patria nostra gerit:
Quæ Regum nomen, Regumque perosa furores,
Subduxit toties libera colla jugo.
Hoc tua, Tarquinii non inficianda propago,
Imperiosa nimis sensit, Ibere, manus:
Sensit & hoc Regio Celtarum perditâ luxu,

Sentiet hoc BATAVIS qui parat arma viris?
 Obstupet. . . Ast omnes si vellem scribere laudes,
 Versibus haud nostris meta statuta foret.
 Te mihi Piërides doctum junxere sodalem,
 Te socio Pindi sunt juga trita mihi,
 Te socio Themidi nostros sacravimus annos,
 Et dedimus sacris thura merumque focis.
 Te mihi devinctum nunc tollunt fata sodalem,
 AMSTELIQUE jubent recta subire Laris.
 Acumle quid nostros tu surripis, AMSTELA, vates!
 Seu quid legiferæ pectora sacra Deæ!
 Lubrica fors, quid non mortalia pectora ferre
 Cogis, & immisces tristia quanta bonis!
 Quæ vtro quondam dextris sociavimus ambo,
 Zoilus hoc doleat, foedera firma manent.
 His non auratas quas fert America messes
 Præfero, nec cumulet quas niger Indus opes:
 His nec tempus edax, non alba senectæ nocebit,
 Foedus amicitia non nisi morte perit.
 Sic ego plangebam, plangentem Numina Musæ
 Viderunt, lachrymas nec tenuere suas.
 Mecum Naiâdes passis luxere capillis,
 Nec parcunt roseas dilaniare genas.
 Ast ubi VECHTA pater redimitus tempora junco
 Senferat has turbas, extulit amne caput.
 „ Quid lachrymis, inquit, fædatis, Nummia, vultus?
 „ Quid vos nunc teneras rumpitis lingue genas?
 „ Sic volvunt Parcæ, Parcis parere necesse est,
 „ Hunc quæ TRAJECTI linquere rura jubent.
 „ AMSTELIOS nunc ille lares, & mœnia grata,
 „ Haud longe a nostris disista rura petit.
 „ Hunc, si mordaces mittat de pectore curas,
 „ Atque umbram captans otia lætus agat.
 „ Isthic TRAJECTI nunquam meminisse pigebit
 „ Tempe, quæ toties sunt pede trita suo.
 „ Carminibusque suis intexet nomina nostra,
 „ AMSTELA, five tibi, seu canet, YA, tibi,
 „ Et socios revocasse suo sermone juvabit,

„ Quos

„ Quos secum junxit non simulatus amor.”
Hæc ubi dicta, Pater purgavit flumine vultus,
Nymphæ flumineas mox subiere domos.
AMSTELA, arundineâ qui cingens tempora vittâ
Ditia GYSBRECHTI moenia lambis aqua,
AMSTELIÆQUE arces, Phoëbo Themidique sacratæ,
Piëriis semper portus & ara Viris;
Cum quæis mutavit Pallas Pandionis arces,
Quæque a Cecropio nomine nomen habent:
Hujus quem varias Pallas formavit ad artes,
Cujus & in labiis Suada Latina sedet,
Gordiacosque Themis docuit quem solvere nodos
Juris, in incertis rebus adite domum:
Hic responsa dabit, quæis lectis, AMSTELA, dices:
„ Non opus est libris, cana Sibylla, tuis.
„ Barbara jactantes fileant oracula Delphi,
„ HELVETIUS longe nobiliora dabit.”
Hunc tibi ne civem perdant, mihi fata sodalem,
Continuis precibus sollicitabo Deum.
Sic plures dextrâ numeret sine nubibus annos!
Serus in Elysium trajiciatque nemus!
Sic fruire o longum, quem jactes, Ya, Poëtâ!
GOESANO similem VONDELIOQUE parem!
Sic habeas civem, quo vindice tuta vigeat
Publica res, vigeat quo duce priva salus!
Civibus AMSTELIIS redeant sic aurea secla!
Sic repetat terras propitiata Themis!

R. A. VAN BEEM.